

Gminny Program Rewitalizacji miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030

Opracowanie:

Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER

www.deltapartner.org.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
2. Podstawa prawna.....	6
3. Powiązania GPR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	7
3.1 Spójność dokumentu w skali makro	7
3.2 Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy	9
4. Charakterystyka Miasta Tomaszów Mazowiecki	18
5. Podsumowanie diagnozy obszaru zdegradowanego i wyznaczenie obszaru rewitalizacji	25
5.1 Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego	25
5.1.1 Wyróżnione obszary porównawcze.....	28
5.2 Podsumowanie prac delimitacyjnych.....	30
6. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	34
7. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.....	43
7.1 Obszar rewitalizacji – Rejon 4.....	43
7.2 Potencjały obszaru rewitalizacji	52
7.3 Potrzeby obszaru rewitalizacji.....	53
8. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji	56
9. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań.....	57
10. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	59
10.1 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne	60
10.2 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	92
11. Komplementarność i mechanizmy integrowania działań rewitalizacyjnych	93
11.1 Komplementarność przestrzenna	93
11.2 Komplementarność problemowa.....	93
11.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	93
11.4 Dostępność.....	94
11.5 Komplementarność międzyokresowa	96
11.6 Komplementarność źródeł finansowania	98
11.7 Podsumowanie komplementarności	99
11.8 Mechanizmy integracji	102
12. Indykatywne ramy finansowe	104
13. Opis struktury zarządzania	108
14. System monitoringu	111
14.1 Ocena aktualności i stopnia realizacji GPR	111
14.2 Monitorowanie postępu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych	112
14.3 Aktualizacja GPR.....	114
14.4 Harmonogram realizacji	114
14.5 Koszty zarządzania.....	115

15. GPR jako strategia IIT (inny instrument terytorialny).....	116
16. Uspołecznienie dokumentu i proces partycypacji społecznej	119
15.1 Uspołecznienie opracowania GPR	119
15.2 Uspołecznienie wdrażania GPR	120
17. Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko	122
18. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach	122
19. Zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego.....	122
19.1 Specjalna Strefa Rewitalizacji	122
19.2 Zmiany w dokumentach planowania i zagospodarowania przestrzennego	123
19.2.1 Niezbędne zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego...	123
19.2.2 Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	123
Spis rysunków, tabel i wykresów.....	124
Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji.....	125
Załącznik 1 – mapa pogładowa obszaru rewitalizacji	125
Załącznik - indeks ulic obszaru rewitalizacji	126
Załącznik – zabytki zlokalizowane na obszarze rewitalizacji	132

1. Wprowadzenie

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 (GPR) został opracowany na podstawie Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku (Dz.U. z 2023 r. poz. 28). Dodatkowo dokument został sporządzony zgodnie z wymogami zawartymi w Umowie Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności na 2021-2027, przyjętej 30.06.2022, Ustawą o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U z 2022 poz. 1079) oraz opublikowanymi przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

Dokument stanowi wieloletni program działań miasta w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, zmierzający do wyprowadzenia obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do jego zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

2. Podstawa prawna

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 został opracowany na podstawie zapisów ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 28). Zakładana interwencja w programie dotycząca sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej powinna doprowadzić do wyprowadzenia zdelimitowanego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Pierwszym krokiem w sporządzaniu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 było przeprowadzenie delimitacji czyli wyznaczenia obszaru zdegradowanego i określenie zasięgu obszaru rewitalizacji. Wyznaczenie obszaru kryzysowego przeprowadzono na podstawie szczegółowych badań czynników mających wpływ na rozwój poszczególnych części miasta. Dla skutecznego przeprowadzenia tego procesu dokonano podziału obszaru miasta na jednostki statystyczne (zmodyfikowane jednostki pseudonaturalne), który oparty został o przesłanki natury geograficznej, administracyjnej oraz funkcjonalnej. Proces doboru jednostek porównawczych odbywał się z udziałem pracowników samorządowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych oraz liderów lokalnych. Wyodrębniono następujące obszary porównawcze (jednostki urbanistyczne)¹:

- Rejon 1,
- Rejon 2,
- Rejon 3,
- Rejon 4.

Kolejnym etapem było przeprowadzenie analizy porównawczej w obrębie wyłonionych części miasta, co doprowadziło do wskazania obszaru znajdującego się w szczególnie trudnej sytuacji ze względu na koncentrację i wysokie natężenie negatywnych zjawisk społecznych, a także odnotowywane niepożądane zjawiska w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Powierzchnia oraz kształt obszaru rewitalizacji wynikały z jednej strony z przeprowadzonej diagnozy oraz analizy potencjałów do prowadzenia działań rewitalizacyjnych, a z drugiej były efektem ograniczeń określonych w ustawie, precyzujących maksymalną liczbę ludności (30%) i powierzchni gminy (20%), które mogą zostać objęte GPR.

W efekcie przeprowadzonych prac dokonano ostatecznej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, uznając za obszar zdegradowany Rejon 4, który po zawężeniu go do centralnej i północnej części w oparciu o analizę potencjału do prowadzenia działań rewitalizacyjnych spełnił wymogi przewidziane dla obszarów rewitalizacji zawarte w ustawie.

Potwierdzeniem wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji jest Uchwała Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 29 września 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (Uchwała Nr LXII/490/2022).

Kolejnym krokiem było podjęcie uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 (Uchwała Nr LXIV/501/2022 Rady

---

¹ Szczegółowy podział miasta został zaprezentowany w dalszej części opracowania na grafice 1

Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 27 października 2022 roku), szerokie konsultacje społeczne oraz otwarty nabór projektów rewitalizacyjnych.

3. Powiązania GPR z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 przeanalizowano pod kątem zgodności i spójności z kluczowymi dokumentami planistycznymi i operacyjnymi w skali makro i mikro. Wprawdzie proces rewitalizacji, co do zasady ma wymiar lokalny i powinien kreować rozwój na poziomie jednostek samorządu terytorialnego, jednak pośrednio może przyczynić się do realizacji celów i założeń programów na poziomie regionu i kraju.

3.1 Spójność dokumentu w skali makro

Niniejszy dokument jest spójny z założeniami, priorytetami oraz celami przedstawionymi w poniżej zestawionych dokumentach.

Komplementarność z dokumentami na poziomie krajowym
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., zgodnie z wymogami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016 r. poz. 383, 1250, 1948 i 1954 oraz z 2017 r. poz. 5). Strategia określa nowy model rozwoju – suwerenną wizję strategiczną, zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym do 2020 r. oraz w perspektywie do 2030 r.</p> <p>Cele i zadania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony: <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne • Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy • Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów • Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe • Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie na wszystkich szczeblach zarządzania   2. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu: <ul style="list-style-type: none"> • Inkluzywne i skuteczne instytucje publiczne - dostępne i otwarte dla obywateli oraz przedsiębiorstw • Budowa zintegrowanego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego • Wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej w sposób przekładający się na trwałe efekty rozwojowe
Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej
<p>Cel szczegółowy 1: Niskoemisyjne wytwarzanie energii</p> <p>Cel szczegółowy 4: Transformacja niskoemisyjna w dystrybucji i mobilności, obejmująca sektor transportu i handlu</p> <p>Cel szczegółowy 5: Promocja wzorców zrównoważonej konsumpcji</p>

Komplementarność z dokumentami na poziomie regionalnym

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Cel horyzontalny zawarty w strategii to: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo

Cel strategiczny: Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka

Cele operacyjne:

- Zwiększenie potencjału badawczego i innowacyjnego
- Podnoszenie jakości kapitału ludzkiego
- Wsparcie rozwoju MŚP
- Rozwój sektora rolnego i zwiększenie jego konkurencyjności

Cel strategiczny: Obywatelskie społeczeństwo równych szans

Cele operacyjne

- Rozwój kapitału społecznego
- Poprawa stanu zdrowia mieszkańców
- Ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego

Cel strategiczny: Atrakcyjna i dostępna przestrzeń

Cele operacyjne:

- Adaptacja do zmian klimatu i poprawa jakości zasobów środowiska
- Ochrona i kształtowanie krajobrazu
- Zwiększenie dostępności transportu
- Nowoczesna energetyka w województwie
- Racjonalna gospodarka odpadami
- Zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w obszarze planowania zawiera sfery działań, cele szczegółowe oraz kierunki rozwoju przestrzennego. Poniżej przedstawiono te, które najściślej korespondują z zamierzeniami planistycznymi ujętymi w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030.

Sfera działań: Osadnictwo

Cel szczegółowy: Region spójny, o zrównoważonym systemie osadniczym

Kierunki rozwoju przestrzennego: rozwój wysokiej jakości Miejskich Obszarów Funkcjonalnych miast powiatowych - regionalnych, subregionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu

Sfera działań: Infrastruktura techniczna

Cel szczegółowy: Region o wysokiej jakości i dostępności infrastruktury technicznej

Kierunki rozwoju przestrzennego: poprawa efektywności oczyszczania województwa z azbestu

Sfera działań: Środowisko przyrodnicze

Cel szczegółowy: Region o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego

Kierunki rozwoju przestrzennego: racjonalne wykorzystanie poprawa jakości powietrza,

Sfera działań: Dziedzictwo kulturowe

Cel szczegółowy: Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym

Kierunki rozwoju przestrzennego: zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, zachowanie niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego na lata 2021-2027

Poniżej przedstawiono zapisy programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego na lata 2021-2027. W obrębie priorytetu 5 wyróżniono cele szczegółowe dotyczące strictly działań rewitalizacyjnych.

Priorytet 1. Fundusze Europejskie dla Innowacyjnego Łódzkiego

Priorytet 2. Fundusze Europejskie dla Zielonego Łódzkiego

Priorytet 3. Fundusze Europejskie dla Mobilnego Łódzkiego

Priorytet 4. Fundusze Europejskie dla Lepiej Połączonego Łódzkiego

Priorytet 5. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Lokalnego w Łódzkiem

Komplementarność z dokumentami na poziomie regionalnym

Cel szczegółowy RSO5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR)

Cel Szczegółowy RSO 5.2 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie (EFRR)

Priorytet 6. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom

Priorytet 7. Fundusze Europejskie dla Zatrudnienia i Integracji w Łódzkiem

Priorytet 8. Fundusze Europejskie dla Edukacji i Kadr w Łódzkiem

Priorytet 9. Fundusze Europejskie dla Łódzkiego w Transformacji

Przedstawione zestawienie wskazuje na silne powiązanie pomiędzy celami strategicznymi Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego, a krajowymi i wojewódzkimi dokumentami strategicznymi. W wielu przytoczonych dokumentach odnaleźć można priorytety i cele strategiczne związane z ochroną i zrównoważonym wykorzystaniem zasobów naturalnych, w tym przede wszystkim redukcję zjawiska niskiej emisji. W kierunkach działań zaproponowanych w GPR znajdują się odpowiednie zapisy mające za zadanie realizację tego celu (3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)). Podobnie w przypadku integracji społecznej osób w trudnej sytuacji życiowej – zapisy wspierające znajdujemy przede wszystkim w strategii rozwoju województwa, podkreślające konieczność włączenia i integracji społecznej – odpowiednie zapisy w GPR umieszczono w obrębie celu 1 (Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości). Cel strategiczny 2 GPR (Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego) koresponduje z obszarami strategicznej interwencji zawartymi w szczególności w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 – „Cel strategiczny: Obywatelskie społeczeństwo równych szans”. Cel strategiczny 1 oraz 2 GPR ma swoje odzwierciedlenie w celach szczegółowych z – I, V i VI Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego. Natomiast cel strategiczny 3 GPR (związany z ochroną środowiska przyrodniczego) odpowiada celowi IV zawartemu w PZPWŁ.

3.2 Opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

Strategia Rozwoju Miasta Tomaszów Mazowiecki 2030

Autorzy dokumentu wyznaczyli trzy obszary rozwoju miasta Tomaszów Mazowiecki, do których przypisano cele strategiczne:

Obszar 1 Arena aktywności

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

Cel strategiczny 1: Arena dynamicznej gospodarki opartej na przemysłach czasu wolnego i wyspecjalizowanych usługach

Obszar 2 Arena współpracy

Cel strategiczny 1: Arena aktywnej i świadomej wspólnoty, dbającej o przyszłość pokoleń, wspartej sprawnymi instytucjami

Obszar 3 Arena przestrzeni

Cel strategiczny 1: Arena zielonej energii, uporządkowanej i atrakcyjnej przestrzeni, otwartej na rzeki.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021-2030

Głównym celem strategicznym „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021-2030” jest:

Poprawa jakości życia mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego poprzez wdrażanie rozwiązań zmniejszających skalę ubóstwa, wzmacniających bezpieczeństwo, ułatwiających codzienne funkcjonowanie. W obrębie 4 obszarów priorytetowych wskazano cele operacyjne:

Obszar priorytetowy rodzina:

Cel operacyjny 1 Przeciwdziałanie problemom niewydolności opiekuńczo-wychowawczej i wsparcie rodzin, w których wystąpił ten problem.

Cel operacyjny 2 Ograniczenie problemu przemocy w rodzinie, wszechstronne wsparcie ofiar przemocy

Cel operacyjny 3 Profilaktyka uzależnień od alkoholu i substancji psychoaktywnych

Cel operacyjny 4 Zapobieganie niewydolności życiowej rodzin, wsparcie rodzin w przezwyciężeniu zjawiska „dziedziczenie biedy” i wykluczenia

Obszar priorytetowy seniorzy:

Cel operacyjny 1 Rozwój środowiskowych usług opiekuńczych

Cel operacyjny 2 Zwiększenie integracji osób starszych ze społecznością lokalną

Cel operacyjny 3 Poprawa stanu zdrowia osób starszych

Cel operacyjny 4 Poprawa bezpieczeństwa osób starszych

Obszar priorytetowy dzieci i młodzież:

Cel operacyjny 1 Zapewnienie atrakcyjnej oferty aktywnego i konstruktywnego spędzania wolnego czasu, rozwijanie talentów i uzdolnień

Cel operacyjny 2 Przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy rówieśniczej, w tym pomoc dla młodych osób uzależnionych

Cel operacyjny 3 Zwiększenie zaangażowania młodych na rzecz miasta, w tym działania między – pokoleniowe oraz wolontariat młodzieżowy

Cel operacyjny 4 Wsparcie dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami, w tym z deficytami rozwojowymi. Pomoc dzieciom i młodzieży w sytuacjach kryzysowych

Obszar priorytetowy osoby wykluczone – kompleksowe interdyscyplinarne wsparcie i integracja osób wykluczonych w szczególności osób z niepełnosprawnościami:

Cel operacyjny 1 Integrowanie osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym, przeciwdziałanie wykluczeniu, zwiększenie usamodzielnienia osób z niepełnosprawnością

Cel operacyjny 2 Zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnością w zakresie: architektonicznym, komunikacyjnym, informacyjno-cyfrowym, dostępu do usług itp.

Cel operacyjny 3 Zapewnienie różnych form wsparcia i powrotu do stabilizacji życiowej osób uzależnionych, bezdomnych, opuszczających zakłady karne itp.

Cel operacyjny 4 Koordynowanie współpracy różnych instytucji i podmiotów w sytuacjach kryzysowych

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki na lata 2021–2025

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

Głównym celem wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy jest określenie podstawowych założeń i wytycznych działania gminy zabezpieczającego racjonalne gospodarowanie posiadanym zasobem mieszkaniowym

Zaś racjonalne gospodarowanie zasobem mieszkaniowym służyć ma realizacji zadania własnego gminy polegającego na tworzeniu warunków do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej poprzez zapewnienie lokali socjalnych i lokali zamiennych, traktowanych jako priorytet wobec ustawowego obowiązku gminy, a także w miarę możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027

Autorzy w ramach koncepcji planistycznej wyznaczali odpowiednie obszary interwencji, przypisane do nich cele oraz kierunki interwencji.

Obszar interwencji: Ochrona klimatu i jakości powietrza

Cel 1. Poprawa jakości powietrza

Kierunki interwencji:

- Zmniejszenie powierzchniowej emisji zanieczyszczeń
- Zmniejszenie liniowej emisji zanieczyszczeń
- Zmniejszenie punktowej emisji zanieczyszczeń
- Działania administracyjne, kontrolne i organizacyjne
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Zagrożenie hałasem

Cel 1. Poprawa klimatu akustycznego

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie emisji hałasu komunikacyjnego
- Działania administracyjno-kontrolne

Obszar interwencji: Pola elektro-magnetyczne

Cel 1. Ochrona przed PEM

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie emisji pól elektro-magnetycznych
- Działania administracyjno-kontrolne

Obszar interwencji: Gospodarowanie wodami

Cel 1. Ochrona przed skutkami zjawisk ekstremalnych

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie zasięgu i skutków podtopień, powodzi oraz suszy

Cel 2. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie poboru i strat wody
- Ograniczenie dopływu zanieczyszczeń
- Działania administracyjno-kontrolne
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Gospodarka wodno-ściekowa

Cel 1. Prowadzenie gospodarki wodno-ściekowej w sposób zapewniający ochronę jakości wód

Kierunki interwencji:

- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej
- Działania administracyjno-kontrolne
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Zasoby geologiczne

Cel 1. Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie presji związanej z wydobyciem kopalin

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

- Działania administracyjno-kontrolne

Obszar interwencji: Gleby

Cel 1. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym

Kierunki interwencji:

- Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem rolnictwa
- Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem innych sektorów gospodarki
- Działania administracyjno-kontrolne
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

Cel 1. Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami

Kierunki interwencji:

- Racjonalna gospodarka odpadami komunalnymi
- Racjonalna gospodarka odpadami innymi niż komunalne
- Działania administracyjno-kontrolne
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Zasoby przyrodnicze

Cel 1. Ochrona zasobów przyrodniczych

Kierunki interwencji:

- Ochrona obszarów i gatunków cennych pod względem przyrodniczym
- Ochrona zasobów leśnych
- Ochrona walorów przyrodniczych obszarów zurbanizowanych
- Działania edukacyjno-informacyjne

Obszar interwencji: Zagrożenia poważnymi awariami

Cel 1. Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii oraz minimalizacja ich skutków

Kierunki interwencji:

- Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia poważnej awarii

Aktualizacja planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2030

Realizacja „Aktualizacji planu gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Tomaszowa Mazowieckiego” w perspektywie długoterminowej ma przyczynić się do osiągnięcia celów polityki klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej do roku 2030, a więc:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych (CO₂);
- redukcji zużycia energii finalnej (wzrost efektywności energetycznej);
- wzrostu udziału OZE w zużyciu energii finalnej (bilansie energetycznym).

Celem strategicznym „Aktualizacji planu gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Tomaszowa Mazowieckiego” jest również osiągnięcie stałej poprawy jakości powietrza na terenie miasta poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń – głównie benzo(a)pirenu oraz pyłów zawieszonych (PM₁₀ i PM_{2,5}).

Realizacja zadań uwzględnionych w „Aktualizacji planu gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Tomaszowa Mazowieckiego” w perspektywie lat 2021-2030 przyniesie następujące korzyści środowiskowe i energetyczne:

- redukcja emisji CO₂ o 5 268 MgCO₂, co stanowi 1,0 % redukcję w stosunku do wielkości emisji CO₂ z obszaru miasta w roku bazowym (2014);
- redukcja zużycia energii finalnej o 8 798 MWh, co stanowi 0,4 % redukcję w stosunku do wielkości zużycia energii na obszarze miasta w roku bazowym (2014);
- wzrost produkcji energii z OZE o 3 490 MWh, co stanowi 6,4 % wzrost produkcji energii z OZE na terenie miasta w stosunku do roku bazowego (2014);
- redukcja emisji pyłów zawieszonych (PM₁₀ i PM_{2,5}) o 5 065 kg;
- redukcja emisji benzo(a)pirenu o 2,3 kg.

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

Strategia adaptacji do zmian klimatu Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2025 z perspektywą do 2030 roku

Proponowane w GPR cele oraz przedsięwzięcia są zgodne w następującym zakresie:

Cel główny: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców w zmieniających się warunkach klimatycznych, przez zrównoważony rozwój, integrację przestrzenną oraz wzmocnienie świadomości i odpowiedzialności obywatelskiej

Cel 3: Poprawa dostępu do informacji dla skutecznego zapobiegania skutkom ekstremów klimatycznych

W tym w szczególności edukacja o zagrożeniach, ich skutkach, właściwych i niewłaściwych zachowaniach w sytuacji wystąpienia zagrożeń, dobrych praktykach adaptacji.

Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Tomaszowie Mazowieckim (Uchwała NR XXXVI/261/2020 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 26.11.2020 w sprawie przyjęcia "Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Tomaszowie Mazowieckim")

Celem głównym planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w Tomaszowie Mazowieckim i gminach sąsiadujących, z którymi Miasto Tomaszów Mazowiecki podpisało porozumienia w sprawie powierzenia organizacji transportu publicznego, jest zapewnienie funkcjonowania transportu zbiorowego według zasad zrównoważonego rozwoju, czego głównym przejawem w miastach jest udział transportu publicznego w przewozach na poziomie 25- 50%.

Cele uzupełniające planu są następujące:

1. Zapewnienie zasad dostępności do usług transportu publicznego, w tym dla osób niepełnosprawnych, wymaganych i określonych w dyrektywach Unii Europejskiej i przepisach krajowych oraz w tzw. dobrych praktykach.
2. Funkcjonowanie transportu publicznego jako realnej alternatywy dla realizacji podróży samochodami osobowymi – poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług i uprzywilejowanie pojazdów transportu zbiorowego w ruchu drogowym.
3. Integracja transportu publicznego, obejmująca transport miejski i transport regionalny – przede wszystkim w zakresie taryfowo- biletowym, koordynacji rozkładów jazdy, informacji o usługach – oraz budowa węzłów integracyjnych.
4. Zmniejszenie negatywnego oddziaływania transportu na środowisko – poprzez utrzymanie założonego udziału transportu publicznego w przewozach miejskich oraz sukcesywną wymianę i modernizację taboru autobusowego.
5. Realizacja usług przewozowych w transporcie miejskim pojazdami elektrycznymi, których udział, zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy z 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych (Dz. U. 2020 r. poz. 908, 1086), powinien być nie mniejszy niż 30% we flocie użytkowanych pojazdów. Decyzja w tym zakresie zostanie uzależniona, zgodnie z obowiązującymi przepisami, od wyników analizy kosztów i korzyści wprowadzenia i funkcjonowania pojazdów elektrycznych w sieci komunikacyjnej.

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego (Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LI/445/09 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2009 r.)

Dokument definiuje główny cel rozwoju, którym jest:

Kształtowanie Tomaszowa Mazowieckiego jako ośrodka rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości, edukacji i turystyki oraz w oparciu o te atuty stworzenie warunków do stałej poprawy jakości życia mieszkańców.

W podziale na trzy sfery zaproponowano następujące cele strategiczne:

- sfera aktywizacji gospodarki, usług i rozwoju turystyki:

Cel 1: Tworzenie warunków do intensyfikacji:

- wytwórczości nie kolidującej z zasadami ochrony środowiska w kierunku zwiększenia efektywności wykorzystania terenu i ograniczenia uciążliwości
- funkcji usługowych w Tomaszowie Mazowieckim, a w szczególności w zakresie rozwoju edukacji na poziomie ponadpodstawowym

Cel 2: wzrost znaczenia sportu, rekreacji i turystyki jako źródła dochodów mieszkańców w oparciu o rozwój jakościowy i ilościowy zagospodarowania dla potrzeb tej funkcji

Cel 3: współdziałanie z samorządami gmin sąsiednich oraz instytucjami i podmiotami gospodarczymi w zakresie wzbogacenia i urozmaicenia oferty turystycznej oraz promocji

-sfera jakości życia mieszkańców i zagospodarowania przestrzennego

Komplementarność z dokumentami na poziomie lokalnym

Cel 4: tworzenie warunków przestrzennych dla poprawy jakości życia mieszkańców w oparciu o uporządkowanie i racjonalną rozbudowę systemu osadniczego przy zachowaniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych

Cel 5: podnoszenie standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunalną:

w zakresie odprowadzenia i oczyszczania ścieków:

- zlikwidowanie niekorzystnych dysproporcji pomiędzy systemem zaopatrzenia w wodę a odprowadzania i oczyszczania ścieków, poprzez budowę systemu zbiorowej kanalizacji sanitarnej,
- poprawa standardu świadczonych usług, w tym zwiększenie niezawodności działania tych systemów oraz pewności i ciągłości zasilania w wodę dla zapewnienia stabilnego rozwoju gminy,
- minimalizacja niekorzystnych oddziaływań na środowisko, w tym przede wszystkim uporządkowanie gospodarki ściekowej;

w zakresie elektroenergetyki i telekomunikacji:

- zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom, niezbędnych dostaw mocy i energii elektrycznej o obowiązujących standardach,
- ograniczenie niekorzystnego wpływu elektroenergetycznych linii napowietrznych na walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy,
- osiągnięcie europejskich standardów liczby abonentów telefonii przewodowej;

w zakresie zaopatrzenia w gaz:

- zapewnienie odbiorcom niezbędnych dostaw gazu o wysokim standardzie;

w zakresie gospodarki odpadami:

- prowadzenie gospodarki odpadami zapewniające poprawę środowiska naturalnego i uzyskanie odpowiednich standardów życia mieszkańców.

Cel 6: zapewnienie sprawnej obsługi komunikacyjnej polegającej na:

- dogodnej dostępności do obszarów potencjalnego rozwoju turystyki, wypoczynku i przedsiębiorczości i do miejsc zamieszkania w akceptowanych standardach podróżowania przy jednoczesnej minimalizacji transportochłonności układu komunikacyjnego,
- eliminacji bądź łagodzeniu uciążliwości funkcjonalnych i środowiskowych powstających w związku z rozbudową tego układu,
- wykorzystaniu położenia gminy w stosunku do układu dróg ponadregionalnych dla aktywizacji turystycznej i gospodarczej.

- sfera gospodarowania zasobami naturalnymi i dziedzictwem kulturowym

Cel 7: ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego poprzez:

- zachowanie wysokich wartości środowiska przyrodniczego oraz ich wyeksponowanie i wykorzystanie dla rozwoju funkcji turystycznych,
- poprawę jakości wód i gleb, powietrza oraz przeciwdziałanie degradacji zasobów wód podziemnych,
- eksploatację surowców mineralnych w zakresie nie prowadzącym do degradacji zasobów i walorów środowiska przyrodniczego

Cel 8: systematyczna poprawa wizerunku miasta poprzez:

- ochronę wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu,
- kształtowanie pożądanych standardów użytkowych i estetycznych zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w oparciu o rewaloryzację centrum Tomaszowa Mazowieckiego.

Strategia Rozwoju Miasta Tomaszów Mazowiecki 2030		Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	
Cel 1	Arena dynamicznej gospodarki opartej na przemysłach czasu wolnego i wyspecjalizowanych usługach	Cel strategiczny 1.	Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości

Cel 2	Arena aktywnej i świadomej wspólnoty, dbającej o przyszłość pokoleń, wspartej sprawnymi instytucjami		
Cel 3	Arena zielonej energii, uporządkowanej i atrakcyjnej przestrzeni, otwartej na rzeki	Cel strategiczny 3	Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)

Opis powiązań

Cel 1 GPR w związku z wyznaczonymi kierunkami działań jest zgodny z celami strategicznymi zdefiniowanymi w Strategii Rozwoju Miasta Tomaszowa Mazowieckiego 2030. Cel GPR ma prowadzić do aktywizacji mieszkańców, uruchomić procesy włączenia społecznego oraz wsparcia dla przedsiębiorców. Cel 3 GPR swoim zakresem (ochrona środowiska oraz optymalizacja energetyczna) pokrywa się z celem 3 Strategii Rozwoju Miasta Tomaszów Mazowiecki.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021-2030		Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	
Cel operacyjny 2	Ograniczenie problemu przemocy w rodzinie, wszechstronne wsparcie ofiar przemocy	Cel strategiczny 1	Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości
Cel operacyjny 3	Profilaktyka uzależnień od alkoholu i substancji psychoaktywnych.		
Cel operacyjny 2	Zwiększenie integracji osób starszych ze społecznością lokalną		
Cel operacyjny 1	Zapewnienie atrakcyjnej oferty aktywnego i konstruktywnego spędzania wolnego czasu, rozwijanie talentów i uzdolnień		
Cel operacyjny 1	Integrowanie osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym, przeciwdziałanie wykluczeniu, zwiększenie usamodzielnienia osób z niepełnosprawnością		
Cel operacyjny 2	Zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnością w zakresie: architektonicznym, komunikacyjnym, informacyjno-cyfrowym, dostępu do usług itp.	Cel strategiczny 2	Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego

Opis powiązań

Działania zaplanowane w GPR odpowiadają celom strategicznym ujętym w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021-2030. Działania w GPR mają na celu włączenie społeczne oraz wsparcie integracji (także na poziomie infrastruktury) osób z niepełnosprawnościami

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027	Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030
---	--

Cel strategiczny 1.	Poprawa jakości powietrza	Cel strategiczny rewitalizacji 3.	Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)
---------------------	---------------------------	-----------------------------------	---

Opis powiązań

Działania zmierzające do poprawy stanu ochrony środowiska w GPR są zgodne Programem Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki na lata 2020-2023 z perspektywą na lata 2024-2027

Aktualizacja planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2030		Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	
Cel	redukcji emisji gazów cieplarnianych (CO ₂);	Cel strategiczny rewitalizacji 3.	Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)
Cel	redukcji zużycia energii finalnej (wzrost efektywności energetycznej);		

Opis powiązań

Działania zmierzające do poprawy stanu ochrony środowiska w GPR są zgodne z Aktualizacją planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2030

Strategia adaptacji do zmian klimatu Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2025 z perspektywą do 2030		Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	
Cel główny	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców w zmieniających się warunkach klimatycznych, przez zrównoważony rozwój, integrację przestrzenną oraz wzmocnienie świadomości i odpowiedzialności obywatelskiej)	Cel strategiczny rewitalizacji 3.	Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)

Opis powiązań

Działania zmierzające do poprawy stanu ochrony środowiska w GPR są zgodne ze Strategią adaptacji do zmian klimatu Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2025 z perspektywą do 2030 w szczególności uwzględniając ograniczenia negatywnego wpływu człowieka na stan środowiska oraz wzmocnienie świadomości ekologicznej

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego (Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LI/445/09 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2009 r.)		Zgodność z celami GPR Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	
Cel strategiczny 4.	tworzenie warunków przestrzennych dla poprawy jakości życia mieszkańców w oparciu o uporządkowanie i racjonalną rozbudowę systemu osadniczego	Cel strategiczny 2.	Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego

	przy zachowaniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych		
Cel strategiczny 5.	podnoszenie standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną i komunalną		

Opis powiązań

Rozwiązania przyjęte w GPR są zgodne z celami zawartymi w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego. Prowadzone działania rewitalizacyjne nie wywołują konieczności zmiany Studium.

Na poziomie lokalnym widać zbieżność pomiędzy zaproponowanymi w GPR celami i kierunkami działań, a postulatami w lokalnych dokumentach planistycznych. W lokalnych dokumentach takich jak Strategia Rozwoju Miasta Tomaszów Mazowiecki 2030 czy Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021-2030 wskazuje się konieczność działań na rzecz rozwoju integracji społecznej i kapitału społecznego i opieki nad osobami starszymi, profilaktyki – w ramach zaproponowanych kierunków GPR znalazły się podobne zapisy:

- Włączenie społeczne
- Rozwój ofert kulturalnej
- Rozwój ofert sportu i rekreacji

Zbieżność dostrzega się w obrębie działań prośrodowiskowych (zastosowanie ekologicznych rozwiązań i podniesienie świadomości ekologicznej). Cele w obrębie sfery przestrzenno-funkcjonalnej zaproponowane w GPR są zgodne z celami szczegółowymi Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Planem Gospodarki Niskoemisyjnej, Strategia adaptacji do zmian klimatu Miasta Tomaszowa Mazowieckiego do roku 2025 z perspektywą do 2030 roku np.:

- Zrównoważony i proekologiczny rozwój gospodarczy
- Zmniejszenie emisyjności gospodarki Gminy poprzez właściwe działania inwestycyjne i nieinwestycyjne
- Zwiększenie efektywności wytwarzania i wykorzystywania energii.

4. Charakterystyka Miasta Tomaszów Mazowiecki

Gmina miejska Tomaszów Mazowiecki zlokalizowana jest w województwie łódzkim, w południowej części powiatu tomaszowskiego i zajmuje powierzchnię 150 km². Tomaszów Mazowiecki jest głównym ośrodkiem administracyjno-usługowym powiatu. Tomaszów Mazowiecki zaliczany jest do dużych ośrodków miejskich województwa łódzkiego, zaraz za Łodzią, Piotrkowem Trybunalskim i Pabianicami. Atutem miasta są powiązania komunikacyjne i układ drogowy, który wiąże główny ośrodek regionu: Łódź, ale także Bełchatów, Piotrków Trybunalski, Skierniewice, Opoczno i Warszawę. Silne związki funkcjonalne zapewnia także współpraca z sąsiadami w dolinie rzeki Pilicy. Najsilniej związane z miastem są okalające je gminy: wiejska Tomaszów Mazowiecki oraz Lubochnia.

Miasto doświadcza niekorzystnych, z punktu widzenia jego dalszego rozwoju, zjawisk demograficznych. Jest to przede wszystkim zjawisko suburbanizacji, czyli migracji mieszkańców miasta na teren podmiejski oraz starzenia się społeczeństwa (blisko co czwarty mieszkaniec miasta ma powyżej 65 roku życia). Miasto notuje niezmiennie od 1995 roku ujemny przyrost naturalny. Wskaźnik dzietności jest daleki od prostej zastępowalności pokoleń. W ostatnich 10 latach z miasta wyjechało blisko 2000 osób (netto). Najwięcej migruje osób młodych w wieku 15-39 lat. Prognozy demograficzne GUS wskazują na dalszy spadek liczby ludności.

Miasto posiada potencjał w branży przemysłów czasu wolnego. Niewątpliwymi atutami miasta są:

- Arena Lodowa,
- marki turystyczne: Niebieskie Źródła, Groty Nagórzyckie, Skansen Rzeki Pilicy,
- tradycje sportowe,
- warunki przyrodnicze,
- korzystne położenie.

Ważną okolicznością z punktu widzenia rozwojowego dla Tomaszowa Mazowieckiego jest lokalizacja na jego terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Tomaszów Mazowiecki - Opoczno. Dodatkowy mechanizm rozwojowy (finansowy) polega na zastosowaniu podejścia terytorialnego w realizacji polityki spójności z wykorzystaniem środków UE w ramach programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego na lata 2021-2027.

Zarząd Województwa Łódzkiego zobowiązał się do objęcia instrumentem terytorialnym Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Tomaszów Mazowiecki - Opoczno² jako ten, na terenie którego rozwój terytorialny winien być prowadzony za pomocą mechanizmu ZIT, w oparciu o przygotowaną Strategię ZIT.

---

² MOF Tomaszów Mazowiecki - Opoczno to porozumienie 14 samorządów

Podstawowym dokumentem regulującym stan prawny zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszów Mazowiecki jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego*. Studium określa politykę przestrzenną miasta, w tym również zasady zagospodarowania przestrzennego służące realizacji celów publicznych. Uwzględniając występujące problemy i uwarunkowania rozwoju oraz zamierzenia samorządu i dążenia społeczności miejskiej ustalono, że głównym celem rozwoju jest *kształtowanie Tomaszowa Mazowieckiego jako ośrodka rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości, edukacji i turystyki oraz w oparciu o te atuty stworzenie warunków do stałej poprawy jakości życia mieszkańców*.

W strukturze sieci osadniczej województwa łódzkiego miasto Tomaszów Mazowiecki pełni funkcję ośrodka subregionalnego z funkcjami krajowymi, głównie w zakresie nowoczesnej przedsiębiorczości oraz obsługi ruchu turystycznego, a ponadto predestynowane jest do funkcji centrum logistycznego oraz centrum sportu i rekreacji³. Miasto należy do obszarów krajobrazu o znacznych wartościach kulturowych, w którym dokonywać się będzie rewaloryzacja urbanistyczna. Tomaszów jest położony w węźle dróg krajowych i dobrze połączony z całym komunikacyjnym układem ogólnokrajowym o znaczeniu podstawowym. Podając za Studium, co jest ważne dla planowania procesów rewitalizacyjnych, do głównych założeń kierunków zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów należą:

- systematyczny wzrost znaczenia podmiotów gospodarczych sektora prywatnego w potencjale gospodarczym,
- utrwalone znaczenie Tomaszowa Mazowieckiego jako wielofunkcyjnego ośrodka obsługi miasta i gmin sąsiednich, szczególnie w zakresie szkolnictwa ponadpodstawowego,
- położenie w pobliżu aglomeracji i dogodne powiązania komunikacyjne z ponadregionalnym układem drogowym kraju,
- wybitne walory środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu, potrzeba ich ochrony oraz konieczność respektowania ograniczeń wynikających z prawnych form ochrony obszarów,
- poprawiający się stan środowiska przyrodniczego,
- istniejące zagospodarowanie turystyczne przy niedostatku obiektów i urządzeń zapewniających atrakcyjne warunki sportu, rekreacji i wypoczynku,
- konieczność tworzenia nowych miejsc pracy wobec małego znaczenia rolnictwa jako źródła dochodów i przewidywanego wyczerpywania się obecnie eksploatowanych złóż surowców mineralnych.

---

³ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Tomaszowa Mazowieckiego (Załącznik Nr 1 do uchwały Nr LI/445/09 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2009 r.)

Perspektywy dalszego rozwoju Tomaszowa Mazowieckiego wiążą się z:

- wykreowaniem miasta jako atrakcyjnego ośrodka, który warto zwiedzić i skorzystać z bogatej oferty turystycznej oraz urozmaiconych form wypoczynku i rekreacji,
- przyciąganiem różnych form przedsiębiorczości zmierzających do realizacji inwestycji w zakresie wytwórczości, logistyki, sportu, turystyki i wypoczynku.

Równocześnie w Tomaszowie Mazowieckim, w celu poszerzenia rynku pracy, powinny rozwijać się usługi dla potrzeb miasta i terenów sąsiednich związane z obsługą biznesu i szkolnictwem ponadpodstawowym. Atutem miasta powinny być sprzyjające warunki do inwestowania, szczególnie warunki przestrzenne, wyposażenie w infrastrukturę, dostępność komunikacyjna i dobry klimat społeczny. Z punktu widzenia interesów całej społeczności konieczne jest zharmonizowanie jakościowego i ilościowego kierunku rozwoju zapewniającego:

- poprawę standardów zamieszkania oraz obsługi infrastrukturą społeczną i techniczną,
- aktywizację wypoczynku i rekreacji przy utrzymaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego,
- warunki do ochrony i kształtowania krajobrazu.

Odpowiednio zaprogramowana polityka przestrzenna powinna również zapewniać ochronę podstawowych zasobów/walorów środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego. Warto zauważyć, że według danych Głównego Urzędu Statystycznego miasto posiadało 52 plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące łącznie 725 ha, co stanowi 17,6% powierzchni miasta. Przez miasto przepływa pięć rzek: Pilica, Wolbórka, Czarna, Piasecznica, Lubochenka, trzy z nich (Wolbórka, Czarna, Piasecznica) dały podstawy lokalnemu przemysłowi. Najpierw metalurgicznemu, a na jego podstawie włókiennictwu.

Elementem wyróżniającym miasto jest bogate dziedzictwo przemysłowe. Na terenie miasta od XVIII wieku do lat 60. XIX wieku wydobywano rudę żelaza w kopalniach odkrywkowych w czterech lokalizacjach:

- Stara Góra, nazywana również Czarne Łaziska – w lasach pod wsią Niebrów (w trójkącie dzisiejszych ulic: Rudej, Letniej i Hallera w Tomaszowie). Była to najstarsza, najzasobniejsza i najbardziej eksploatowana kopalnia. W dokumentach urzędowych występuje również pod nazwą „Aleksander”;
- Góra Brzustowska w polu ówczesnej wsi Brzustówka obok wapienników (dziś okolice przedszkola katolickiego „Wyspa Skarbów” i Areny Lodowej oraz południowy kraniec ulicy Batalionów Chłopskich, za elektrociepłownią przy ulicy Wierzbowej);
- wieś Kluzowie na tzw. Górze Kluzowskiej na zachód od wsi Nieborów;

- Góra Lipianki w lesie o tej samej nazwie, obecnie są to okolice ulicy Elizy Orzeszkowej i ulicy Siedmiodomki.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021 – 2030 wskazuje, że w celu poprawy sytuacji społecznej w Tomaszowa Mazowieckiego konieczne jest realizowanie szerokiego wsparcia dla mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym, które w sposób naturalny może być elementem procesu rewitalizacji (która zakłada również działania społeczne). Schemat obszarów i przypisanych im celów operacyjnych znajduje się na grafice poniżej.

Rysunek 1 Schemat obszarów i celów operacyjnych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021 – 2030

Obszar RODZINA - Wsparcie i pomoc rodzinom w trudnej sytuacji życiowej

Cel operacyjny 1.1. Przeciwdziałanie problemom niewydolności opiekuńczo – wychowawczej i wsparcie rodzin, w których wystąpił ten problem

Cel operacyjny 1.2. Ograniczenie problemu przemocy w rodzinie, wszechstronne wsparcie ofiar przemocy

Cel operacyjny 1.3. Profilaktyka uzależnień od alkoholu i substancji psychoaktywnych

Cel operacyjny 1.4. Zapobieganie niewydolności życiowej rodzin, w tym wsparcie rodzin w przewyciężeniu zjawiska „dziedziczenie biedy” i wykluczenia

Obszar SENIORZY – Rozwój lokalnego systemu wsparcia osób starszych

Cel operacyjny 2.1. Rozwój środowiskowych usług opiekuńczych

Cel operacyjny 2.2. Zwiększenie integracji osób starszych ze społecznością lokalną

Cel operacyjny 2.3. Poprawa stanu zdrowia osób starszych

Cel operacyjny 2.4. Poprawa bezpieczeństwa osób starszych

Obszar DZIECI I MŁODZIEŻ – Wsparcie rozwoju i wyrównywania szans dla dzieci i młodzieży

Cel operacyjny 3.1. Zapewnienie atrakcyjnej oferty aktywnego i konstruktywnego spędzania wolnego czasu, rozwijanie talentów i uzdolnień

Cel operacyjny 3.2. Przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy rówieśniczej, w tym pomoc dla młodych osób uzależnionych

Cel operacyjny 3.3. Zwiększenie zaangażowania młodych na rzecz miasta, w tym działania międzypokoleniowe oraz wolontariat młodzieżowy

Cel operacyjny 3.4. Wsparcie dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami, w tym z deficytami rozwojowymi. Pomoc dzieciom i młodzieży w sytuacjach kryzysowych

Obszar OSOBY WYKLUCZONE SPOŁECZNIE – Kompleksowe, interdyscyplinarne wsparcie i integracja osób wykluczonych, w szczególności osób z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny 4.1. Integrowanie osób z niepełnosprawnościami w środowisku lokalnym, przeciwdziałanie wykluczeniu. Zwiększenie usamodzielnienia osób z niepełnosprawnością

Cel operacyjny 4.2. Zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnością w zakresie: architektonicznym, komunikacyjnym, informacyjno - cyfrowym, dostępu do usług itp.

Cel operacyjny 4.3. Zapewnienie różnych form wsparcia i powrotu do stabilizacji życiowej osób uzależnionych, bezdomnych, opuszczających zakłady karne itp.

Cel operacyjny 4.4. Koordynowanie współpracy różnych instytucji i podmiotów w sytuacjach kryzysowych.

Źródło: opracowanie własne

Podając za Strategią Rozwoju Miasta Tomaszowa Mazowieckiego 2030, do kluczowych uwarunkowań przestrzennych, bardzo istotnych w planowaniu procesu rewitalizacji, należą:

- dobra jakość i znaczna ilość terenów publicznych, zagospodarowanych na cele rekreacji i sportu, w tym na funkcje nie wymagające opłat - różnorodność i jakość organizacji przestrzeni dla uprawiania sportu i rekreacji na wolnym powietrzu, wśród których Przystań nad Pilicą - obecnie zrewitalizowana przestrzeń miejska - stanowi przykład spójnej koncepcji zagospodarowania miejsc rekreacji i odpoczynku,
- dobra dostępność transportowa do miasta (S8 i kolej),
- dogodne położenie geograficzne w centrum kraju,
- jeszcze czytelny, dość dobrze zachowany układ przestrzenny historycznego założenia miasta przemysłowo-handlowego w ścisłym śródmieściu miasta, z coraz liczniejszymi wyeksponowanymi i zadbanymi obiektami o walorach historycznych i estetycznych, np. budynek siedziby Urzędu Gminy Tomaszów Mazowiecki, budynek banku PKO przy ul. Mościckiego,
- niewielka skala miasta i jego zwartość (fundamentalne dla „miasta 15-minutowego”),
- poprzemysłowe lub wolne od zabudowy tereny o znacznej powierzchni, które można przekształcić w lokalną/miejską strefę aktywności gospodarczej (w tym po dawnych Zakładach Włókien Chemicznych WISTOM),
- położenie wobec innych miast i rosnąca pozycja w paśmie ośrodków miejskich Opoczno - Tomaszów Mazowiecki - Piotrków Trybunalski, przy wzrastającej przewadze konkurencyjnej wobec tych ośrodków,
- relatywnie dobra jakość przestrzeni publicznych w śródmieściu, zastosowane rozwiązania funkcjonalne i formalne, w tym rosnąca dbałość i zapewnianie dostępności architektonicznej, nierzadko dobry poziom realizacji architektonicznych, np. rewaloryzacja zespołu zabudowy Barlickiego 30, budynek Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Mazowieckim i jego otoczenie,
- różnorodność krajobrazowa, wynikająca z polodowcowego ukształtowania terenu, położenie w dolinie rzek Wolbórki i Pilicy, w otoczeniu lasów spalskich,
- relatywnie wysoki poziom bioróżnorodności - bogactwo oraz zróżnicowanie zarówno gatunków roślinnych (flory), jak i zwierzęcych (fauny), znaczny udział terenów zielonych naturalnych i urządzonych, wśród których modelowy jest Park Bulwary - przykład spójnej koncepcji, połączenie funkcji handlowej Galerii Tomaszów i założenia parkowego - obie funkcje wzajemnie się uzupełniają, tworząc harmonijną przestrzeń miejską bardzo dobrze zaprojektowaną pod względem estetycznym i funkcjonalno-użytkowym.

Istotną przesłanką dla procesu rewitalizacji jest założenie, że Miasto Tomaszów Mazowiecki rozwija się również dzięki działalności organizacji pozarządowych, które koncentrują się na udzielaniu pomocy osobom i rodzinom, edukacji, wspieraniu kultury i edukacji oraz aktywizowaniu lokalnej społeczności. Potrzeba ich dalszego rozwoju i zakresu działania jest bardzo potrzebna społeczności Miasta, aby w jeszcze pełniejszy sposób odpowiadać na potrzeby rozwoju wszystkich grup wiekowych mieszkańców. Zapotrzebowanie na usługi społeczne dla osób starszych będzie rosło, co wiąże się z koniecznością podjęcia działań w celu dostosowania systemu pomocy społecznej do aktualnych i przyszłych potrzeb społecznych, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb osób w podeszłym wieku. Szczególnie ważne jest rozwijanie takich rozwiązań jak centra usług opiekuńczych, wolontariat opiekuńczy, czy opieka ze strony grup sąsiedzkich. Działania organizacji pozarządowych powinny skoncentrować się na zabezpieczeniu potrzeb tych kategorii odbiorców, w szczególności podejmowaniu działań zmierzających do pobudzania aktywności osób ze szczególnymi potrzebami i starszych. To spowoduje poprawę ich kondycji i możliwości utrzymania w środowisku zamieszkania.

Rewitalizacja jest procesem łączenia działań społecznych oraz infrastrukturalnych na rzecz pokonywania zdiagnozowanych problemów społecznych oraz infrastrukturalnych na danym obszarze. Łączenie działań prospołecznych i tych przyczyniających się do poprawy jakości i funkcjonalności infrastruktury zawsze stanowi o powodzeniu rewitalizacji.

5. Podsumowanie diagnozy obszaru zdegradowanego i wyznaczenie obszaru rewitalizacji

5.1 Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 jest dokumentem strategicznym o charakterze lokalnym. W myśl doktryny obszar, który zostanie poddany rewitalizacji, powinien zostać wyodrębniony w sposób szczegółowy, w oparciu o katalog wskaźników odnoszących się do sytuacji społeczno-gospodarczej jednostki. Przyjęta w niniejszym opracowaniu metodologia przeprowadzenia delimitacji obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji w Tomaszowie Mazowieckim, zakładała w głównej mierze oparcie się na mierzalnych zmiennych dotyczących sytuacji społecznej (z zakresu demografii, kapitału społecznego, bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej i rynku pracy), gospodarczej, środowiskowej, przestrzennej i technicznej na danym obszarze.

Pierwszy etap procesu delimitacji polegał na przeprowadzeniu tzw. analizy danych zastanych. Metoda ta opiera się na zgromadzeniu rzetelnych i przydatnych materiałów i danych statystycznych, które zostały w późniejszych etapach poddane analizie. Po wyselekcjonowaniu kluczowych informacji przeprowadzona została właściwa analiza, obejmująca w głównej mierze dokumenty i źródła danych zidentyfikowanych i uznanych za istotne dla procesu badawczego. W trakcie opracowywania i tworzenia niniejszego dokumentu zastosowano dwa podejścia bazujące na analizie danych zastanych: statystyczne i przestrzenne. W ujęciu statystycznym dane zostały zgromadzone, a następnie poddane analizie i przetworzone na potrzeby niniejszego opracowania. W ujęciu przestrzennym posłużono się danymi, które zostały odniesione do przyjętych obszarów porównawczych.

Opracowanie gminnego programu rewitalizacji ma na celu zidentyfikowanie obszarów, na których koncentrują się negatywne zjawiska, po to, by móc podjąć skuteczne działania przyczyniające się do wyprowadzenia tych obszarów ze stanu kryzysowego oraz umożliwiające prowadzenie zaplanowanej interwencji rozwojowej. Obszary deficytowe zostały wyznaczone z uwzględnieniem zmiennych przede wszystkim z zakresu sfery społecznej, a w następnej kolejności zmiennych pozaspołecznych, tj. ze sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Delimitacja przeprowadzona w ramach opracowywania niniejszego dokumentu obejmowała następujące etapy:

1. Podział obszaru miasta na jednostki statystyczne (zmodyfikowane jednostki pseudonaturalne).
2. Wybór kryteriów (zmiennych) delimitacji.
3. Przeprowadzenie szczegółowej analizy wskaźnikowej w wyodrębnionych jednostkach porównawczych w zakresie sfery społecznej. Z uwagi na szeroki katalog problemów społecznych oraz zróżnicowane jednostki miary pozyskiwanych danych, w badaniu sfery społecznej

zastosowano normalizację zmiennych. Dokonano podziału wybranych zmiennych X ze względu na rolę, jaką odgrywają w kształtowaniu się rozważanego zjawiska, czyli określono czy rozwój ten stymulują, czy też hamują. W tym kontekście wyróżniono stymulanty i destymulanty.

Zmienna X_j jest:

stymulantą, gdy wzrost jej wartości jest korzystny z punktu widzenia rozwoju zjawiska złożonego,

destymulantą, gdy z punktu widzenia rozwoju zjawiska złożonego korzystne są jej malejące wartości.

W celu normalizacji zmiennych dokonano ich standaryzacji, która polegała na odniesieniu wartości wskaźnika do jego wartości maksymalnej w grupie analizowanych czynników.

Formuła normująca stymulanty dokonywana jest w oparciu o poniższy wzór:

$$z_{ij} = \frac{(x_{ij} - \bar{x}_j)}{s_j}$$

gdzie:

z_{ij} - standaryzowana wartość zmiennej X_j dla i -tego obiektu, $i=1,2,\dots,n$,

$\bar{x}_j$ - średnia arytmetyczna zmiennej X_j ,

s_j - odchylenie standardowe zmiennej X_j .

W efekcie standaryzacji wartości wykorzystywanych zmiennych są niemianowane. Zestawione oraz zestandaryzowane wskaźniki, a uzyskane w ten sposób dane ujęto w tabeli. Opracowane dane zwizualizowano, opracowując dla każdej ze sfer kartogram. W kolejnym kroku obliczono syntetyczny wskaźnik degradacji społecznej, który jest sumą wartości wskaźników. Efektem tego etapu było wyodrębnienie jednostek o szczególnym nasileniu problemów społecznych.

4. Przeprowadzenie analizy jednostek porównawczych pod kątem nasilenia problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych (badanie ilościowe i jakościowe)
5. Wyodrębnienie obszarów porównawczych, które cechują się najwyższym stopniem zdegradowania w wymiarze społecznym i pozaspociecznym.
6. Wyodrębnianie obszaru zdegradowanego - o szczególnym nasileniu problemów społecznych
7. Wyodrębnienie obszaru rewitalizacji - o szczególnym nasileniu problemów społecznych w połączeniu z występowaniem problemów w wymiarze tzw. pozaspociecznym, uwzględniającego ustawowe wskaźniki obligatoryjne dotyczące powierzchni - maksymalnie 20% udziału oraz ludności - limit 30% wszystkich zamieszkujących miasta.

Dla skutecznego przeprowadzenia tego procesu wykorzystano podział na obszary porównawcze, które wyznaczone zostały w oparciu o powiązania funkcjonalne, uwarunkowania historyczne oraz naturalne granice. Kolejnym etapem było przeprowadzenie analizy porównawczej w obrębie wyłonionych obszarów, co umożliwiło wskazanie obszaru znajdującego się w szczególnie trudnej sytuacji ze względu na koncentrację negatywnych zjawisk społecznych, a także odnotowano współwystępowanie niepożądanych zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Podział obszaru miasta na jednostki statystyczne (zmodyfikowane jednostki pseudonaturalne) oparty został o przesłanki natury geograficznej, administracyjnej oraz funkcjonalnej. W pierwszej kolejności zastosowano zasadę, aby jednostki porównawcze stanowiły „jednostki autonomiczne”, charakteryzujące się posiadaniem tzw. centrum skupienia lokalnego. Tym samym dobrane jednostki porównawcze wykazują się specyfiką funkcjonalno – przestrzenną (geograficzną). Ważnym czynnikiem przy wyodrębnieniu obszarów były ich granice. Obszary porównawcze posiadają następujące rodzaje granic:

- administracyjne – mieszczą się w granicach administracyjnych Miasta,
- naturalne, wewnętrzne; rzeka Pilica oddzielająca Rejon 2 od Rejonów 1 i 3,
- przebiegające wzdłuż ważnych ciągów komunikacyjnych.

Dodatkowo wzięto pod uwagę specyfikę obszarów, ich endogeniczne problemy, ciężenia funkcjonalne. Z tego względu ważną przesłanką doboru granic obszarów porównawczych były kryteria takie jak:

- zasiedziałość mieszkańców
- tożsamość zbiorowa (lokalne my),
- ośrodki skupienia dla życia zbiorowego,
- organizacja grupowa (czynnik religijny, stowarzyszenia społeczne, instytucje lokalne).

Proces doboru jednostek porównawczych odbywała się z udziałem pracowników samorządowych, przedstawicieli jednostek organizacyjnych oraz liderów lokalnych. Wyodrębniono następujące obszary porównawcze (jednostki urbanistyczne)⁴:

- Rejon 1,
- Rejon 2,
- Rejon 3,
- Rejon 4.

---

⁴ Podział ewidencyjny Tomaszowa Mazowieckiego przedstawiono na grafice 1.

W oparciu o ten podział przeprowadzono proces delimitacji. W efekcie przeprowadzonych prac dokonano ostatecznej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Za obszar zdegradowany uznano Rejon 4, co jest wykazane w dalszej części opracowania.

5.1.1 Wyróżnione obszary porównawcze

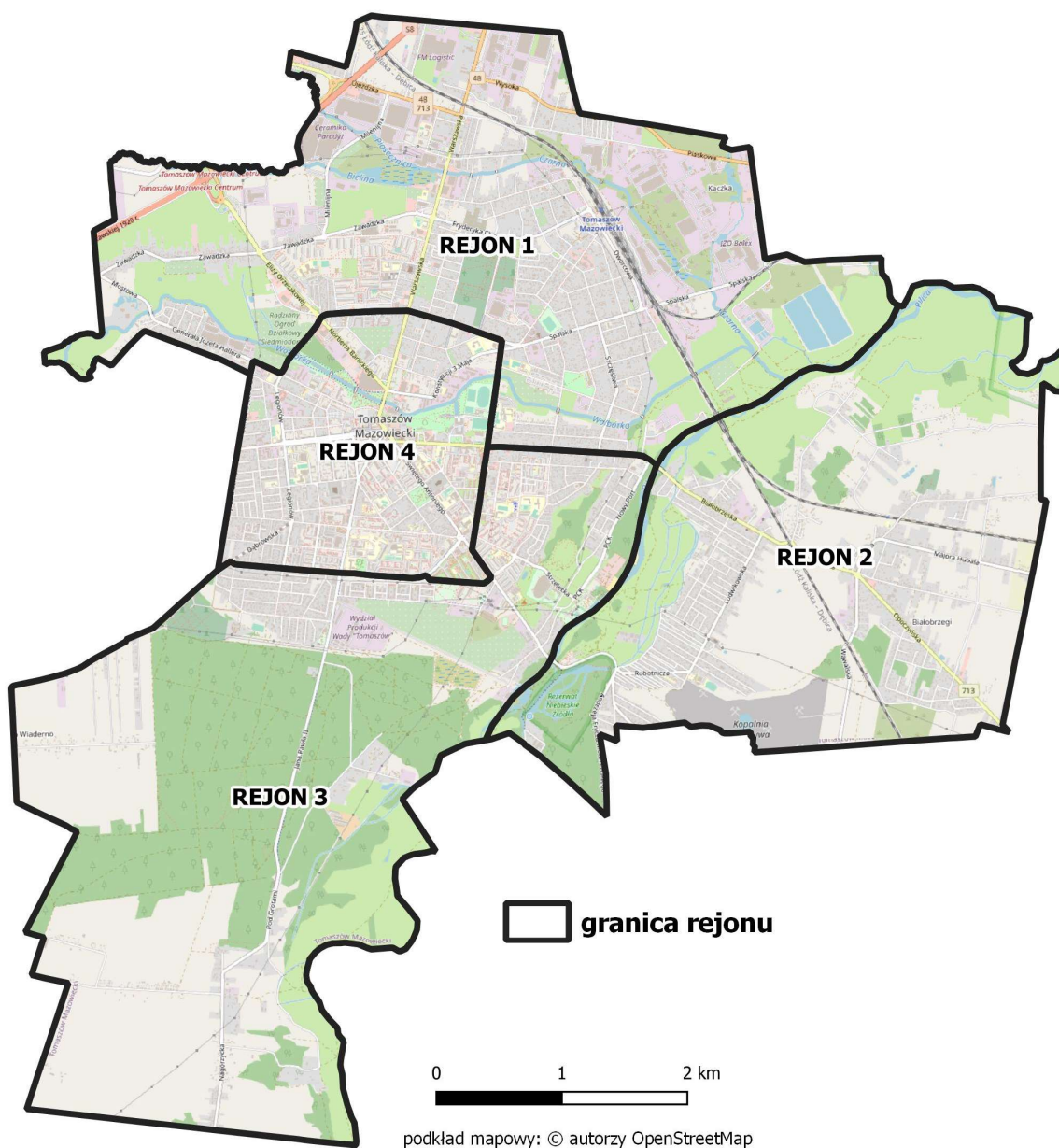
W ramach prowadzonych prac posłużono się podziałem na jednostki pseudonaturalne i wyróżniono 4 obszary (nazwane rejonami), które poddane zostały dalszej analizie. Podział obszaru miasta na jednostki urbanistyczne z uwzględnieniem powierzchni oraz liczby mieszkańców przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1 Zestawienie obszarów porównawczych (ewidencyjnych) w ramach programu rewitalizacji

Obszary porównawcze	Powierzchnia [ha]	Udział powierzchni	Liczba mieszkańców	Udział mieszkańców
Rejon 1	1 258,2	30,5%	16 174	28,4%
Rejon 2	1 046,5	25,3%	5 565	9,8%
Rejon 3	1 434,1	34,7%	11 603	20,4%
Rejon 4	390,9	9,5%	23 514	41,4%
Miasto ogółem	4 129,7	100,0%	56 856	100%

Źródło: opracowanie własne

Grafika 1 Podział ewidencyjny Tomaszowa Mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne

5.2 Podsumowanie prac delimitacyjnych

Przeprowadzona analiza czynników problemowych miała na celu identyfikację obszaru zdegradowanego, co finalnie pozwoliło na wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Zgodnie z zapisami *Ustawy o rewitalizacji*, obszar znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych,
- środowiskowych,
- przestrzenno-funkcjonalnych,
- technicznych.

Stopień i skalę negatywnych zjawisk obrazują mierniki opisujące powyższe sfery. W przedmiotowym dokumencie poddano analizie wszystkie wymienione sfery, bazując na danych pozyskanych z różnych źródeł oraz ogólnodostępnych opracowaniach, czy raportach. Zgodnie z *ustawą o rewitalizacji* największy nacisk położono na analizę sfery społecznej, dla której zakres danych jest najszerszy, a katalog wskaźników najbardziej rozbudowany z uwagi na możliwość pozyskania wiarygodnych, porównywalnych danych. Poniżej zestawiono bilans wskaźników w formie zbiorczych tabel obrazujących poziom natężenia negatywnych zjawisk społecznych. Kolejne zestawienie prezentuje natomiast syntetyczny wskaźnik degradacji w sferze społecznej. W pierwszej kolejności policzono średnie, a następnie uzyskane wartości poddano normalizacji (odchylenie standardowe). W ten sposób uzyskano porównywalny, syntetyczny wskaźnik degradacji.

Analiza czynników wskazujących na konieczność prowadzenia działań rewitalizacyjnych pokazuje, że obszarami szczególnie problemowymi w mieście Tomaszów Mazowiecki jest obszar 4 – Rejon 4.

W tym obszarze koncentrują się negatywne zjawiska społeczne oraz istnieje możliwość nasilenia tych zjawisk i ich przenikania na pozostałe części miasta. Wartość syntetycznego wskaźnika degradacji w obszarze społecznym, we wskazanym obszarze, była najwyższa spośród wszystkich jednostek. Wskazuje to na konieczność podjęcia skutecznej interwencji rewitalizacyjnej zarówno w wymiarze społecznym, jak i infrastrukturalnym. Na wskazanym obszarze koniecznie należy wprowadzić zmiany, dzięki którym ich mieszkańcom będzie się lepiej żyło, pracowało i spędzało czas wolny. W założeniu efekty rewitalizacji prowadzone w tym obszarze będą się przekładać na pozostałe obszary miasta.

Tabela 2 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników

Jednostka	Obszar	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Liczba osób uzależnionych od alkoholu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców
Obszar 1	Rejon 1	-10,1	-19,9	2,1	40,0	23,2	4,2%	20,5
Obszar 2	Rejon 2	-3,6	-7,9	2,5	28,6	16,5	2,7%	11,5
Obszar 3	Rejon 3	-12,1	-15,1	2,3	35,6	18,4	3,3%	17,4
Obszar 4	Rejon 4	-9,2	-24,7	2,4	35,6	20,1	3,6%	20,9
Obszar całej gminy (zbiorczo)		-9,5	-19,7	2,3	36,2	20,3	3,6%	19,1

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników

Jednostka	Obszar	Liczba zdarzeń drogowych na 1000 mieszkańców	Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Kwota udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców [zł]	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Frekwencja w wyborach samorządowych
Obszar 1	Rejon 1	14,1	2,0	34,7	1 913,1	166 695,8	2,8	50,2%
Obszar 2	Rejon 2	7,0	2,3	40,6	2 236,7	194 873,9	2,9	55,2%
Obszar 3	Rejon 3	15,9	2,2	37,4	2 062,5	179 710,2	4,7	54,4%
Obszar 4	Rejon 4	10,4	2,4	39,6	2 180,9	190 024,8	5,4	50,9%
Obszar całej gminy (zbiorczo)		12,2	2,3	37,8	2 086,0	181 758,0	4,3	51,8%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane

Jednostka	Obszar	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	Liczba osób uzależnionych od alkoholu na 1000 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Liczba zdarzeń drogowych na 1000 mieszkańców	Liczba ofiar przemocy na 1000 mieszkańców	Liczba klientów pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Kwota udzielonych świadczeń na 1000 mieszkańców	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	Frekwencja w wyborach samorządowych	Syntetyczny wskaźnik degradacji
Obszar 1	Rejon 1	0,4	0,4	-1,4	1,1	1,3	1,2	0,7	0,6	-1,4	-1,3	-1,3	-1,3	0,9	-1,0	-1,1
Obszar 2	Rejon 2	-1,4	-1,3	1,0	-1,3	-1,1	-1,2	-1,4	-1,2	0,6	1,0	1,0	1,0	0,8	1,0	-2,6
Obszar 3	Rejon 3	0,9	-0,3	-0,1	0,1	-0,4	-0,3	0,0	1,0	-0,1	-0,3	-0,2	-0,2	-0,6	0,7	0,3
Obszar 4	Rejon 4	0,1	1,1	0,5	0,1	0,2	0,2	0,8	-0,4	0,9	0,6	0,6	0,6	-1,1	-0,7	3,4
Miasto		0,2	0,4	-0,1	0,3	0,3	0,3	0,4	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	0,9

Źródło: opracowanie własne

Tabela 5 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery

Jednostka	Obszar	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do wyrejestrowanych	Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie	Liczba nieruchomości zawierających wyroby azbestowe / km2	Ilość wyrobów azbestowych/mieszkańca [kg/mieszkańca]	Udział budynków zawierających azbest w ogólnej liczbie	Masa wyrobów azbestowych na km2
Obszar 1	Rejon 1	49,8	1,6	9,4%	51,4	25,9	11,1%	33 328,6
Obszar 2	Rejon 2	58,2	1,7	9,9%	74,7	104,3	24,0%	55 450,7
Obszar 3	Rejon 3	47,9	1,5	8,5%	34,5	32,9	16,8%	26 640,4
Obszar 4	Rejon 4	61,9	2,4	7,8%	55,5	7,2	5,7%	43 485,2
Obszar całej gminy (zbiorczo)		55,2	1,9	8,6%	51,8	27,3	13,5%	37 573,2
		mniej niż średnia	mniej niż średnia	mniej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery⁵

Jednostka	Obszar	Udział terenów zielonych w powierzchni ogółem	Udział powierzchni terenów zielonych (lasy, parki i ogródki działkowe) w powierzchni ogółem	Jakość powietrza	Dostępność do usług społecznych (apteki, biblioteki, banki, poczta, urząd, instytucje kultury, świetlice) ⁶	Poziom dostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami ⁷	Poziom obsługi komunikacyjnej ⁸
Obszar 1	Rejon 1	30,5%	3,5%	Średni	8,2	10,5	29,5%
Obszar 2	Rejon 2	31,4%	11,9%	Średni	4,3	1,5	13,1%
Obszar 3	Rejon 3	47,3%	36,4%	Wysoki	1,9	4,3	26,2%
Obszar 4	Rejon 4	11,4%	8,5%	Niski	5,3	74,9	31,1%
Obszar całej gminy (zbiorczo)		34,8%	17,5%	-	5,3	12,2	100,0%
		mniej niż średnia	mniej niż średnia	Niska	mniej niż średnia	mniej niż średnia	Niski

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery

Jednostka	Obszar	Poziom dostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji terenu	Liczba zabytków na km2	Udział pustych lokali	Liczba obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji na km2	Udział obiektów dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami
Obszar 1	Rejon 1	Średni	4,1	25,3%	0,3	76,5%
Obszar 2	Rejon 2	Średni	0,8	9,7%	0,2	14,3%
Obszar 3	Rejon 3	Niski	0,5	39,1%	0,2	71,4%
Obszar 4	Rejon 4	Bardzo niski	40,7	79,0%	2,3	55,2%
Obszar całej gminy (zbiorczo)		Bardzo niski	5,4	35,7%	0,44	59,7%
		-	więcej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery

Jednostka	Obszar	Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	Liczba budynków w przeliczeniu na powierzchnię	Penetracja budynkowa Internetem stacjonarnym o przepustowości co najmniej 30 mb/s	Korzystający z sieci gazowej	Korzystający z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej
Obszar 1	Rejon 1	23,5%	309,8	38,4%	73,5%	82,7%
Obszar 2	Rejon 2	28,6%	272,9	11,9%	13,2%	71,5%
Obszar 3	Rejon 3	21,4%	179,6	55,2%	70,7%	70,2%
Obszar 4	Rejon 4	31,0%	624,7	59,4%	83,3%	87,7%
Obszar całej gminy (zbiorczo)		26,9%	285,1	40,0%	71,1%	81,1%
		więcej niż średnia	więcej niż średnia	więcej niż średnia	mniej niż średnia	mniej niż średnia

Źródło: opracowanie własne

⁵ Kolorem zielonym wyróżniono wartości odbiegające od średniej gminnej wyróżniając tym samym negatywne zjawiska⁶ Liczba instytucji na 1000 mieszkańców⁷ Liczba udogodnień przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych w stosunku do powierzchni⁸ Liczba (odsetek) linii transportu miejskiego obsługiwanych przez MZK

6. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Rewitalizacja stanowi proces, który poprzez kompleksowe działania ma na celu wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego. Działania te obejmują przede wszystkim kwestie społeczne, ale również gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Dodatkowo rewitalizacja zakłada wykorzystanie potencjałów oraz uwarunkowań, którymi charakteryzuje się jednostka wskazana do podjęcia działań. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego następuje poprzez realizację zintegrowanych działań na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni oraz gospodarki. Aby można było konsekwentnie realizować zaplanowane działania, istotne jest właściwe zdefiniowanie obszaru zdegradowanego, a później obszaru rewitalizacji. Pełna diagnoza i analiza przeprowadzona w każdej ze sfer, służyła wyznaczeniu obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z zapisami *ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.* i art. 9. ust. 1., obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2023 r. poz. 511), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

gospodarczych	w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości,
środowiskowych	w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,
przestrzenno-funkcjonalnych	w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych,
technicznych	w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Tabela 9 Definicja rewitalizacji

Rewitalizację należy rozumieć jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Źródło: <http://urbnews.pl/istota-procesu-rewitalizacji/> (data pobrania 20.06.2022)

Zgodnie z art. 10 pkt. 1. **Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa art. 9 ust.1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.** Dodatkowo zgodnie z art. 10 pkt. 2 **Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.**

Na podstawie przeprowadzonej analizy dla Tomaszowa Mazowieckiego jako obszar zdegradowany, w którym w sposób szczególny koncentrują się negatywne zjawiska zarówno społeczne jak i w wymiarze techniczno - gospodarczo - środowiskowym, wyznaczono Rejon 4. Jest to centrum miasta Tomaszowa Mazowieckiego.

Rejon 4 cechuje bardzo niekorzystny bilans migracji (obszar wyludnia się). Obszar boryka się ze zwiększonym poziomem alkoholizmu, bezrobocia oraz przestępczości. Niepokojące jest nasilone zjawisko przemocy domowej. W Rejonie 4 prowadzone są intensywne działania pracowników socjalnych, w największym stopniu udzielana jest pomoc finansowa skierowana do mieszkańców.

Obszar ten cechuje czytelny, dość dobrze zachowany układ przestrzenny historycznego założenia miasta przemysłowo-handlowego, z coraz liczniejszymi wyeksponowanymi i zadbanymi obiektami o walorach historycznych i estetycznych.

Tabela 10 Obszar zdegradowany – powierzchnia i ludność

Obszar porównawczy	Powierzchnia [ha]	Ludność [os]
Obszar zdegradowany Rejon 4	391	23 514
Miasto Tomaszów Mazowiecki	4 130	56 856
Obszar zdegradowany w stosunku do całości miasta	9,5%	41,4%

Źródło: opracowanie własne

Po wyznaczeniu obszaru zdegradowanego przystąpiono do prac nad wyodrębnieniem obszaru rewitalizacji. W tym celu zawężono obszar zdegradowany poprzez wyłączenie terenów na południe od linii ulic Smugowej i ul. Granicznej. Ze względu na znaczenie tego obszaru dla miasta – pełnienie funkcji

centrum, licznych zabytków, obiektów publicznych i terenów zielonych - jest to obszar, na którym podejmowane działania rewitalizacyjne powinny przełożyć się na korzyści dla całego miasta.

Obszar rewitalizacji Rejon 4 o powierzchni 314 ha stanowi 7,6 % powierzchni miasta i jest zamieszkały przez 16 987 osób stanowiących 29,8% ludności miasta Tomaszów Mazowiecki.

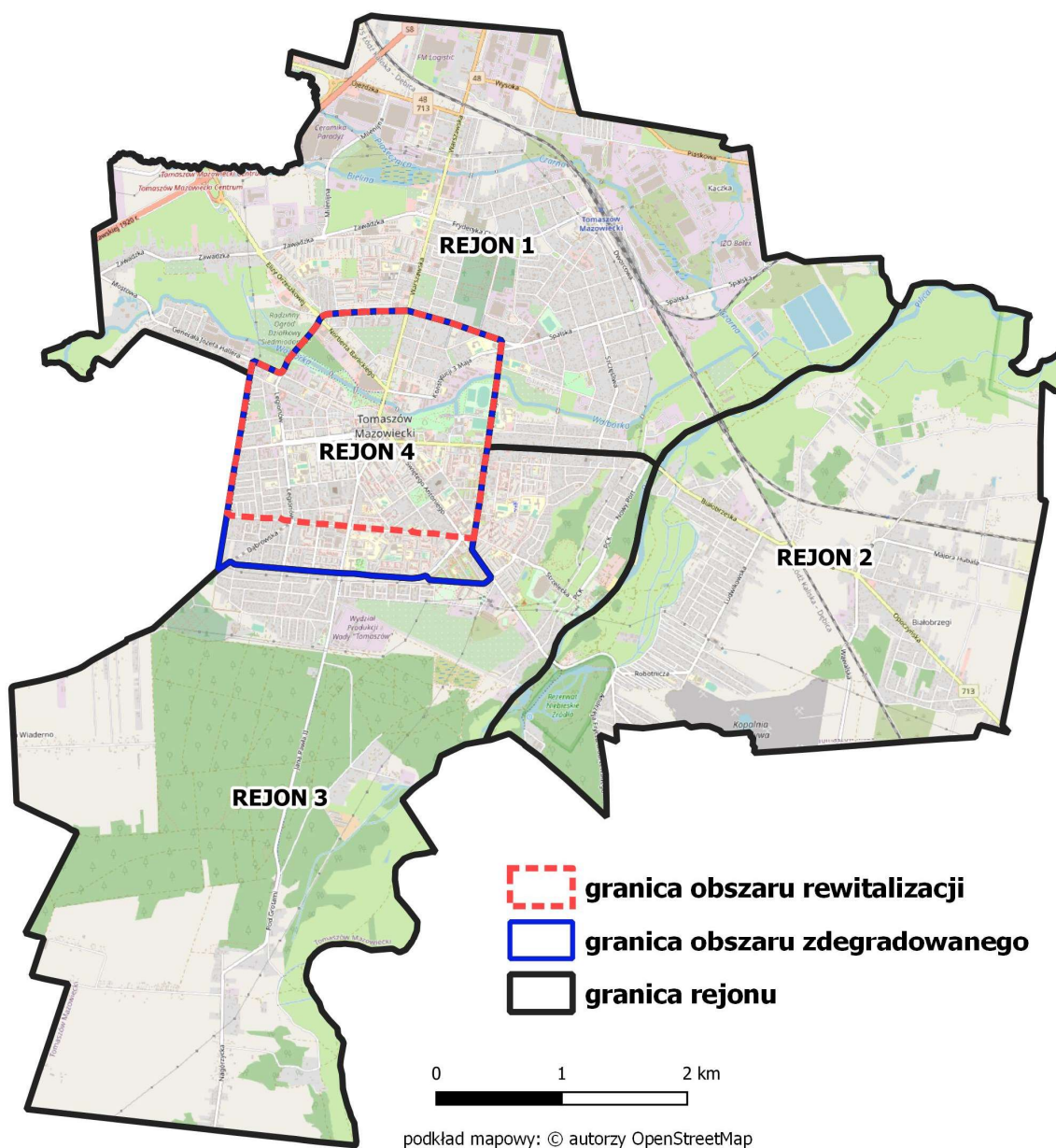
W przeprowadzonej delimitacji obszar ten charakteryzuje się wysokim syntetycznym wskaźnikiem degradacji, który jednoznacznie wskazuje na występowaniu problemów społecznych w dużym natężeniu (zwłaszcza w zakresie przestępstw, demografii, bezrobocia, bezpieczeństwa oraz intensywności korzystania pomocy społecznej) i współwystępujących problemach w sferze gospodarczej, technicznej środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. Wyznaczony obszar rewitalizacji spełnia wymagania zawarte w ustawie odnośnie obszaru oraz liczby ludności.

Tabela 11 Zestawienie wskaźników obligatoryjnych

Obszar	Powierzchnia [ha]	Udział powierzchni	Ludność [os]	Udział ludności
Obszar zdegradowany	391	9,5%	23 514	41,4%
Obszar rewitalizacji	314	7,6%	16 987	29,8%
Miasto Tomaszów Mazowiecki	4 130	100%	56 856	100%

Źródło: opracowanie własne

Grafika 2 Mapa poglądowa obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Obszar rewitalizacji Rejon 4

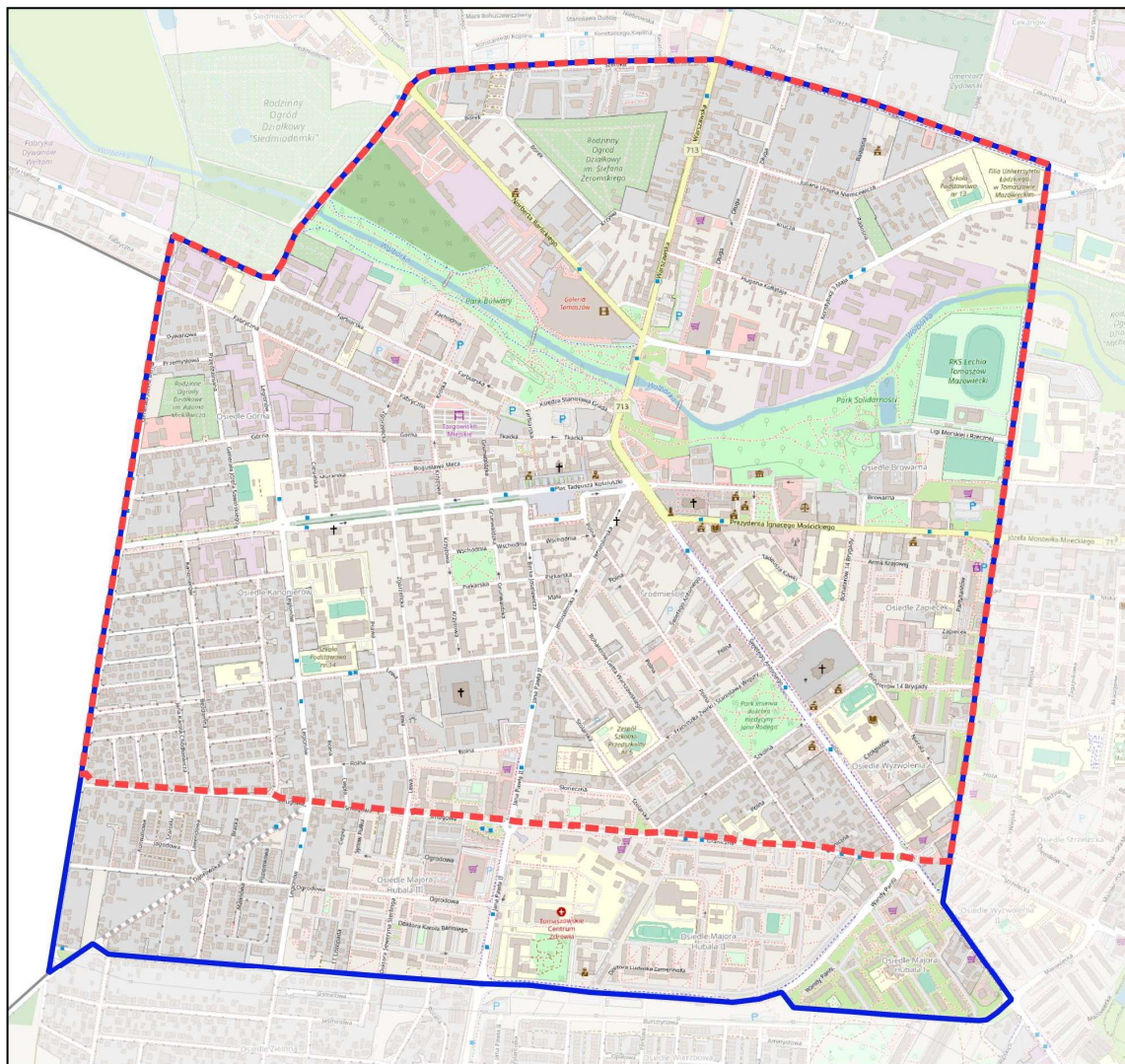
Obszar rewitalizacji Rejon 4 to obszar centralny dla Miasta Tomaszów Mazowiecki. Jego granica od południa biegnie wzdłuż ulicy Smugowej oraz ulicy Granicznej z przedłużeniem do ulicy Bartosza Głowackiego (przez Rondo Tomaszowskich Olimpijczyków). Od wschodu wyznaczają ją ulice Bartosza Głowackiego

i Nowowiejska. Od północy granica obszaru rewitalizacji biegnie wzdłuż ulicy Grota Roweckiego, Szerokiej, Legionów i Hallera (aż do skrzyżowania z ul. Bema). Od zachodu jest nią ul. Bema (aż do skrzyżowania z ulicą Smugową). Główną osią komunikacyjną obszaru jest ulica Warszawska oraz Prezydenta Ignacego Mościckiego, wraz z ulicą Piłsudskiego.

Ważne znaczenie dla obszaru ma rzeka Wolbórka oraz liczne obszary zielone (Park im. Dr. Rodego, Park Miejski im. Solidarności), stanowiące wyzwanie rozwojowe dla tej części miasta (turystyka, rekreacja, oferta wolnego czasu). Liczne instytucje publiczne oraz komercyjne jak również obiekty mieszkalne stanowią również o potencjale dla działań rewitalizacyjnych.

Grafika 3 Obszar rewitalizacji Tomaszowa Mazowieckiego

 granica obszaru rewitalizacji
 granica obszaru zdegradowanego

0 250 500 m

podkład mapowy: © autorzy OpenStreetMap

Źródło: opracowanie własne

Na zawężenie obszaru rewitalizacji w określonym powyżej kształcie miała wpływ ocena potencjału do przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych oraz aktualny stan zagospodarowania terenu, który może mieć znaczenie dla realizacji potencjalnych przedsięwzięć. Aby sprostać wymogom ustawowym, które dotyczą powierzchni i zaludnienia obszaru rewitalizacji odcięto południową część obszaru zdegradowanego w oparciu o metodę sędziów kompetentnych przedkładając im do oceny następujące aspekty:

- potencjalna efektywność działań rewitalizacyjnych;
- otoczenie instytucjonalne;
- współpraca;
- dostępność terenów zielonych i integracji społecznej;
- dostępność komunikacyjna.

Wskazany, zawężony obszar rewitalizacji został oceniony przez 3 niezależnych sędziów w skali 1-3, gdzie 1 oznacza niską potrzebę włączenia jednostki do obszaru rewitalizacji 3 natomiast wysoką.

Potencjalna efektywność działań rewitalizacyjnych	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 3
ocena	2	2	3

Zasadność przedstawionych ocen była argumentowana najczęściej uprzednio zrealizowanymi inwestycjami na wskazanym obszarze w latach 2014-2020. Szczególną uwagę zwracano na wcześniejszą skuteczność działań rewitalizacyjnych i ich szybkie wdrażanie (np. rewitalizacja Parku Bulwary o powierzchni około 7,5 ha).

Otoczenie instytucjonalne	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 3
ocena	3	3	3

W północnej i środkowej części obszaru zdegradowanego skoncentrowana jest znaczna liczba instytucji publicznych, w tym między innymi:

- Urząd Miasta,
- Starostwo Powiatowe,
- Sąd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim,
- Miejskie Centrum Kultury w Tomaszowie Mazowieckim,
- Centrum Usług Wspólnych w Tomaszowie Mazowieckim,
- Urząd Gminy,
- Straż Miejska,
- Szkoła Podstawowa dla Dorosłych w Tomaszowie Mazowieckim,
- Niepubliczne Przedszkole "IGNAŚ",
- Przedszkole Niepubliczne "Promyczek" s.c.,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 5,
- Szkoła Podstawowa nr 8,
- Przedszkole nr 2,
- ABC 123 Małe Przedszkole,
- Przedszkole Integracyjne "ISKIERECZKI",
- Przedszkole BASIA,
- Przedszkole Niepubliczne Bajeczka
- Klub Sportowy Lechia 1923 Tomaszów Mazowiecki Spółka Akcyjna
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- Dom Dziennego Pobytu

- I Liceum Ogólnokształcące im. Jarosława Dąbrowskiego
- Liceum Ogólnokształcące Zaoczne Uzupełniające dla Dorosłych
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 1 im. Tadeusza Kościuszki
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych nr 2 im. Stanisława Staszica
- Dom Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim (Farbiarska)
- Dom Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim (Polna)

Potencjał instytucjonalny tej części obszaru jest zdecydowanie wyższy w porównaniu z południową jego częścią, który w głównej mierze składa się z zabudowy mieszkaniowej jedno i wielorodzinnej, a głównymi instytucjami publicznymi znajdującymi się na obszarze jest Tomaszowskie Centrum Zdrowia, Zespół Szkolno - Przedszkolny nr 4 oraz Komenda Powiatowa Policji. Bogate otoczenie instytucjonalne powinno pozytywnie wpłynąć na jakość i szybkość prowadzonych działań rewitalizacyjnych.

Współpraca	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 3
ocena	3	3	3

Możliwość efektywnej współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, a także organizacjami społecznymi jest niezbędnym elementem w prowadzeniu działań rewitalizacyjnych. Jak wskazano wcześniej północną i środkową część obszaru rewitalizacji charakteryzuje zagęszczenie instytucji publicznych, co może sprzyjać współpracy. Podobnie jest w przypadku organizacji pozarządowych, których największe zagęszczenie znajduje się wzdłuż ulic Piłsudskiego i św. Antoniego. Dobrą współpracę pomiędzy instytucjami publicznymi, a organizacjami pozarządowymi potwierdza „Sprawozdanie z realizacji programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego za rok 2021”. Ujętych w nim 16 z 26⁹ podmiotów realizujących zadania pożytku publicznego funkcjonowało na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Realizowały one swoje zadania w wybranych obszarach tematycznych:

1. Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób;
2. Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej;
3. Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym;
4. Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie;
5. Działalność na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynek dzieci i młodzieży;

⁹ Uwzględniono podmioty realizujące zadania we wskazanych obszarach tematycznych

6. Porządek i bezpieczeństwo publiczne.

W południowej części obszaru zdegradowanego, nie odnotowano takiego potencjału.

Dostępność terenów zielonych i integracji społecznej	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 3
ocena	3	3	3

Sędziowie ocenili aktualny stan zagospodarowania przestrzennego badając dostępność terenów ułatwiających prowadzenie działań społecznych i integracyjnych. Niewątpliwymi atutami wyznaczonego obszaru rewitalizacji jest obecność wielu terenów zielonych. Do najrozleglejszych należy zaliczyć Park Bulwary, Park Solidarność, Park im. Rodego, Park Stefanii i Juliana Tuwimów, Skwer Niepodległości, Skwer Kombatantów Powstań, Skwer 4 czerwca 1989 roku. We wschodniej części obszaru znajduje się infrastruktura sportowa: Stadion Miejski RKS Lechia Tomaszów Mazowiecki, boisko treningowe, korty tenisowe. Ponadto na obszarze rewitalizacji zlokalizowany jest plac miejski (Plac Kościuszki) stanowiący miejsce integracji społeczności lokalnej, dający możliwości organizacji przedsięwzięć skierowanych do mieszkańców rewitalizowanego terenu. W południowej części obszaru zdegradowanego tereny zieleni funkcjonują głównie jako wypełnienia między zabudową wielorodzinną w szczególności w okolicach Osiedla Majora Hubala I i II oraz w okolicach Tomaszowskiego Centrum Zdrowia.

Dostępność komunikacyjna	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 3
ocena	3	3	3

Ostatnim analizowanym czynnikiem tworzącym potencjał wyznaczonego obszaru rewitalizacji jest jego dostępność komunikacyjna. Przez obszar przebiega wiele dróg gminnych i powiatowych, a w jego wschodniej części droga wojewódzka 713 stanowiąca ważną arterię komunikacyjną miasta. Jak wskazano w diagnozie delimitacyjnej na obszarze zdegradowanym funkcjonuje 19 linii darmowej komunikacji publicznej, z czego większość obsługuje jego centralną i północną część. Wysoka dostępność komunikacyjna obszaru rewitalizacji powinna ułatwić korzystanie z efektów działań rewitalizacyjnych całej społeczności Miasta Tomaszowa Mazowieckiego.

	Sędzia 1	Sędzia 2	Sędzia 2
Potencjalna efektywność działań rewitalizacyjnych	2	2	3
Otoczenie instytucjonalne i regulacyjne	3	3	3

Współpraca	3	3	2
Dostępność terenów zielonych i integracji społecznej	3	2	3
Dostępność komunikacyjna	2	3	3
	2,6	2,6	2,8

Podsumowanie ocen sędziów kompetentnych wskazuje, iż analizowany obszar posiada znaczny potencjał w zakresie możliwości prowadzenia działań rewitalizacyjnych, a niektóre walory związane z zagospodarowaniem terenu mogą sprzyjać realizacji przedsięwzięć. Średnia ocen każdego z oceniających była większa lub równa 2,6 na 3 możliwe do osiągnięcia punkty. Oznacza to, że analizowany obszar cechuje wysoka potrzeba włączenia do obszaru rewitalizacji.

7. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

7.1 Obszar rewitalizacji – Rejon 4

Historia Miasta Tomaszowa Mazowieckiego jest nierozdzielnie związana z przemysłem metalurgicznym i włókienniczym. Osada górnicza (Kuźnice nad Wolbórką) eksploatująca pobliskie złoża rudy żelaza została utworzona pod koniec XVIII wieku (1788 r.) przez hrabiego Tomasza Ostrowskiego. Za optymalną lokalizację pieca do przetapiania pozyskanych złóż uznano nabrzeże przy Wolbórcy (na dzisiejszym obszarze rewitalizacji przy ul. św. Antoniego 1). Wraz z rozrostem osady na lewym brzegu rzeki pojawił się także plac targowy (dzisiejszy skwer 4 Czerwca 1989 r.). W wyniku rewolucji przemysłowej przemysł metalurgiczny oparty o napęd wodny stracił na znaczeniu, a w pierwszej połowie XIX wieku Antonii Ostrowski rozwinął w osadzie przemysł włókienniczy. W 1830 r. Tomaszów Mazowiecki uzyskał prawa miejskie, a pierwszym burmistrzem został Antoni Wroński. Kolejne lata to intensywny rozwój miasta, a w szczególności jego funkcji przemysłowych. Przed wybuchem I wojny światowej w Tomaszowie Mazowieckim było zlokalizowanych około 75 fabryk, a miasto zamieszkiwało 40 000 mieszkańców. Zarówno I jak i II wojna światowa zatrzymały rozwój miasta. W okresie powojennym, przemysł włókienniczy został znacjonalizowany, a mniejsze zakłady połączono w duże państwowe zakłady pracy:

- Zakłady Włókien Chemicznych „Wistom”,
- Zakłady Przemysłu Wełnianego im. Marcelego Nowotki „Tomtex”,
- Zakłady Tkanin Wełnianych „Mazovia”,
- Fabryka Dywanów „Weltom”.

Jedynym zakładem, który przetrwał zmiany ustrojowe i okres transformacji po 1989 jest Fabryka Dywanów „Weltom”. Pozostałe przedsiębiorstwa, głównie ze względów ekonomicznych, zmiany przepisów (np. dotyczących ochrony środowiska), trudności w konkutowaniu z nowymi podmiotami zostały przekształcone lub zlikwidowane. W 1997 roku ogłoszono upadłość ówczesnego, największego pracodawcy w Tomaszowie Mazowieckim – Zakładów Włókien Chemicznych „Wistom”, co miało znaczny, negatywny wpływ na lokalny rynek pracy (w wyniku sprzedaży zakładów i przekształceń własnościowych w 2000 roku na terenie zakładów utworzono podstrefę Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (znajdującą się poza obszarem rewitalizacji). Aktualnie miasto stanowi ważny ośrodek subregionalny z funkcjami krajowymi. Lokalizacja miasta w pobliżu znaczących drogowych szlaków komunikacyjnych, a także walory przyrodnicze i bliskość terenów cennych przyrodniczo sprawiają, iż miasto jest atrakcyjne pod wieloma względami (gospodarczym, turystycznym, wypoczynkowym, sportowym). Dodatkowo należy wspomnieć o funkcjach pełnionych dla mieszkańców Gminy Tomaszów Mazowiecki oraz powiatu tomaszowskiego. To tu skupiają się urzędy i inne instytucje świadczące usługi

publiczne, szkoły ponadpodstawowe, instytucje kultury, sportu i rekreacji zaspokajające potrzeby zarówno mieszkańców miasta jak i regionu.

Obszar rewitalizacji – centralna i północna części obszaru Rejon 4 obejmuje swoim zasięgiem ściśle centrum miasta. Północną granicę stanowią ulice gen. Grotta Roweckiego, Szeroka oraz Legionów. Na południu granice wyznacza ulica Smugowa oraz Graniczna z przedłużeniem do ulicy Bartosza Głowackiego. Granica wschodnia opiera się o przebieg ulicy Bartosza Głowackiego i Nowowiejskiej. Zachodnia granica obszaru biegnie wzdłuż ulicy gen. Józefa Bema, Farbiarskiej i Legionów.

Jak wskazano w diagnozie delimitacyjnej obszar rewitalizacji dotyka szereg problemów o charakterze społecznym. Odnotowuje się tu znacznie wyższą wartość salda migracji na 1 000 mieszkańców w porównaniu ze średnią wartością tego wskaźnika dla obszaru całego miasta. Może to świadczyć o niskiej atrakcyjności osiedleńczej obszaru. Należy również nadmienić, że liczba mieszkańców obszaru w latach 2017-2021 spadła o około 10%, a liczba osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym) zmalała o 11%. Liczba bezrobotnych przypadająca na 1 000 mieszkańców jest nieco niższa (35,6) niż średnia wartość tego wskaźnika dla miasta (36,2), jednak udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy (długotrwale bezrobotnych) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest wyższy (4%) niż wartości wskaźnika dla miasta (3,6%). Pamiętając, iż obszar rewitalizacji to ściśle centrum, a więc charakteryzuje się wysoką liczbą instytucji i funkcjonujących działalności gospodarczych, które zwiększają chłonność lokalnego rynku pracy, wskazaną wartość należy uznać co najmniej za niepokojącą. Problemy społeczne obszaru przejawiają się również w ponadprzeciętnych wartościach wskaźników pomocy społecznej. Notuje się tu zwiększoną liczbę klientów pomocy społecznej (ponad 41 osób na 1 000 mieszkańców), a w związku z tym wyższą liczbę świadczeń i wyższą kwotę udzielonych świadczeń na 1 000 mieszkańców. Dodatkowo na obszarze rewitalizacji występuje obniżony poziom bezpieczeństwa, czego dowodem jest zwiększona liczba osób doświadczających przemocy (2,4 osoby na 1 000 mieszkańców) oraz zwiększona liczba przestępstw (21,6 na 1 000 mieszkańców). Problemy te należy rozpatrywać w szerszym kontekście, mogą one bowiem korelować ze wskazanym wcześniej zwiększonym zapotrzebowaniem na wsparcie instytucji pomocy społecznej, a także zwiększoną liczbą osób uzależnionych od alkoholu (problem ten w liczbach bezwzględnych dotyczy 43 osób zamieszkujących obszar rewitalizacji). Kolejnym analizowanym problemem obszaru rewitalizacji jest mała aktywność społeczna wyrażona niską frekwencją wyborczą. W porównaniu z obszarem całego miasta frekwencja wyborcza na obszarze rewitalizacji była o niespełna 1% niższa jednak w porównaniu z Rejonem 2 lub 3 różnice sięgały blisko 5%.

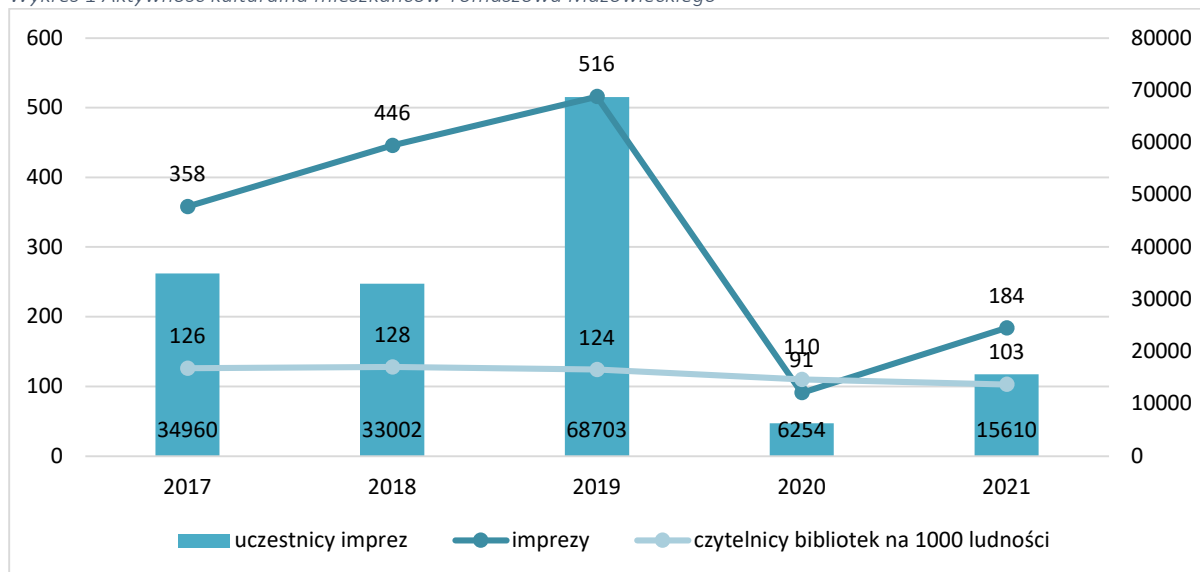
Tabela 12 Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji

	wartość dla obszaru zdegradowanego	wartość dla OR	wartość dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego
Saldo migracji na 1 000 mieszkańców	-24,7	-27,4	-19,7
Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	3,6%	4%	3,6%
Liczba osób uzależnionych od alkoholu na 1 000 mieszkańców	2,4	2,5	2,3
Liczba przestępstw na 1 000 mieszkańców	20,9	21,6	19,1
Liczba ofiar przemocy na 1 000 mieszkańców	2,4	2,4	2,3
Liczba klientów pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców	39,6	41,06	37,8
Liczba udzielonych świadczeń na 1 000 mieszkańców	2 181	2 264	2 086
Kwota udzielonych świadczeń na 1 000 mieszkańców	190 025	194 279	181 758
Frekwencja w wyborach samorządowych (2018)	50,09%	50,09%	51,8%

Źródło: opracowanie własne

Aktywność społeczna obniża się także na innych polach – kulturalnym i sportowo-rekreacyjnym. W latach 2017-2021 w Tomaszowie Mazowieckim odnotowano blisko 20% spadek liczby czytelników na 1000 ludności, spadła również liczba zorganizowanych imprez przez jednostki kultury oraz uczestników wydarzeń.

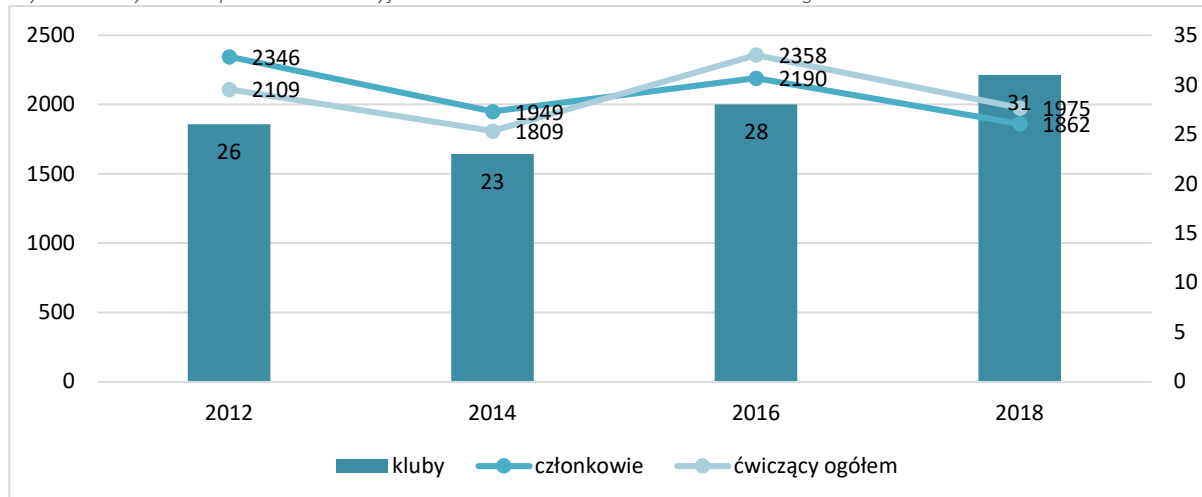
Wykres 1 Aktywność kulturalna mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W zakresie aktywności sportowej i rekreacyjnej spadek liczby członków klubów sportowych (łącznie z Uczniowskimi Klubami Sportowymi - UKS oraz klubami wyznaniowymi) w latach 2012-2018¹⁰ wyniósł około 21% mimo wzrastającej liczby klubów sportowych na terenie miasta.

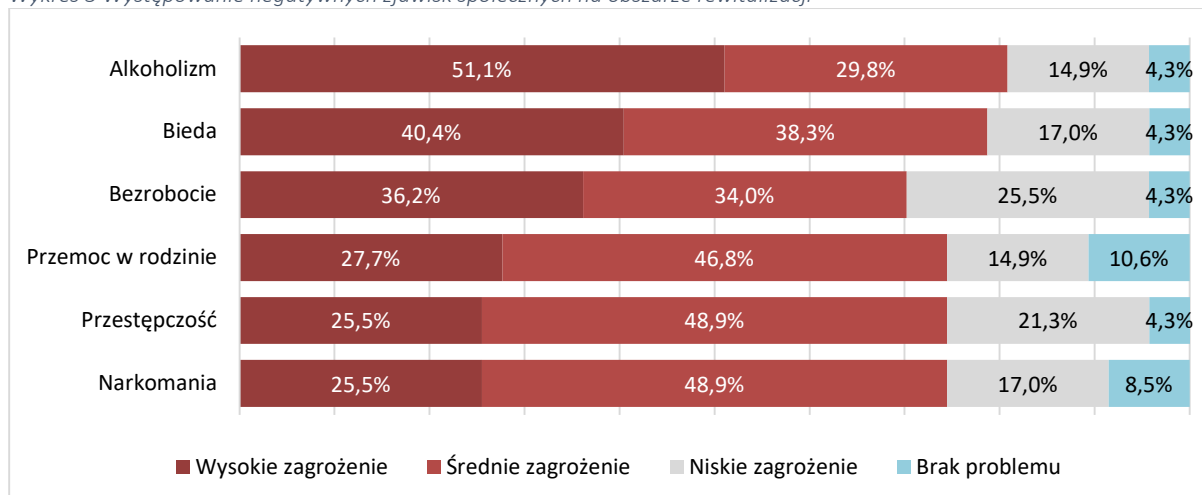
Wykres 2 Aktywność sportowo rekreacyjna mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Zgromadzone i zaprezentowane dane ilościowe znajdują swoje potwierdzenie w pozyskanych w drodze badania sondażowego wypowiedziach respondentów¹¹. Badani do największych zagrożeń natury społecznej występujących na obszarze rewitalizacji zaliczyli alkoholizm, biedę oraz bezrobocie. Niemniej w przypadku ostatniego ocenianego elementu (bezrobocia) zwraca się uwagę, iż jest to kategoria równocześnie zaliczona jako „niskie zagrożenie”, co może wskazywać na niską istotność tego problemu.

Wykres 3 Występowanie negatywnych zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji

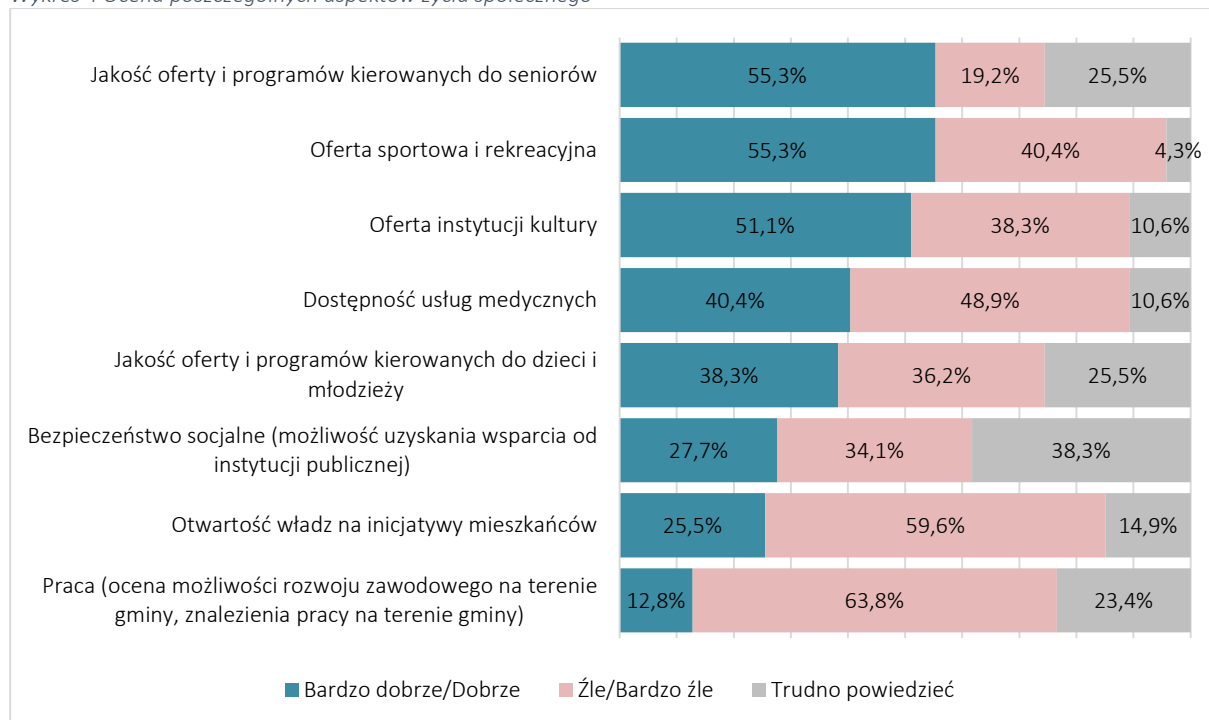
Źródło: badania własne

¹⁰ GUS agreguje dane dotyczące aktywności fizycznej co 2 lata – dane za rok 2020 nie zostały opublikowane

¹¹ Badanie przeprowadzono w dniach 5.08-4.09, 2022 r.

Ocena pozostałych aspektów życia społecznego na obszarze rewitalizacji wskazuje na niską atrakcyjność lokalnego rynku pracy, w tym w szczególności na niskie możliwości rozwoju zawodowego czy znalezienie atrakcyjnego miejsca zatrudnienia. W drugiej kolejności badani zwrócili uwagę na brak otwartości władz na inicjatywy mieszkańców oraz negatywnie ocenili dostępność usług medycznych. Pozytywnie natomiast oceniono jakość oferty i programów skierowanych do seniorów, ofertę sportową, rekreacyjną oraz ofertę instytucji kultury.

Wykres 4 Ocena poszczególnych aspektów życia społecznego

Źródło: badania własne

Problemy społeczne pogłębiane są przez deficyty występujące w pozostałych sferach: gospodarczej, środowiskowej i technicznej. Mimo, iż obszar rewitalizacji zlokalizowany jest w centrum miasta i wyróżnia się najwyższą liczbą podmiotów gospodarczych (w liczbach bezwzględnych 1 455 podmiotów) to zgromadzone dane wskazują na niską atrakcyjność gospodarczą obszaru w porównaniu z pozostałymi częściami miasta. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów na obszarze rewitalizacji wyniósł 7,8% przy średniej wartości wskaźnika na poziomie 8,6% dla całego miasta. Bardziej konkurencyjne pod tym względem są Rejon 1 i Rejon 2. Niska atrakcyjność gospodarcza może wynikać z niskiej jakości tkanki miejskiej, degradacji budynków i infrastruktury, a także nagromadzenia problemów społecznych. W zakresie sfery środowiskowej na obszarze rewitalizacji odnotowano ponadnormatywne występowanie azbestu i wyrobów zawierających azbest. Materiał ten jest wyjątkowo groźny dla zdrowia i życia ludzkiego, w związku z czym powinien być jak najszybciej zutylizowany, zgodnie z założeniami „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Tomaszowa Mazowieckiego”. Mimo występowania znacznej liczby terenów zielonych stanowiących potencjalne miejsca realizacji działań rewitalizacyjnych ich powierzchnia jest stosunkowo

niewielka i często wymagają one doposażenia i rewaloryzacji. Deficyty w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej przejawiają się głównie w нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających pełne wykorzystanie nieruchomości przez osoby ze szczególnymi potrzebami. Aspekt ten jest o tyle istotny, iż na omawianym obszarze zlokalizowanych jest wiele instytucji świadczących usługi publiczne, do których dostęp nie może być ograniczony dla żadnej z grup społecznych. Zgromadzone dane wskazują, iż 44,8% obiektów na obszarze rewitalizacji nadal wymaga dostawania do osób o specjalnych potrzebach. Dodatkowo wiele obiektów użyteczności publicznej wymaga działań prowadzących do zwiększenia efektywności energetycznej, co wydaje się bardzo istotne w kontekście postępującego kryzysu energetycznego i klimatycznego. Brak interwencji w tej sferze może pogłębić problemy środowiskowe obszaru. Wskazane deficyty (w szczególności dotyczące dostosowania obiektów oraz termomodernizacji) wynikają między innymi z koncentracji obiektów zabytkowych na obszarze rewitalizacji, których liczba wynosi 156, a rewaloryzacja i przywrócenie im pożądanego stanu wymaga znacznych nakładów finansowych, często przekraczających możliwości właścicieli. **Należy nadmienić, że obszar rewitalizacji objęty jest szczególnymi formami ochrony konserwatorskiej. Zgodnie z ustaleniami ogólnymi (zawartymi w MPZP, uchwała IX/72/2015 z dnia 29 kwietnia 2015 r.) Ochronie konserwatorskiej podlegają zarówno budynki ujęte w ewidencji zabytków jak i układ przestrzenny miasta wraz z obiektami usytuowanymi w granicach ustalonych stref:**

- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu przestrzennego,
- strefa ochrony konserwatorskiej historycznej przestrzeni publicznej,
- strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji widokowej historycznych zespołów przestrzennych w postaci osi widokowych:

- w ciągu Alei Piłsudskiego i Placu Kościuszki z otwarciem na wieżę pałacu Ostrowskich,

- w ciągu ulicy Polnej z otwarciem na kościół ewangelicki.

Nagromadzenie obiektów zabytkowych należy traktować jako znaczny potencjał i kapitał obszaru, tworzą one wyjątkowy charakter miasta, a także dają możliwości rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego (choćby w postaci dodatkowych atrakcji turystycznych). Ponadto prowadzone działania rewitalizacyjne powinny mieć na względzie wartość historyczną i kulturową obiektów, a wszelkie prace modernizacyjne uwzględniać przepisy dotyczące ochrony dóbr kultury.

Tabela 13 Problemy w sferach pozaspółecznych na obszarze rewitalizacji

	wartość dla obszaru zdegradowanego	wartość dla OR	wartość dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie	7,8%	7,9%	8,6%

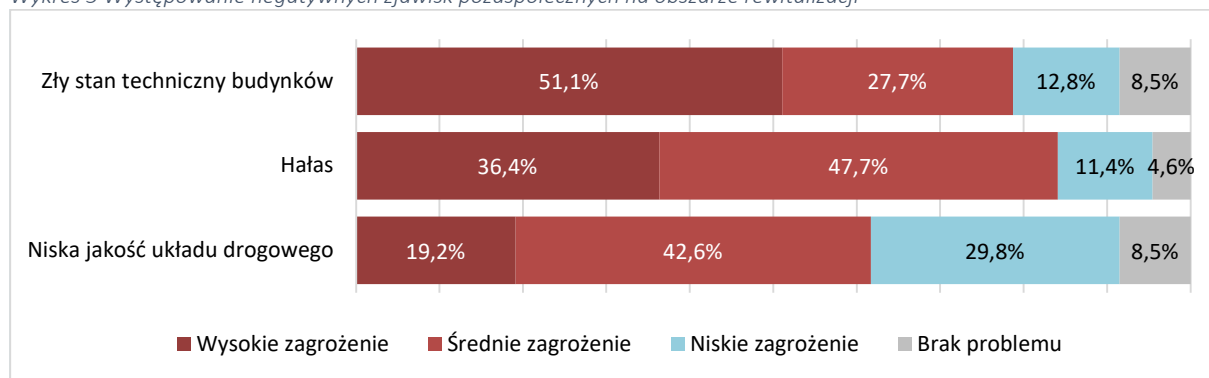

	wartość dla obszaru zdegradowanego	wartość dla OR	wartość dla Miasta Tomaszowa Mazowieckiego
Liczba nieruchomości zawierających wyroby azbestowe / km ²	55,5	40,6	51,8
Liczba zabytków na km ²	40,7	50,6	5,4
Udział obiektów dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami	55,2%	55,2%	59,7%
Liczba budynków w przeliczeniu na powierzchnię	624,7	600,3	285,1
Udział obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	31,0%	28,0%	26,9%

Źródło: opracowanie własne

Podobnie jak w przypadku zgromadzonych danych zastanych ankietowani zwrócili uwagę na aspekt techniczny zabudowy obszaru rewitalizacji. Ponad 50% badanych stwierdziło, że zły stan techniczny budynków obszaru rewitalizacji stanowi wysokie zagrożenie.

Wykres 5 Występowanie negatywnych zjawisk pozaspółecznych na obszarze rewitalizacji

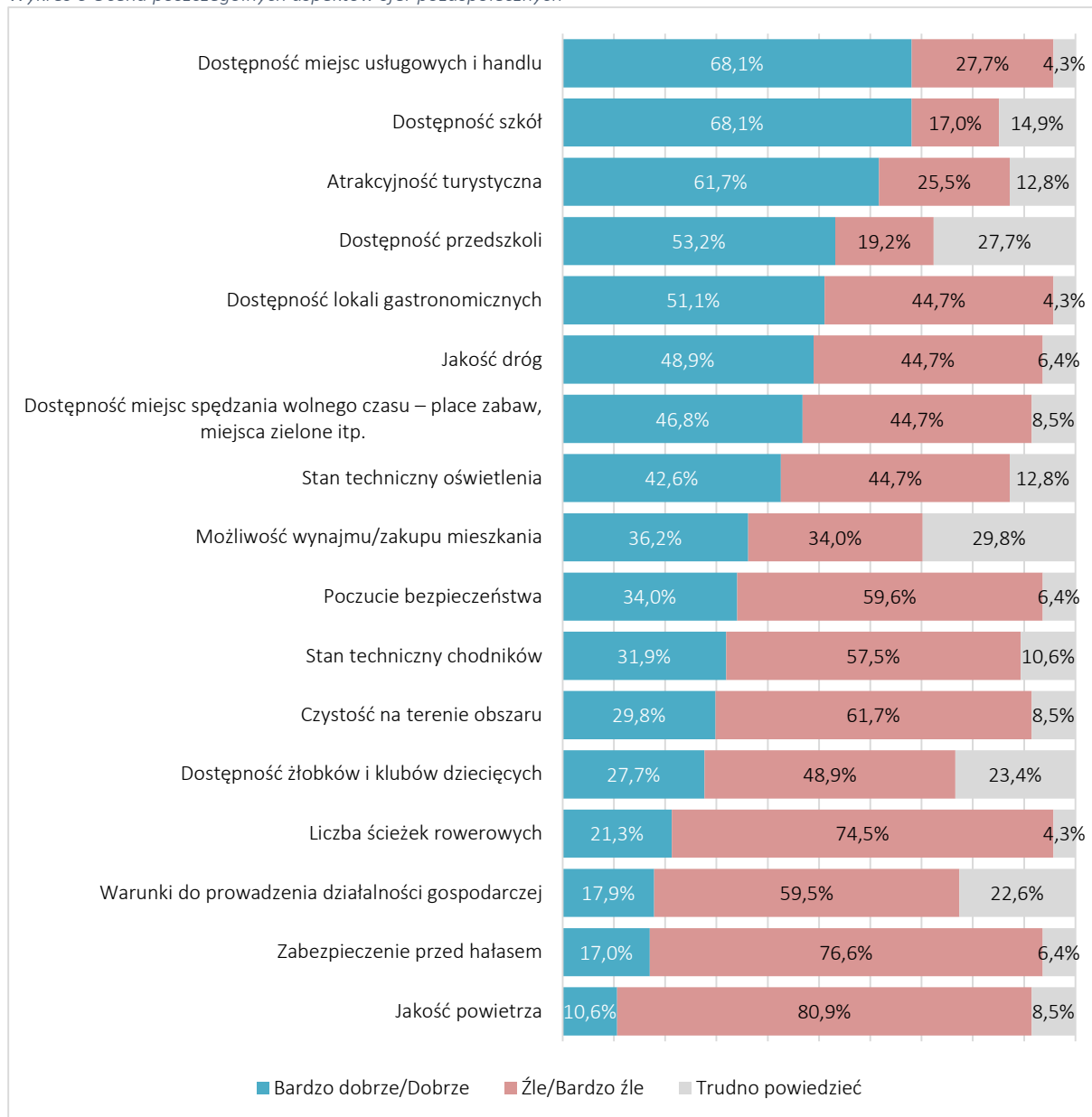
Źródło: badania własne

W zakresie oceny pozaspółecznych aspektów życia w Tomaszowie Mazowieckim badani negatywnie ocenili jakość powietrza na obszarze rewitalizacji. Najpewniej jest to związane z gęstą zabudową centrum, przestarzałymi źródłami ciepła, wzmożonym ruchem komunikacyjnym ze względu na lokalizację wielu instytucji i działalność gospodarczą wielu podmiotów. Pochodną zagęszczania funkcji i ruchu komunikacyjnego są w opinii badanych problemy z hałasem, a zasadniczo brak zabezpieczeń przed nim. Dodatkowo respondenci negatywnie ocenili liczbę ścieżek rowerowych oraz czystość panującą na obszarze rewitalizacji. Nie bez znaczenia dla sfery środowiskowej w kontekście rewitalizacji ma zlokalizowane przy ul. Piaskowej składowisko odpadów poprodukcyjnych po Zakładach Włókien Chemicznych „Wistom” w Tomaszowie Mazowieckim. Mimo, że jest położone poza obszarem rewitalizacji, to może wywierać potencjalny negatywny wpływ na obszar rewitalizacji oraz całego miasta¹².

¹² Więcej o problemie: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zatrute-tereny.html>

Do mankamentów obszaru zaliczono także warunki do prowadzenia działalności gospodarczej. Najwyższy odsetek respondentów pozytywnie ocenił dostępność miejsc usługowych i handlu, dostępności placówek edukacyjnych (szkół i przedszkoli) oraz atrakcyjność turystyczną obszaru.

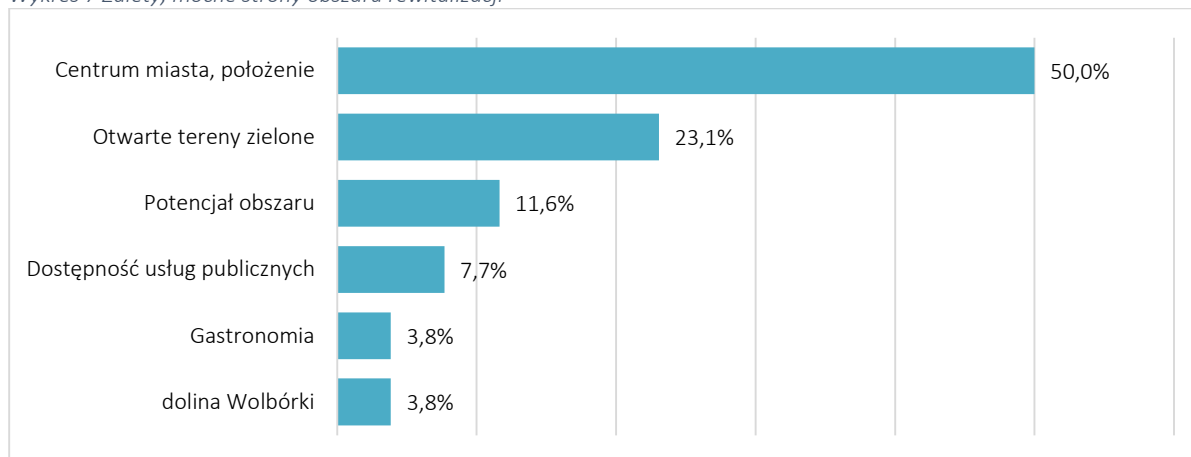
Wykres 6 Ocena poszczególnych aspektów sfer pozaspołecznych

Źródło: badania własne

Ankietowani w pytaniu otwartym mieli możliwość oceny innych elementów niż wymienione. Pojedyncze głosy wskazały na występujący problem wandalizmu, problemy w zakresie zagospodarowania przestrzennego oraz złą jakość powietrza. Ponadto, w ramach badań sondażowych, poproszono respondentów o wskazanie mocnych i słabych stron obszaru rewitalizacji. Połowa badanych uznała, iż największym atutem obszaru jest jego lokalizacja w centrum miasta, w drugiej kolejności dostępność otwartych terenów zielonych.

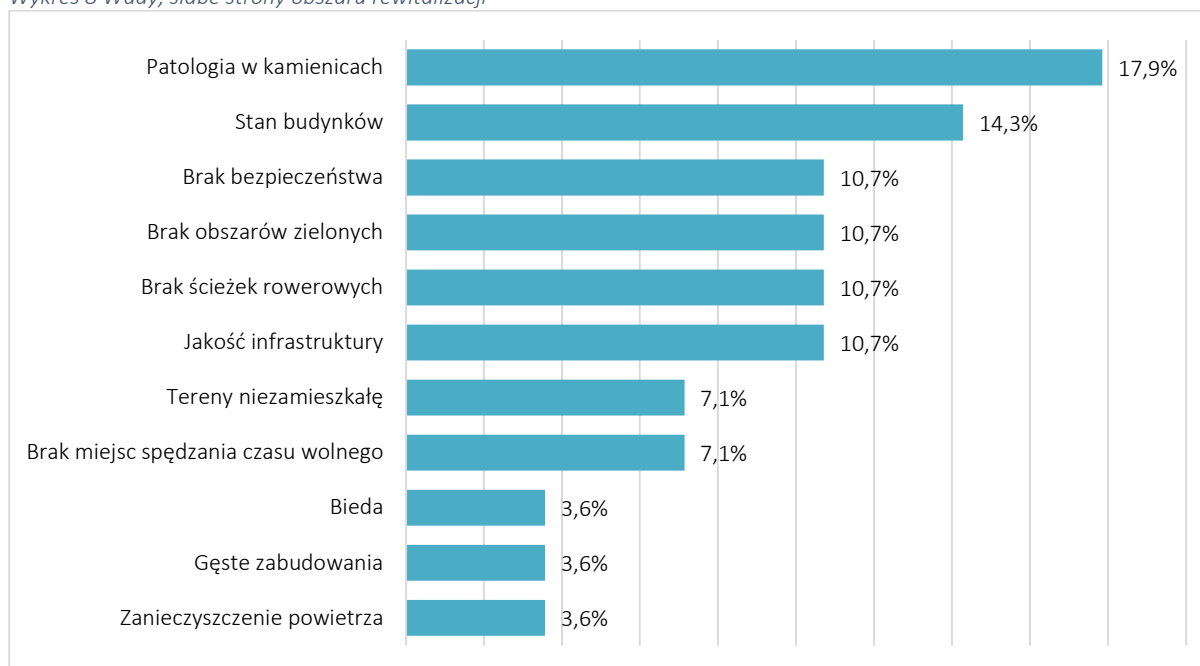
Wykres 7 Zalety, mocne strony obszaru rewitalizacji

Źródło: badania własne

Do największych wad obszaru rewitalizacji zaliczono obserwowane zachowania patologiczne występujące w kamienicach, zły stan techniczny budynków oraz niski poziom bezpieczeństwa.

Wykres 8 Wady, słabe strony obszaru rewitalizacji

Źródło: badania własne

7.2 Potencjały obszaru rewitalizacji

Poniżej przedstawiono największe potencjały obszaru rewitalizacji, uporządkowane zgodnie z analizowanymi sferami. Zgromadzone dane są wypadkową przeglądu danych statystycznych, analizy danych zastanych oraz opinii osób biorących udział w badaniu ankietowym.

Sfera społeczna	
<ul style="list-style-type: none"> – współpraca międzyinstytucjonalna – funkcjonujące organizacje i instytucje pomocowe – dostępność obiektów edukacyjnych - przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe – prężnie działające instytucje kultury – wysoko oceniana oferta kulturalna, sportowa, rekreacyjna skierowana do różnych grup mieszkańców – dziedzictwo kulturowe w postaci tradycji przemysłowej – wysoka liczba organizacji pozarządowych 	
Sfera gospodarcza	
<ul style="list-style-type: none"> – potencjał handlowo-usługowy – centrum miasta – potencjał turystyczny – dobre skomunikowanie obszaru – wysoka liczba funkcjonujących działalności gospodarczych w porównaniu ze średnią wartością dla miasta 	
Sfera środowiskowa	
<ul style="list-style-type: none"> – walory krajobrazowe (dolina Wolbórki) – liczne enklawy zieleni – potencjał dla podjęcia działań podnoszących efektywność energetyczną 	
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	
<ul style="list-style-type: none"> – dobra dostępność komunikacyjna – położenie na terenie o dużych walorach krajobrazowych sprzyjających rozwojowi turystyki i rekreacji – potencjał przestrzeni publicznych (w tym koncentracja obiektów zabytkowych) – dostępność usług społecznych – możliwości centrotwórcze wynikające z położenia obszaru 	
Sfera techniczna	
<ul style="list-style-type: none"> – wysoki poziom wyposażenia w infrastrukturę gazową (gazyfikacja) – wysoki poziom wyposażenia w infrastrukturę wodociagową i kanalizacyjną – lepsza niż w innych lokalizacjach dostępność Internetu o przepustowości co najmniej 30mb/s 	

7.3 Potrzeby obszaru rewitalizacji

Diagnoza pogłębiona – problemy	Potrzeba	Sfera
<p>Zarówno przeprowadzone prace delimitacyjne jak i pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji wykazały wyludnianie się obszaru. W ciągu ostatnich 5 lat liczba mieszkańców obszaru spadła o około 8%. Zauważalny jest także wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, których odsetek w 2017 roku wynosił 23,7% w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru rewitalizacji, a w 2021 roku stanowili oni 26,8%. Wyludnianie się obszaru może powodować zwiększenie się liczby pustostanów, a co za tym idzie pogłębianie się degradacji w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.</p>	Poprawa atrakcyjności osiedleńczej	
<p>Na obszarze rewitalizacji notuje się wyższy niż w pozostałych częściach miasta poziom przestępczości, wysoki odsetek aktów przemocy, a także zwiększoną liczbę osób uzależnionych od alkoholu. Dodatkowo respondenci biorący udział w badaniach ankietowych wskazali na występujące na obszarze zjawiska patologiczne (w szczególności w obszarach, gdzie występuje kamieniczna zabudowa wielorodzinna). Przedstawione problemy wskazują na konieczność intensyfikacji działań pomocowych, koncertujących się na profilaktyce, treningu w zakresie kompetencji społecznych i edukacji.</p>	Wsparcie społeczne, poprawa bezpieczeństwa publicznego	
<p>Mimo, iż obszar rewitalizacji zlokalizowany jest w ścisłym centrum miasta, gdzie funkcjonuje wiele instytucji i podmiotów gospodarczych to odnotowuje się tu wysoki poziom długotrwałego bezrobocia. W połączeniu ze wskazanymi problemami społecznymi koniecznym jest podjęcie sprofilowanych działań wspierających osoby długotrwale bezrobotne w powrocie na rynek pracy.</p>	Aktywizacja na rynku pracy	
<p>Analiza frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych w 2018 roku wykazała, iż mieszkańcy obszaru rewitalizacji rzadziej korzystali ze swoich praw wyborczych, co może świadczyć o niższym uczestnictwie społeczności lokalnej w życiu publicznym. Dodatkowo respondenci biorący udział w badaniu ankietowym negatywnie ocenili otwartość władz miasta na inicjatywy mieszkańców. Z drugiej strony obszar rewitalizacji cechuje znaczna liczba organizacji pozarządowych, a raport z wykonania programu współpracy z NGO wskazuje na dobrą współpracę pomiędzy organizacjami pozarządowymi, a władzami miasta.</p>	Wzmocnienie komunikacji i współpracy z mieszkańcami za pośrednictwem organizacji pozarządowych	
<p>Mimo rosnącej liczby klubów sportowych w mieście odnotowuje się spadek aktywności fizycznej mieszkańców potwierdzony spadającą liczbą członków klubów sportowych. Wskazana tendencja może być konsekwencją niewystarczająco rozwiniętej infrastruktury sportowej lub jej złego stanu.</p>	Rozwój ofert i wzmocnienie infrastruktury sportowej	

Diagnoza pogłębiona – problemy	Potrzeba	Sfera
<p>W latach 2017-2021 nastąpił spadek aktywności kulturalnej mieszkańców zobrazowany między innymi spadkiem liczby czytelników bibliotek publicznych, jak i uczestników wydarzeń kulturalnych organizowanych przez tomaszowskie instytucje kultury. Widoczny, blisko 20% czytelników najpewniej spowodowany był pandemią, jednak powrót do poprzedniego poziomu aktywności kulturalnej wymaga wsparcia.</p>	<p>Rozwój ofert i wzmocnienie infrastruktury kultury</p>	
<p>Na obszarze rewitalizacji odnotowuje się niższą dynamikę wzrostu gospodarczego, wyrażoną nowo rejestrujących się podmiotami gospodarczymi. W opinii badanych jest to także miejsce mało atrakcyjne do prowadzenia działalności gospodarczej. Na taką ocenę ma wpływ stan techniczny i przestrzenno-funkcyjny obszaru. Interwencja w sferze technicznej i przestrzenno-funkcyjnej może przynieść wzrost atrakcyjności gospodarczej obszaru, a także sprawić, iż na lokalnym rynku pracy będą się pojawiały bardziej atrakcyjne miejsca zatrudnienia.</p>	<p>Wytworzenie efektu synergii pomiędzy sferą techniczną, gospodarczą i społeczną.</p>	
<p>O ile liczba terenów zielonych, w tym głównie zieleni urządzonej w postaci parków i skwerów stanowi o znacznym potencjale obszaru do prowadzenia działań rewitalizacyjnych to ich powierzchnia jest niższa w porównaniu z pozostałymi częściami miasta. Prowadzi to do granicznej dostępności terenów zieleni i infrastruktury rekreacyjnej. Oprócz danych liczbowych, na problem ten wskazują również opinie respondentów. Dodatkowo badani negatywnie ocenili dostępność dróg rowerowych. Interwencja, łącząca oba te fakty, a więc zwiększająca powierzchnię terenów zielonych, wyposażonych w zintegrowaną sieć dróg rowerowych powinna pozytywnie oddziaływać na sferę środowiskową i przestrzenno-funkcyjną.</p>	<p>Zwiększenie powierzchni terenów zielonych i integracja ich z siecią dróg rowerowych</p>	
<p>Ograniczona dostępność obiektów użyteczności publicznej dla osób o specjalnych potrzebach. W liczbach bezwzględnych jest to 13 obiektów (44% ogólnej liczby obiektów zarządzanych przez miasto), do których ze względu na bariery architektoniczne oraz brak odpowiednich urządzeń dostęp dla osób o szczególnych potrzebach jest ograniczony. Konieczność dostosowania obiektów wynika wprost z ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami a także ustawy o rewitalizacji.</p>	<p>Przeprowadzenie kompleksowych prac modernizacyjnych zmierzających do usunięcia wszelkich barier architektonicznych oraz wyposażenie w niezbędne elementy ułatwiające dostępność obiektów</p>	
<p>Przeprowadzone analizy dowodzą, iż na obszarze rewitalizacji zlokalizowanych jest wiele budynków w złej kondycji technicznej. Jak wspomniano, wynika to z wysokiego wskaźnika liczby obiektów zabytkowych na km². Na obszarze znajduje się ponad 150 obiektów zabytkowych, z których część wymaga przeprowadzenia remontów i modernizacji.</p>	<p>Przeciwdziałanie postępującej degradacji obiektów (w tym zabytkowych)</p>	

Diagnoza pogłębiona – problemy	Potrzeba	Sfera
<p>W badaniu ankietowym ponad 80% respondentów zwróciło uwagę na złą jakość powietrza. Wskazany problem wynika głównie z gęstej zabudowy obszaru, stosowania przestarzałych źródeł ciepła na paliwa stałe i wzmożonego ruchu komunikacyjnego, charakterystycznego dla centr miast. Dodatkowo diagnoza wykazała, że 9 spośród 29 obiektów użyteczności publicznej usytuowanych na obszarze rewitalizacji wymaga podjęcia prac zmierzających do poprawy wydajności energetycznej. Działanie to jest konieczne, w szczególności w kontekście rosnących cen nośników energii i kryzysu klimatycznego.</p>	<p>Zwiększenie efektywności energetycznej budynków oraz działania edukacyjne skierowane do różnych grup interesariuszy, mające na celu poprawę jakości powietrza.</p>	
<p>Obecność na obszarze rewitalizacji wyrobów zawierających azbest stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia mieszkańców. Liczba nieruchomości na których zidentyfikowano azbest lub wyroby azbestowe na obszarze rewitalizacji wynosi 217, co w stosunku do powierzchni obszaru daje wartość wskaźnika na poziomie 55,51. Wartość ta przekracza przeciętną wartość wskaźnika dla całego miasta. Azbest jako materiał wysoce rakotwórczy powinien być jak najszybciej usuwany przez wyspecjalizowane podmioty.</p>	<p>Realizacja zadań wynikających z programu usuwania azbestu i wyrobów azbestowych</p>	

8. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji

Poniżej zaprezentowano wizję, czyli projekcję pożądanego stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu zaplanowanych działań rewitalizacyjnych. Jednocześnie wizja jest elementem planistycznym wyrażającym aspiracje lokalnej społeczności oraz samorządu.

Dzięki wsparciu obszaru rewitalizacji wzrosła jakość życia mieszkańców. Szerszy dostęp do usług społecznych, wysokiej jakości oferta kultury, sportu i rekreacji daje mieszkańcom możliwość samorealizacji i buduje poczucie tożsamości. Przeprowadzone działania społeczne oraz zmodernizowana infrastruktura ograniczyły występowanie negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

9. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań

Realizacja wizji w perspektywie 2030 roku będzie możliwa dzięki osiągnięciu zdefiniowanych celów i kierunków działań.

1. Sfera społeczno-gospodarcza

- Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości

2. Sfera techniczna i przestrzenno-funkcjonalna

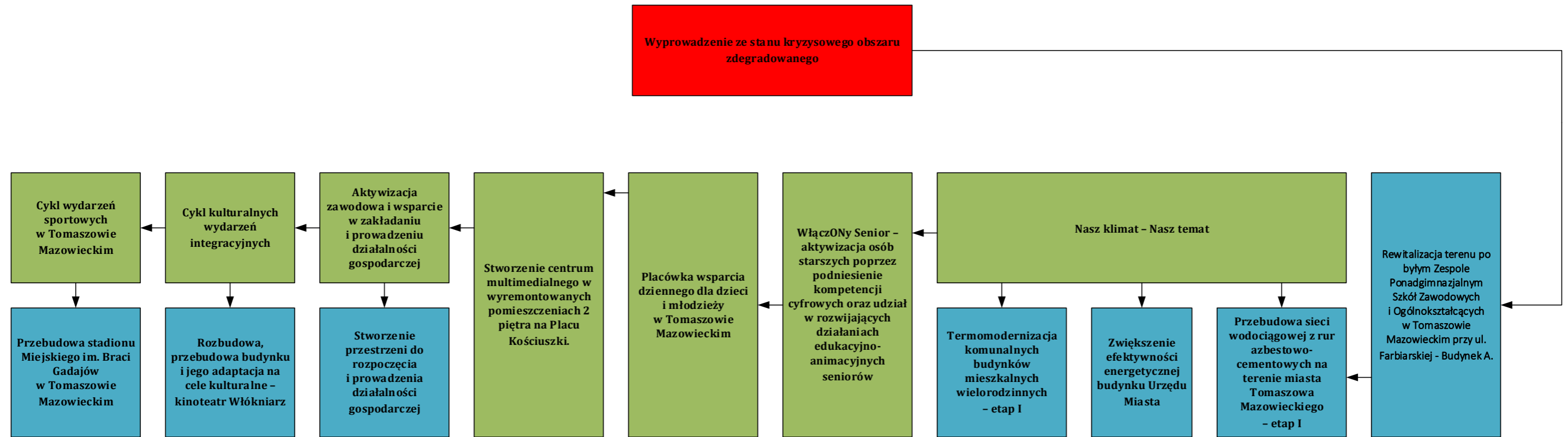
- Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego

3. Sfera środowiskowa

- Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)

Sfera	Cel strategiczny	Kierunki działań	Diagnozowane problemy	Identyfikowane potencjały	Spodziewane efekty
Społeczno-gospodarcza	1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości	1.1. Włączenie społeczne 1.2. Rozwój oferty kulturalnej 1.3. Rozwój oferty rekreacyjnej i sportowej 1.4. Rozwój oferty wsparcia dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców	<ul style="list-style-type: none"> – wyższy niż w pozostałych częściach miasta poziom przestępczości, – wysoki odsetek aktów przemocy, – wysoki poziom długotrwałego bezrobocia – niższa dynamika wzrostu gospodarczego – niższy poziom uczestnictwa społeczności lokalnej w życiu publicznym – spadek aktywności fizycznej – spadek aktywności kulturalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – współpraca międzyinstytucjonalna – funkcjonujące organizacje i instytucje pomocowe – dostępność obiektów edukacyjnych - przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe – prężnie działające instytucje kultury – wysoko oceniana oferta kulturalna, sportowa, rekreacyjna skierowana do różnych grup mieszkańców – dziedzictwo kulturowe w postaci tradycji przemysłowej oraz znacznej liczby obiektów zabytkowych – wysoka liczba organizacji pozarządowych – potencjał handlowo-usługowy – centrum miasta – dobre skomunikowanie obszaru – wysoka liczba funkcjonujących działalności gospodarczych w porównaniu ze średnią wartością dla miasta 	<ul style="list-style-type: none"> – Dzięki działaniom włączającym i wspierającym, doprowadzenie do zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej, – Wzrost aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, – Zwiększenie dostępności usług społecznych, – Spadek bezrobocia (w szczególności długotrwałego), – Wzrost liczby podmiotów gospodarczych (w tym jednoosobowych działalności gospodarczych),
Techniczna i przestrzenno-funkcjonalna	2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego	2.1. Rozbudowa, przebudowa lub adaptacja obiektów użyteczności publicznej 2.2. Rewaloryzacja przestrzeni publicznych	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczona dostępność obiektów użyteczności publicznej dla osób o specjalnych potrzebach – wiele budynków znajduje się w złej kondycji technicznej – zagęszczenie obiektów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> – dobra dostępność komunikacyjna – położenie na terenie o dużych walorach krajobrazowych sprzyjających rozwojowi turystyki i rekreacji – potencjał przestrzeni publicznych – dostępność usług społecznych – możliwości centrotwórcze wynikające z położenia obszaru – wysoki poziom wyposażenia w infrastrukturę sieciową – lepsza niż w innych lokalizacjach dostępność Internetu o przepustowości co najmniej 30mb/s 	<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa stanu technicznego obiektów i możliwość pełnego ich wykorzystania przez interesariuszy rewitalizacji – Poprawa estetyki i zwiększenie bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych – Rozszerzenie wachlarza usług publicznych dzięki przywróceniu funkcji zdegradowanym obiektom
Środowiskowa	3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)	3.1. Termomodernizacja i działania na rzecz ograniczenia negatywnego wpływu człowieka na środowisko	<ul style="list-style-type: none"> – zła jakość powietrza – obiekty użyteczności publicznej usytuowane na obszarze rewitalizacji wymagają podjęcia prac zmierzających do poprawy wydajności energetycznej – obecność na obszarze rewitalizacji wyrobów zawierających azbest stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> – walory krajobrazowe – liczne enklawy zieleni – potencjał dla podjęcia działań podnoszących efektywność energetyczną – dolina Wolbórki – bliskość unikatowych atrakcji przyrodniczych: Rezerwat Niebieskie Źródła, Groty Nagórzyckie 	<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa jakości powietrza – Redukcja masy azbestu i wyrobów zawierających azbest – Poprawa jakości życia lokalnej społeczności – Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców

10. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

10.1 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Na kolejnych stronach przedstawiono opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z odniesieniem do wyznaczonych celów rewitalizacji. Realizacja zaplanowanych działań powinna przyczynić się do urzeczywistnienia wizji oraz wyprowadzić obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego. **Podkreśla się, iż wskazane zakresy działań mają charakter orientacyjny i kierunkowy, a dla każdego z przedsięwzięć (w szczególności infrastrukturalnych) zostanie przygotowana dokumentacja techniczna oraz odrębne pozwolenia i uzgodnienia.**

1. Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz	
Nazwa przedsięwzięcia	
Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Przywrócenie funkcji kulturalno- społecznych modernizowanego budynku oraz zachowanie dziedzictwa historycznego poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zapewnienie mieszkańcom dostępności do usług społeczno-kulturalnych, – Stworzenie spójnej i kompleksowej oferty kulturalnej, – Wdrożenie cyfrowego dostępu do usług kultury, – Poprawa stanu technicznego budynku, – Dostosowanie obiektów kultury dla osób o specjalnych potrzebach. 	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
<p>Celem projektu jest utworzenie na bazie dawnego kinoteatru – nowoczesnej instytucji kultury oraz zachowanie dziedzictwa historycznego i rewitalizacja zabytkowego obiektu. Obiekt będzie wielofunkcyjny natomiast główne funkcje to biblioteka publiczna i sala teatralno-koncertowa. Zlokalizowane w obiekcie pomieszczenia i sale wielofunkcyjne będą pozwalać również na organizację imprez kulturalnych, szkoleń, spotkań, warsztatów, zajęć edukacyjnych. Przebudowa głównej sali widowiskowej kinoteatru pozwoli na powrót do niej ważnych dla lokalnej społeczności (miasta i powiatu) wydarzeń kulturalnych (teatralnych, estradowych, filmowych, itp.). Obecny stan nie pozwala na tego typu wydarzenia. Realizacja projektu wpłynie na ożywienie społeczno-kulturalne i turystyczne obszaru rewitalizacji oraz pozytywnie zmieni wizerunek miasta i regionu. Obiekt będzie w pełni dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami. Wyposażenie i infrastruktura pozwoli na korzystanie ze zbiorów cyfrowych. W obiekcie zamontowane zostaną ekologiczne źródła energii.</p>	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Planuje się rozbudowę, przebudowę budynku i jego adaptację na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz. W ramach prac planowana jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modernizacja elewacji i wymiana stolarki okiennej, – przebudowa budynku, – przebudowa sali widowiskowo-kinowej, – przebudowa instalacji wewnętrznych, – budowa instalacji fotowoltaicznej, – budowa przyłączy, – modernizacja węzła ciepłowniczego, – przystosowanie obiektu do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, – zagospodarowanie terenu <p>Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p>	
Planowana grupa docelowa	

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego			
Powiązanie z celami GPR			
2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego			
Miejsce realizacji przedsięwzięcia			
ul. Mościckiego 6 Działka 271/1 obręb 12			
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
<p>Projekt pozytywnie wpłynie na politykę równych szans kobiet i mężczyzn oraz dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt dąży do realizacji zasady równości mężczyzn i kobiet oraz zapobiegania wszelkiej dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania projektu, zgodnie z wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu zaplanowano szereg działań prowadzących do ułatwienia dostępności do usług publicznych świadczonych przez Tomaszów Mazowiecki dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osobami z ograniczeniami i niepełnosprawnościami ruchowymi, wzrokowymi, słuchu oraz trudnościami poznawczymi, w zakresie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej. Również przy wyborze wykonawców zadań pod uwagę będą brane jedynie względy merytoryczne. Wszystkie osoby korzystające z efektów wnioskowanego projektu będą miały równy dostęp do opisanej infrastruktury. Projekt nie ogranicza równego dostępu do zasobów powstałych w wyniku realizacji projektu. Infrastruktura będzie jednakowo dostępna dla kobiet, mężczyzn, a także osób niepełnosprawnych, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, wieku, niepełnosprawności, orientacji seksualnej – zakupiony sprzęt oraz infrastruktura powstała w wyniku prac budowlanych będą przystosowane do możliwości wszystkich osób. Procedury dotyczące realizacji inwestycji będą przeprowadzone z poszanowaniem prawa przy zapewnieniu równych szans dla wszystkich zainteresowanych osób fizycznych. Biorąc pod uwagę powyższe przedmiotowy projekt będzie realizowany zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.</p>			
Okres realizacji:			
2024-2026			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
	5 000 000,00	20 000 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
25 000 000,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
<ul style="list-style-type: none"> – liczba zrewitalizowanych obiektów uzyskujących nowe funkcje – 1 szt. – liczba przedsięwzięć prowadzących do nadania obiektom nowych funkcji - 1 szt. – utworzenie wspólnej przestrzeni publicznej – 1 szt. – zmodernizowana powierzchnia użytkowa – liczba estetycznych wizualnie i funkcjonalnych technicznie budynków 			
Wskaźniki rezultatu:			
<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie liczby estetycznych i funkcjonalnych budynków – rozszerzenie oferty kulturalnej – zmniejszenie emisji szkodliwych substancji do powietrza – oszczędność energii w zrewitalizowanych budynkach – wzrost atrakcyjności i użyteczności przestrzeni publicznych – wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców zrewitalizowanych budynków 			

2. Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych	
Nazwa przedsięwzięcia	
Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Miejskie Centrum Kultury w Tomaszowie Mazowieckim
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
Problemem jest brak dostatecznego poziomu integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Projekt przyczyni się do ograniczenia problemów społecznych obszaru.	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Celem głównym imprez jest reintegracja społeczna mieszkańców obszarów rewitalizacji poprzez zdobywanie inspiracji i pracę twórczą, popularyzacja lokalnych środowisk twórczych, związania mieszkańców z miejscem zamieszkania, wspólnej rodzinnej zabawy i spędzania czasu wolnego. Realizacja cyklu wydarzeń przyczyni się do reintegracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Sztuka w Centrum</p> <p>Celem wydarzenia jest „odczarowanie” zabetonowanych przestrzeni miejskich. Pod kierunkiem artystów z MCK tworzone będą przestrzenie wypełnione pracami plastycznymi wykonywanymi przez mieszkańców Tomaszowa. Będą to prace wykonywane w różnych technikach plastycznych, malowanie na folii stretch, trójwymiarowe malunki na placach i chodnikach, instalacje artystyczne na terenach rekreacyjnych. Każde wydarzenie będzie miało swój motyw przewodni (np. ekologia, przyroda wokół nas itp.). Wydarzeniu towarzyszyć będą występy lokalnych zespołów i solistów amatorów.</p> <p>Mikołajki na Placu Kościuszki</p> <p>Impreza przeznaczona dla najmłodszych mieszkańców z rodzicami i dziadkami. Spotkanie z Mikołajem przeprowadzone będzie na rynku. Na scenie na Placu Kościuszki prezentowane będą plenerowe spektakle połączone z konkursami dla dzieci, jako wstęp do oczekiwania na spotkanie z Mikołajem. Przybycie Mikołaja będzie niespodzianką. Punktem kulminacyjnym imprezy będzie zapalenie iluminacji świątecznej na placu. Na zakończenie rozdawane będą słodkie upominki od Mikołaja.</p> <p>Kino na leżakach</p> <p>Letnie projekcje filmowe w różnych przestrzeniach miejskich.</p>	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
Plac Kościuszki, różne przestrzenie miejskie w obszarach objętych programem rewitalizacji.	
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania	
Przedsięwzięcie zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności nie będą wykluczone z udziału w organizowanej ofercie społeczno-kulturalnej, na które wstęp będzie otwarty dla wszystkich grup odbiorców.	
Okres realizacji:	
2023-2030	
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:	

pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS	pochodzące z innych źródeł
	51 000,00	9 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
60 000,00 zł			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
<ul style="list-style-type: none"> – Wskaźniki produktu (wielkość wskaźnika wraz ze sposobem pomiaru): – Liczba zorganizowanych imprez integracyjnych – 3 szt. 			
<ul style="list-style-type: none"> – Wskaźniki rezultatu (wielkość wskaźnika wraz ze sposobem pomiaru): – Liczba osób korzystających ze wsparcia (posiłek, upominek) – 1 000 osób – Liczba uczestników imprez integracyjnych – 5 000 osób – Wzrost aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców 			

3.	Stworzenie centrum multimedialnego w wyremontowanych pomieszczeniach 2 piętra na Placu Kościuszki.
Nazwa przedsięwzięcia	
Stworzenie centrum multimedialnego, pracowni tkactwa i pracowni malarskiej w wyremontowanych pomieszczeniach 2 piętra na Placu Kościuszki.	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Miejskie Centrum Kultury w Tomaszowie Mazowieckim
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Zgodnie z przeprowadzoną analizą popytu stwierdzono, że w mieście brakuje zajęć kulturalnych nastawionych na publikację małych form multimedialnych w formie filmowej. Mieszkańcy nie posiadają wiedzy i umiejętności w tworzeniu małych form filmowych i nagraniowych. Pandemia COVID – 19 pokazała, że przekazy multimedialne stanowią niezwykle ważną formę przekazu informacyjnego i kulturalnego. W niektórych przypadkach okazało się, że taka forma przekazu jest jedyną dopuszczalną w czasach pandemii. Kultura ma swoją wartość tylko wtedy, gdy ma nadawcę i odbiorcę. O ile w dalszym ciągu nadawcy chcą propagować sztukę, kulturę, muszą uzyskać podstawowe umiejętności jej szerzenia poprzez wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnych.</p> <p>Na zaadaptowanym 2 piętrze obiektu planuje się utworzenie pracowni tkactwa. Jest to zgodne z przeprowadzoną analizą popytu. Mieszkańcy oczekują zajęć z zakresu tkactwa i lokalnego rękodzieła. Jest to niezwykle ważne dla utrwalania lokalnej historii, kultury, tradycji opartej o przemysł tekstylny i dziedzictwo miasta. Pracownia tkactwa może być połączona ze studiem nagrań. Istnieje możliwość przeprowadzania transmisji na żywo z zajęć tkackich.</p> <p>Na 2 piętrze obiektu powstanie również pracownia multimedialno-malarska (w dokumentacji technicznej zw. pracownią malarstwa). Wykorzystywane tam będą metody kształcenia z wykorzystaniem technologii multimedialnych. Pracownia będzie przeznaczona dla wszystkich mieszkańców miasta. To niezwykle ważne miejsce dla promocji lokalnej sztuki i kultury. Ma pomóc dzieciom, osobom starszy z obszaru zrewitalizowanego. Produkt jest zgodny z przeprowadzoną analizą popytu. Przewidywane są zajęcia z zakresu rysunku, malarstwa, nowych technik. Wykorzystywane będą też techniki fotograficzne, filmowe, również z wykorzystaniem innowacyjnego sprzętu i technologii. Materiały malarskie, fotograficzne będą używane również w pracowni streamingowej, gdzie będzie można je upowszechniać na całym świecie. Kultura tomaszowska stanie się znana i powszechna.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Celem głównym imprez jest aktywizacja społeczna mieszkańców obszarów rewitalizacji poprzez zdobywanie inspiracji i pracę twórczą, popularyzacja lokalnych środowisk twórczych, związania mieszkańców z miejscem zamieszkania, wspólnej rodzinnej zabawy i spędzania czasu wolnego.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Centrum Multimedialne</p> <p>Projekt stawia sobie następujące cele:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzbogacenie kadry pracowników kultury o umiejętności produkowania profesjonalnych materiałów audiowizualnych 2. Wyszukiwanie wśród mieszkańców Tomaszowa potencjalnych współtwórców multimedialnych treści, przekazywanie im wiedzy i umożliwienie dostępu do profesjonalnego sprzętu. 3. Dokumentowanie w formie audio-wideo i promowanie ludzi, rzeczy, miejsc, działań mających wpływ na życie codzienne tomaszowian oraz ocalających od zapomnienia historię ludzi i miejsc, różnorodność kulturową miasta. 4. Produkcja promocyjnych materiałów audiowizualnych zachęcających do uczestnictwa w tomaszowskich eventach kulturalnych. 5. Zwiększenie udziału mieszkańców Tomaszowa w projektach kulturalnych i turystycznych organizowanych w Internecie poprzez szkolenia, audycje, podcasty, filmy uczące, że Internet może być przyjaznym narzędziem. 6. Zniesienie barier komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych w dostępie do produktów turystycznych i kulturalnych. 	

Dlatego też postanowiono stworzyć studio nagraniowe, które wprowadzi następujące elementy:

- Rejestrowanie twórczości zespołów MCK i amatorskich zespołów działających na terenie Tomaszowa. (wszystkie kategorie wiekowe) np. Tomaszowska Amatorska Orkiestra Symfoniczna, Chór „Artis Gaudium, zespół akompaniujący wokalistom, amatorskie zespoły
- Nagrywanie podkładów instrumentalnych dla uczestników sekcji wokalnych MCK (wszystkie kategorie wiekowe) – ok. 30 osób
- Przygotowywanie materiałów dźwiękowych dla wszelkich produkcji multimedialnych – ok. 10 produkcji na kwartał
- Przygotowywanie materiałów głosowych do multimedialnych przewodników turystycznych – ok. 10 produkcji.
- Nagrywanie słuchowisk radiowych (np. tomaszowskie legendy – do odsłuchania w Grotach Nagórzyckich i Skansenie Rzeki Pilicy, słuchowiska realizowane przez seniorów i dzieci) – ok. 12 rocznie
- Nagrywanie audio-deskrypcji do materiałów filmowych tworzonych w MCK – wszystkie produkcje
- Rejestrowanie audycji edukacyjnych we współpracy ze szkołami, przedszkolami, seniorami – 2 rocznie
- Nagrywanie lektorów do filmów promujących tomaszowską kulturę i turystykę (zapraszani znani tomaszowianie np.; Katarzyna Łaska, Cezary Pazura, Izabela Kuna) – ok. 5 produkcji

Aby tworzyć kulturę, twórcy, mieszkańcy muszą nauczyć się tworzyć filmy, słuchowiska, podcasty, szkolenia on-line. Transmisja małych form na serwisach streamingowych jest niezwykle ważną umiejętnością w dzisiejszym świecie. Kanały typu Youtube nie stanowią tylko formy zabawy, ale również źródło wiedzy na różne tematy. „2 piętro” stanie się kuźnią innowacji o nowoczesnych technikach informacyjnych. Każdy mieszkaniec Tomaszowa będzie mógł nauczyć się jak tworzyć film, jak go publikować. Niezwykle ważnym elementem jest również nauka tworzenia szkoleń i konferencji poprzez techniki multimedialne. Efektem tych działań ma być zwiększenie możliwych kanałów dystrybucji kultury związanej z Tomaszowem Mazowieckim i województwem łódzkim. Mieszkańcy mają stać się propagatorami kultury w Polsce i na całym świecie. Planuje się produkcję 2 szkoleń roczne – online, a liczbę uczestników on-line na 40.

Co ważne, wspomniane kanały nie posiadają ograniczeń terytorialnych. Filmy, nagrania, podcasty będą dostępne na całym świecie, co pozwoli odnowić oblicze Tomaszowa Mazowieckiego i promować produkty kulturowe i turystyczne (Niebieskie Źródła, historyczne centrum miasta, Groty Nagórzyckie).

Aby stworzyć ofertę o wysokiej jakości merytorycznej postanowiono wykorzystać najnowsze zdobycze technologii informacyjnej. Zakupiony będzie nowoczesny sprzęt nagraniowy. Wszyscy użytkownicy będą mieć nieskrępowany dostęp do urządzeń, technologii. Opiekunowie MCK będą odpowiedzialni za kształcenie, publikacje i jakość oferty. Pamiętać również należy, że produkt musi podlegać zmianom w czasie. Zmiany technologiczne są szybkie i powodują, że techniki przekazu stają się inne. Już za kilka lat wszyscy mieszkańcy miasta będą posiadać dostęp do sieci 5G. Transmisje „na żywo” w Internecie staną się jeszcze bardziej dostępne i wypierać będą dzisiejsze techniki. Aby kultura była atrakcyjna musi się zmieniać, ale nie zapominać o korzeniach i historii. Widać tutaj przemyślane i kompleksowe podejście do kultury w perspektywie wieloletniej.

Jak wynika z analizy popytu, na nową ofertę oczekują głównie ludzie młodzi oraz, co należy podkreślić, osoby starsze. Dlatego prowadzone będą specjalne warsztaty dostosowane do tych grup odbiorców. Osoby starsze także chcą tworzyć nowe treści i uczyć osoby młodsze. Dzięki nowej ofercie powstanie swoisty dialog międzypokoleniowy. To ważne, aby nowe zdobycze technologii nie niszczyły dorobku i kultury Tomaszowa Mazowieckiego. Kultura to ludzie, którzy chcą tworzyć, uczyć, odbierać. Bez tych elementów miasto skazane jest na degradację. Nowy produkt ma wpłynąć na bezpośrednią rewitalizację Miasta Tomaszów Mazowiecki.

Elementem koniecznym do wprowadzenia produktu jest wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnej. Wykorzystane zostaną nowoczesne techniki multimedialne. 2 piętro stać się ma innowacyjnym, interaktywnym centrum kreowania kultury, w którym zastosowane zostanie nowoczesne oprogramowanie do obróbki radiowej i telewizyjnej. Powstanie studio streamingowe kształcące wszystkich mieszkańców Tomaszowa. Kreowania obrazu, dźwięku ma przyczynić się do dostępu do kultury i stworzyć sposób na dzielenie się nią.

Powstanie profesjonalne studio, w którym będzie można prowadzić spotkania z ludźmi kultury, znanymi mieszkańcami. Osoby te mają opowiadać o historii i kulturze Tomaszowa Mazowieckiego i województwa łódzkiego. Dostęp do treści (ale również do samego studia) będzie otwarty dla wszystkich gości. Prowadzone będą również szkolenia dla tomaszowskich twórców z zakresu tworzenia treści telewizyjnych, podcastowych. Mieszkańcy Tomaszowa Mazowieckiego nauczą się jak dzielić się wiedzą, doświadczeniami,

umiejętnościami. Dostęp do kultury stanie się łatwy i powszechny, co jest szczególnie ważne w okresach pandemii. Na elewacjach kamienic, zabytków, atrakcji turystycznych, np. Skansenu Rzeki Pilicy czy Grot Nagórzyckich w Tomaszowie umieszczane będą barcodesy. Turyści skanując kody swoimi telefonami otrzymają dostęp do krótkich filmów poświęconych miejscu. Filmy tworzone będą właśnie w centrum multimedialnym „2 piętro”. Projekt wpłynie więc zarówno na edukację nowych twórców jak i na otwartość kultury na innowacje

Pracownia tkactwa

Elementem koniecznym do wprowadzenia produktu jest wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnej. Wykorzystane zostaną nowoczesne techniki multimedialne. Sprzęt zakupiony do pracowni „centrum multimedialne 2 piętro” będzie używany również w pracowni tkactwa do przeprowadzania relacji on-line. Istnieje możliwość nagrywania szkoleń i filmów, które będą promować kulturę Tomaszowa Mazowieckiego

Pracownia malarska

Sprzęt zakupiony do pracowni multimedialnej będzie używany również w pracowni multimedialno-malarskiej do przeprowadzania relacji on-line. Istnieje możliwość nagrywania szkoleń i filmów, które będą promować kulturę Tomaszowa Mazowieckiego

Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Planowana grupa docelowa

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego

Powiązanie z celami GPR

1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości. Rozwój oferty kulturalnej.

Miejsce realizacji przedsięwzięcia

Plac Kościuszki 18

Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania

Przedsięwzięcie zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności nie będą wykluczone z udziału w organizowanej ofercie społeczno-kulturalnej, na które wstęp będzie otwarty dla wszystkich grup odbiorców.

Okres realizacji:

2023-2026

Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:

pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
382 500,00		67 500,00	

Łączna wartość przedsięwzięcia

450 000,00 zł

Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji

Wskaźniki produktu:

- liczba zrewitalizowanych obiektów uzyskujących nowe funkcje – 1 szt

Wskaźniki rezultatu:

– liczba osób korzystających zajęć – 300 osób/rok

4.	WłączONy Senior – aktywizacja osób starszych poprzez podniesienie kompetencji cyfrowych oraz udział w rozwijających działaniach edukacyjno-animacyjnych seniorów
Nazwa przedsięwzięcia	
WłączONy Senior – aktywizacja osób starszych poprzez podniesienie kompetencji cyfrowych oraz udział w rozwijających działaniach edukacyjno-animacyjnych seniorów	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Miejska Biblioteka Publiczna w Tomaszowie Mazowieckim im. Teresy Gabrysiwicz-Krzysztofikowej
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>W ostatnich dziesięcioleciach notuje się w Polsce i Europie znaczny wzrost odsetka osób starszych. Wynika to zarówno z przemian w zakresie struktury demograficznej ludności (spadek liczby urodzeń), jak i z przedłużania długości życia ludzkiego. Wraz z tym faktem pojawiają się nowe problemy. Problemy, które wcześniej nie były znane w takim stopniu. Można je sprowadzić do konieczności zapewnienia coraz to lepszych warunków egzystencji materialnej, podnoszenia jakości życia, a nawet kształtowania właściwego stosunku młodych ludzi do osób starszych. Coraz liczniejsza grupa osób w wieku dojrzałym odsunięta od aktywności zawodowej oczekuje pomocy i wsparcia społecznego w zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych, kulturalnych, uczestnictwa w życiu społecznym, politycznym, aby jak najdłużej podtrzymywać aktywność i samodzielność warunkującą zachowanie zdrowia, niezależności i godności.</p> <p>Realizacja projektu pozwoli zaktywizować osoby starsze oraz je zintegrować poprzez udział w zajęciach z obsługi nowych mediów (komputery, smartfony, drukarki), zajęciach animacyjno-edukacyjnych z zakresu treningu pamięci, robótek ręcznych poprawiających ogólne funkcjonowanie seniora oraz rozszerzyć działalność Klubu Seniora Niezapominajki działającego przy bibliotece. Najbardziej przyjaznym miejscem do poznawania nowych form aktywności, edukacji w zakresie obsługi nowych mediów, czy integracji międzypokoleniowej może być biblioteka.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
<p>Głównym celem projektu jest rewitalizacja przestrzeni instytucji publicznej w trosce o podniesienie jakości życia i aktywizację osób w różnym wieku, głównie osób 65+, osoby niedowidzące w obszarze kompetencji cyfrowych, poprzez działania szkoleniowe oraz edukacyjno - animacyjne. Efektem realizacji projektu będzie włączenie seniorów w budowę społeczeństwa informacyjnego, rozwój kompetencji cyfrowych, nabycie umiejętności korzystania z e-usług, ale również możliwość wspólnego spędzenia czasu w bibliotece, integracja i aktywizacja.</p> <p>Powyższy cel zostanie osiągnięty poprzez realizację cyklu zajęć dla 30 osobowej grupy seniorów z zakresu obsługi komputera, smartfona oraz urządzeń peryferyjnych (drukarka, scanner). Zostaną przeprowadzone zajęcia między innymi z zakresu podniesienia umiejętności z zakresu posługiwania się edytorem tekstu, obsługą poczty elektronicznej, wyszukiwarką Google, YouTube czy Google Maps.</p> <p>Obsługa smartfona - korzystanie z różnych funkcji telefonu podczas wykonywania połączenia, wykorzystywanie różnych, dostępnych aplikacji, robienie zdjęć itp. Zajęcia prowadzone będą przez pracownika biblioteki z wykształceniem informatycznym oraz studiami podyplomowymi w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa.</p> <p>W celu poprawy jakości życia seniorów oraz zaktywizowanie tej grupy społecznej zostanie również przeprowadzony cykl zajęć animacyjno-edukacyjnych z zakresu treningu pamięci, robótek ręcznych, głośnego czytania (w tym odtwarzania książek na czytnikach) poprawiających ogólne funkcjonowanie seniora – 30 osób. Regularne ćwiczenie mózgu poprzez realizację ćwiczeń pamięciowych, koncentracyjnych połączonych z aktywnością fizyczną taką jak np. robótki ręczne (szydełkowanie, wyszywanie, makrama) pozwalają zachować, a nawet usprawnić takie jego funkcje jak: pamięć, spostrzegawczość czy umiejętność planowania. Poprawiają motorykę kończyn górnych. Wykonane prace będą prezentowane na cyklicznych wystawach co przyczyni się do lokalnej integracji. Zaproponowane działania rozszerzą również tematykę spotkań Klubu Seniora Niezapominajka działającego przy bibliotece. Do prowadzenia zajęć zostanie zatrudniony animator działań kulturalnych.</p>	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Remont i wyposażenie 2 pracowni (czytelni multimedialnej oraz czytelni prasy) w niezbędny sprzęt do realizacji powyższych działań realizowanych na rzecz seniorów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stoliki - krzesła 	

- regały – dwurzędowe przesuwane
- laptopy z oprogramowaniem
- kolorowe urządzenie wielofunkcyjne (w tym tonery)
- rzutnik multimedialny
- mobilny ekran do projektora
- mikrofony – zestaw bezprzewodowy
- kanapy/siedziska z oparciem
- fotele/ siedziska z oparciem
- stoliki okrągłe
- komputer wraz z oprogramowaniem dla osoby niedowidzącej
- odtwarzacz cyfrowych książek CZYTAK PLUS
- ReadDesk – przenośny powiększalnik z funkcją mowy
- komputerowe gry edukacyjne/pamięciowe dla seniorów „Akademia umysłu”
- szyny galeryjne (zestaw)
- ramy wystawiennicze aluminiowe
- remont pomieszczeń (malowanie, wyposażenie przestrzeni w przyłącza komputerowe, wymiana oświetlenia, montaż szyn galeryjnych)

Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Planowana grupa docelowa

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji w wieku poprodukcyjnym, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego

Powiązanie z celami GPR

2. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości.

Miejsce realizacji przedsięwzięcia

ul. Mościckiego 6

Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania

Zajęcia będą odbywały się na parterze budynku MBP do którego prowadzą dwa wejścia: pierwsze główne od ul. Mościckiego, drugie wejście techniczne, pełni również rolę wyjścia ewakuacyjnego znajduje się z drugiej strony budynku. Podwójne drzwi bez dodatkowych progów pozwalają wjechać do budynku wózkiem inwalidzkim. Na parterze znajduje się wejście do czytelnicy prasy oraz czytelnicy multimedialnej, w których realizowane będą zajęcia. Do budynku i wszystkich jego pomieszczeń można wejść z psem asystującym i psem przewodnikiem. Strona internetowa jest częściowo zgodna z ustawą z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych z powodu niezgodności lub wyłączeń wymienionych poniżej.

Mogą zdarzyć się sytuacje, że – pomimo starań redaktorów serwisu – pewne dokumenty opublikowane na stronie są niedostępne, ponieważ: pochodzą z różnych źródeł; są bardzo obszerne, a zostały wytworzone w kilku komórkach organizacyjnych, co uniemożliwiało wpływ na ich docelową treść oraz kształt; opublikowane zostały w oparciu o zasady przyjęte w innej instytucji.

Na stronie internetowej można używać standardowych skrótów klawiaturowych przeglądarki.

Strona posiada następujące ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami: wersję kontrastową, możliwość zmiany rozmiaru tekstu, czytnik ekranu.

Okres realizacji:

2023-2025

Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:

pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł

167 280,00		29 520,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
196 800,00 zł			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
Liczba nowych produktów z zakresu edukacji i animacji:			
<ul style="list-style-type: none"> - liczba przeprowadzonych spotkań dla seniorów z zakresu obsługi komputera – szt. - liczba przeprowadzonych spotkań dla seniorów z zakresu obsługi smartfona – szt. - liczba spotkań dla seniorów z zakresu działań animacyjno-edukacyjnych „Trening umysłu” – szt. - liczba spotkań dla seniorów z zakresu działań animacyjno- edukacyjnych „Rękodzieło” – szt. - liczba otwartych spotkań dla seniorów w ramach Klubu Seniora 			
Wskaźniki rezultatu (wielkość wskaźnika wraz ze sposobem pomiaru):			
<ul style="list-style-type: none"> - liczba nowych produktów usługowych świadczonych przez bibliotekę– szt. - liczba nowych działań z zakresu edukacji, kultury, animacji (rozszerzenie oferty) – szt - liczba uczestników nowych zajęć - osoba - liczba odwiedzających bibliotekę – osoba - liczba nowych miejsc pracy – osoba 			

5.	Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim
Nazwa przedsięwzięcia	
Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Zgodnie z przeprowadzoną pogłębioną diagnozą obszaru rewitalizacji wskazano na obniżającą się aktywność sportową i rekreacyjną mieszkańców oraz niedostatki w zakresie dostosowania obiektów dla osób o specjalnych potrzebach. Ponadto niektóre obiekty – w tym stadion dotyczą procesy degradacji technicznej co uniemożliwia ich pełne wykorzystanie. Dodatkowo w ramach opracowanych diagnoz i dokumentów strategicznych miasto powinno prowadzić działania i inwestycje w zakresie przemysłów czasu wolnego. Nowoczesna i dostępna infrastruktura sportowo- rekreacyjna pozwala na budowanie potencjału społecznego, zwiększa atrakcyjność miasta, zapewnia możliwość aktywnego spędzania czasu, promuje zdrowy tryb życia. Zmiany pandemiczne i negatywne skutki epidemii powodują, iż świadome ośrodki miejskie muszą wdrażać procesy zmierzające do ich niwelowania i odwrócenia. Aktywność sportowa i rekreacyjna pozwala jest jednym z podstawowych i najprostszych działań prozdrowotnych. Przedmiotowy projekt koncentruje się na modernizacji stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów. Obiekt powstał w latach 50 i przez długi okres nie był modernizowany i remontowany. Dopiero w 2016 dokonano pierwszej modernizacji a w 2019 wyremontowano trybunę zachodnią. Mimo podjętych prac, obiekt wciąż wymaga interwencji, aby mógł być w pełni wykorzystany zarówno w zakresie sportu zawodowego, amatorskiego i rekreacji. Pilnych działań inwestycyjnych wymaga także hala sportowa, która ze względu na zły stan techniczny i nie spełnianie norm będzie wyłączona z użytkowania. Inwestycje ze względu na zakres i koszty będą etapowane.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Zwiększenie dostępu i poszerzenie oferty sportowej poprzez przebudowę stadionu Miejskiego im. Braci Gajdów w Tomaszowie Mazowieckim.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Projekt w I etapie zakłada budowę bieżni poliuretanowej okólnej i rozgrzewkowej, budowę infrastruktury lekkoatletycznej, modernizację płyty boiska, oświetlenie boiska i bieżni, dostawę niezbędnego wyposażenia. W etapie II planowana jest budowa trybuny zadaszonej pełniacej również funkcję administracyjną i zaplecza szatniowego wraz z szatniami ogólnymi, zespołem toalet, magazynami. Etap III zakłada budowę hali sportowej dla sportów drużynowych, która ze względu na wielofunkcyjny charakter będzie mogła służyć także do celów organizacji wydarzeń kulturalnych, koncertowych, spotkań miejskich.</p> <p>Projekt obejmuje również zagospodarowanie przestrzeni pomiędzy planowanymi obiektami z uwzględnieniem rozwiązań opartych na przyrodzie i poprawiających adaptację miasta do zmian klimatu. Tam gdzie to możliwe zostaną wykonane nasadzenie z właściwym doбором gatunków roślin tak aby projekt przyczyniał się do zwiększenia i zachowania bioróżnorodności. W przypadku konieczności utwardzania powierzchni dopuszcza się stosowanie nawierzchni przepuszczalnych i półprzepuszczalnych.</p>	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
ul. Nowowiejska 9/27 Działka 259/1, 259/2, 259/3, 259/4 obręb 12	
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania	
Zarówno pomieszczenia jak i stadion będą dostosowane do osób z niepełnosprawnościami.	

Okres realizacji:			
2023-2028			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
	Etap 1 3 500 000,00	Etap 1 10 000 000,00	
	Etap 2 3 000 000	Etap 2 9 000 000,00	
	Etap 3 4 000 000	Etap 3 16 000 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
Etap 1 - 13 500 000,00 zł. etap 2 – 12 000 000,00 zł Etap 3 – 20 000 000,00 zł			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
<ul style="list-style-type: none"> – Liczba zmodernizowanych obiektów – Powierzchnia zmodernizowanych obiektów 			
Wskaźniki rezultatu:			
<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa stanu technicznego rewitalizowanych obiektów – Wzrost atrakcyjności i użyteczności przestrzeni publicznych – Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanej infrastruktury 			

6. Cykl wydarzeń sportowych w Tomaszowie Mazowieckim	
Nazwa przedsięwzięcia	
Cykl wydarzeń sportowych w Tomaszowie Mazowieckim	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Popularyzacja biegania jako powszechnie dostępnej formy rekreacji oraz zdrowego stylu życia wśród dzieci, młodzieży i dorosłych. Integracja z osobami niepełnosprawnymi. 2. Promowanie aktywności sportowej w środowisku szkolnym. Poszerzanie zainteresowań sportowych wśród dzieci i młodzieży. Upowszechnianie idei olimpijskiej i fair play wśród uczniów tomaszowskich szkół. Propagowanie radości z ruchu, wysiłku i pokonywania własnych słabości. 3. Poszerzanie zainteresowań sportowych wśród mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego. Popularyzacja piłki siatkowej i nożnej wśród dzieci i młodzieży z terenu miasta. 	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim wraz z niezbędną infrastrukturą okołostadionową pozwoli na poprawę warunków uprawiania sportu przez dzieci, młodzież i dorosłych z terenu miasta i okolic. 2. Modernizacja hali sportowej oraz boisk piłkarskich poprawi warunki do rozwoju fizycznego i sportowego dla dzieci młodzieży. 3. Poprawa w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. 	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Tomaszowski Ogólnopolski Bieg im. Bronisława Malinowskiego. 2. Zawody lekkoatletyczne dla dzieci i młodzieży tomaszowskich szkół. 3. Wojewódzki Turniej Piłki Siatkowej w jednej z kategorii młodzieżowej. 4. Lechia Cup-Ogólnopolski Turniej Piłkarski w jednej z kategorii młodzieżowej. 	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości 	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
ul. Nowowiejska 9/27 Działka 259/1, 259/2, 259/3, 259/4 obręb 12	
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania	
<p>Projekt będzie realizował politykę równych szans kobiet i mężczyzn oraz dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt dąży do zapobiegania wszelkiej dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania projektu zgodnie z wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach projektu zaplanowano szereg działań prowadzących do ułatwienia dostępności do usług publicznych świadczonych przez Miasto dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osobami z ograniczeniami i niepełnosprawnościami ruchowymi, wzrokowymi, słuchu oraz trudnościami poznawczymi. W zakresie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej. Wszystkie osoby korzystające z efektów wnioskowanego projektu tj. będą miały równy dostęp do opisanej infrastruktury. Projekt nie ogranicza równego dostępu do zasobów powstałych w wyniku realizacji projektu. Infrastruktura będzie jednakowo dostępna dla kobiet, mężczyzn, a także osób niepełnosprawnych – zakupiony sprzęt oraz infrastruktura powstała w wyniku prac budowlanych będą przystosowane do możliwości wszystkich osób. Procedury dotyczące realizacji inwestycji będą przeprowadzone z poszanowaniem prawa przy zapewnieniu równych szans dla wszystkich zainteresowanych osób fizycznych bez względu na ich płeć. Również</p>	

użytkownikami zmodernizowanej infrastruktury będą wszyscy zainteresowani bez względu na płeć. Biorąc pod uwagę powyższe przedmiotowy projekt będzie realizowany zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.			
Okres realizacji:			
2023-2030			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
<p>40 000,00 zł</p> <p>10 000,00 zł</p> <p>20 000,00 zł</p> <p>20 000,00 zł</p>	<p>pochodzące ze źródeł krajowych publicznych</p> <p>pochodzące ze źródeł prywatnych</p>	<p>pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS</p>	<p>pochodzące z innych źródeł</p> <p>20 000,00 zł</p> <p>2 000,00 zł</p> <p>2 000,00 zł</p> <p>2 000,00 zł</p>
Łączna wartość przedsięwzięcia			
<p>1. 60 000,00 zł</p> <p>2. 12 000,00 zł</p> <p>3. 22 000,00 zł</p> <p>4. 22 000,00 zł</p>			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
– Liczba zorganizowanych wydarzeń sportowych – 4 szt.			
Wskaźniki rezultatu:			
– Liczba uczestników wydarzeń sportowych: 1 000 osób/rocznie			

7. Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w Tomaszowie Mazowieckim „Miasto Dzieci i Młodzieży”	
Nazwa przedsięwzięcia	
Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w Tomaszowie Mazowieckim „Miasto Dzieci i Młodzieży”	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki/ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim.
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opiekę i wychowanie; – pomoc w nauce; – organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań – wsparcie psychologiczne. <p>W ofercie placówki znajdują się zajęcia indywidualne i grupowe, w tym m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – warsztaty informatyczne obejmujące umiejętności korzystania z informacji i danych, komunikowanie się i współpracę, umiejętności korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych (w tym programowanie); – warsztaty porozumiewania się w językach obcych obejmujące utrzymywanie i dalsze rozwijanie kompetencji w zakresie danego języka; – warsztaty umiejętności uczenia się obejmujące skuteczne zarządzanie czasem i informacjami, konstruktywną pracę z innymi osobami, zachowanie odporności oraz zarządzanie własnym uczeniem się i karierą zawodową; – warsztaty z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej obejmujące różne sposoby kreatywnego wyrażania i komunikowania pomysłów i znaczeń za pomocą różnych rodzajów sztuki; – warsztaty kompetencji społecznych i obywatelskich obejmujące znajomość podstawowych pojęć i zjawisk dotyczących osób, grup, organizacji, społeczeństwa, gospodarki i kultury dając możliwość pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym; – gry i zabawy świetlicowe; – pomoc w odrabianiu lekcji; – wsparcie psychologiczne; – projekcje filmowe; – wycieczki jednodniowe; – integracyjne zajęcia plenerowe. 	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
<p>Celem działalności placówki jest rozwój usług społecznych świadczonych przez świetlicę służącą integracji społecznej i zapobieganiu patologiom wśród dzieci i młodzieży zagrożonej ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkującej na obszarze miasta Tomaszowa Mazowieckiego. Tym samym placówka wsparcia dziennego w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odpowiada na potrzeby dzieci i młodzieży, – pomaga w wychowaniu i opiece, – umożliwia rozwijanie zainteresowań, talentów, predyspozycji, pasji, – wspiera rozwój osobisty, kształtuje osobowość , – buduje poczucie własnej wartości, – wzmacnia motywację do działania, – stymuluje rozwój społeczny dzieci i młodzieży, – pozwala nabywać kluczowe kompetencje, – uczy funkcjonowania w różnych sytuacjach społecznych, rodzinnych, rówieśniczych, – ogranicza wyuczoną bezradność, – kompensuje zdiagnozowane deficyty rozwojowe, – wyrównuje szanse w dostępie do dóbr i usług, 	

<ul style="list-style-type: none"> – kształtuje zachowania prozdrowotne. <p>Placówka zakłada umożliwienie dzieciom i młodzieży będącej w gorszej niż ich rówieśnicy sytuacji materialnej lub trudnej sytuacji rodzinnej bezpłatny udział w atrakcyjnych formach zajęć, dzięki którym będzie mogła rozwijać swoje zainteresowania i uzdolnienia.</p> <p>Przesłankami przyznania pomocy w placówce wsparcia dziennego są w szczególności sytuacje gdy, dziecko i/lub rodzinę dotyczą poniższe problemy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – deficyty emocjonalne i miłości w rodzinie, – niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży lub zagrożenie niedostosowaniem, – sprawianie problemów wychowawczych, – brak wzorców i systemu wartości w rodzinie, – bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, – niski status ekonomiczno-społeczny rodziny, – problemy socjalne i materialne rodziny, – inne problemy w rodzinie (w tym np. alkoholizm, przemoc), – deficyty edukacyjne dzieci, – specjalne potrzeby edukacyjne i społeczne dzieci, – inne deficyty dzieci i młodzieży, także głębokie wynikające np. z choroby, niepełnosprawności czy uzależnień, – zamieszkiwanie na obszarze zdegradowanym. <p>Placówka wsparcia dziennego adresowana jest do:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dzieci i młodzieży do lat 18 zagrożonej ubóstwem i wykluczeniem społecznym, – ich otoczenia (rodziców/opiekunów prawnych) o ile jest ono niezbędne dla skutecznego wsparcia dzieci i młodzieży. <p>Odbiorcami wsparcia będzie przede wszystkim młodzież w wieku szkolnym.</p>
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia
<p>W placówce wsparcia dziennego zostały przygotowane i wyposażone niżej wymienione pomieszczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sala informatyczno – językowa; - duża sala zajęciowa; - pomieszczenie do spędzania czasu – czytelnia; - przestrzeń do nauki i zabawy; - pokój psychologa; - pomieszczenie socjalne; - 3 łazienki, w tym 1 łazienka przystosowana do potrzeb osoby niepełnosprawnej. <p>Zakres rzeczy obejmuje zakup koniecznych do realizacji projektu - dóbr i usług w celu umożliwienia poszerzenia oferty dla dodatkowych osób.</p>
Planowana grupa docelowa
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji w wieku przedprodukcyjnym, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego
Powiązanie z celami GPR
1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości
Miejsce realizacji przedsięwzięcia
ul. Św. Antoniego 28 w Tomaszowie Mazowieckim
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania
Zarówno pomieszczenia jak i stadion będą dostosowane do osób z niepełnosprawnościami.
Okres realizacji:
IX / 2023r. - VI / 2024r.
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:

pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS	pochodzące z innych źródeł
114 615,00 zł		649 485,00 zł	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
764 100,00 zł			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
– Liczba elementów nowej oferty skierowanej do dzieci i młodzieży			
– Liczba przeprowadzonych zajęć			
Wskaźniki rezultatu:			
– Liczba uczestników nowej oferty			

8. „Czas na Start” – stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.	
Nazwa przedsięwzięcia	
„Czas na Start” – stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>W ramach prac diagnostycznych wskazano na występowanie takich negatywnych zjawisk jak wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz niższy poziom rozwoju gospodarczego. Młodzi ludzie chętnie deklarują rozpoczęcie działalności gospodarczej jednak wskazują na bariery to utrudniające. Jedno z nich jest brak odpowiednio przygotowanej i wyposażonej powierzchni biurowej, z której w początkowym okresie mogliby korzystać. Poprawa dostępności pomieszczeń biurowych dla osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej może poprawić sytuację nie tylko obszaru zdegradowanego i jego mieszkańców ale wpłynąć na rozwój całego miasta.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Planuje się poprawę dostępności przestrzeni do prowadzenia działalności gospodarczej (biur) w jednej z planowanych do wyremontowania kamienic. Będzie to w pełni przygotowana i wyposażona przestrzeń do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej będzie udostępniana bezpłatnie przez okres jednego roku. Projekt zakłada udostępnienie pomieszczeń z wyposażeniem biurowym (meble biurowe i wyposażenie, narzędzia biurowe), dostępem do Internetu, salą spotkań. Możliwe będzie też stworzenie wirtualnych biur. Przestrzeń będzie współdzielona co pozwoli na zwiększenie ilości korzystających i kreatywności biznesowej osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Modernizacja obiektu będzie oparta o efektywność energetyczną, systemy zarządzania energią, ściany wertykalne, systemy retencji i wykorzystania wody deszczowej. Ma to dodatkowy walor edukacyjny, promocyjny i pozwoli stworzyć przyjazną, atrakcyjną i dobrze odbieraną przestrzeń. Obiekt będzie przystosowany dla osób ze szczególnymi potrzebami. Rozwój sektora MŚP, szczególnie w branżach kreatywnych opartych o zasady 4.0, jest jednym z filarów rozwoju miasta i zwiększenia jego atrakcyjności. Będzie mieć pozytywny wpływ na zachodzące zmiany demograficzne i pozwoli ograniczyć odpływ mieszkańców, szczególnie młodych.</p>	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji w wieku produkcyjnym, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
ul. Browarna 7 dz. 240/17 obr 12 lub ul. Jerozolimska 11/15 dz. 189/2 obr. 12	
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania	
<p>Projekt pozytywnie wpłynie na politykę równych szans kobiet i mężczyzn oraz dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt dąży do realizacji zasady równości mężczyzn i kobiet oraz zapobiegania wszelkiej dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania projektu, zgodnie z wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu zaplanowano szereg działań prowadzących do ułatwienia dostępności do usług publicznych świadczonych przez Tomaszów Mazowiecki dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osobami z ograniczeniami i niepełnosprawnościami ruchowymi, wzrokowymi, słuchu oraz trudnościami poznawczymi, w zakresie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej. Również przy wyborze wykonawców zadań pod uwagę będą brane jedynie względy merytoryczne. Wszystkie osoby korzystające z efektów wnioskowanego projektu będą miały równy dostęp do opisanej infrastruktury. Projekt nie ogranicza</p>	

równego dostępu do zasobów powstałych w wyniku realizacji projektu. Infrastruktura będzie jednakowo dostępna dla kobiet, mężczyzn, a także osób niepełnosprawnych, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, wieku, niepełnosprawności, orientacji seksualnej – zakupiony sprzęt oraz infrastruktura powstała w wyniku prac budowlanych będą przystosowane do możliwości wszystkich osób. Procedury dotyczące realizacji inwestycji będą przeprowadzone z poszanowaniem prawa przy zapewnieniu równych szans dla wszystkich zainteresowanych osób fizycznych. Biorąc pod uwagę powyższe przedmiotowy projekt będzie realizowany zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Okres realizacji:

2024-2027

Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:

pochozące ze źródeł krajowych publicznych	pochozące ze źródeł prywatnych	pochozące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS	pochozące z innych źródeł
	1 000 000,00	3 500 000,00	

Łączna wartość przedsięwzięcia

4 500 000,00 zł.

Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji

Wskaźniki produktu:

- zrewitalizowana przestrzeń biurowa oddana do użytku

Wskaźniki rezultatu:

– poprawa dostępności pomieszczeń do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej

9. Aktywizacja zawodowa i wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej			
Nazwa przedsięwzięcia			
Aktywizacja zawodowa i wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej			
Nazwa wnioskodawcy			
a) osoba fizyczna		b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki	
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia			
W ramach prac diagnostycznych wskazano zwiększoną liczbę osób długotrwale bezrobotnych zamieszkujących obszar rewitalizacji i jednocześnie zdiagnozowano niższy poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru. Planowane działania będą stanowiły ofertę wspierającą osoby bezrobotne i planujące rozpocząć własną działalność gospodarczą.			
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia			
Złagodzenie skutków długotrwałego bezrobocia i aktywizacja na rynku pracy.			
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia			
<ul style="list-style-type: none"> – W ramach projektu planuje się realizację m.in. następujących zadań: – doradztwo zawodowe połączone z przygotowaniem Indywidualnego Planu Działania – indywidualne poradnictwo psychologiczne – szkolenia zawodowe przekwalifikujące – wsparcie doradcze w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej – wsparcie doradczo-szkoleniowe (zgodnie z zapotrzebowaniem beneficjentów) 			
Planowana grupa docelowa			
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji w wieku produkcyjnym, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego			
Powiązanie z celami GPR			
Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości			
Miejsce realizacji przedsięwzięcia			
ul. Browarna 7 dz. 240/17 obr 12 lub ul. Jerozolimska 11/15 dz. 189/2 obr. 12			
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
Przedsięwzięcie zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności nie będą wykluczone z udziału w organizowanej ofercie na które wstęp będzie otwarty dla wszystkich grup odbiorców.			
Okres realizacji:			
2027-2030			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS	pochodzące z innych źródeł
	20 000,00	100 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
120 000,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
Liczba osób uczestniczących w działaniach doradczych -15 os.			
Wskaźniki rezultatu:			
Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie - 10 os			

Poprawa warunków do prowadzenia rozwoju zawodowego oraz przedsiębiorczości
Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców

10. Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta.	
Nazwa przedsięwzięcia	
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta.	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano występowanie budynków użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji, zwiększenia efektywności energetycznej, optymalizacji jej wykorzystania i automatycznych systemów zarządzania energią. Braki w zakresie efektywnego zarządzania energią i możliwości jej wytwarzania może prowadzić do pogłębiania kryzysu w sferze środowiskowej poprzez nadmierne zużywanie paliw oraz tym samym przyczyniania się do zmian środowiskowych. Straty energii wynikające z braku systemów zarządzania energią i jak najbardziej efektywnego jej wykorzystania oraz wysokie ceny prądu, energii cieplnej i wody wymuszają podjęcie pilnych działań zmierzających do ograniczenia ich zużywania. Niezbędne są działania nie tylko w zakresie instalacji produkujących energię ale także wdrożenie nowoczesnych systemów zarządzania energią oraz wymianę dotychczasowych źródeł ciepła na oszczędniejsze i bardziej ekologiczne. W ramach projektu przeprowadzona zostanie kampania informacyjna w zakresie.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Celem projektu jest poprawa efektywności energetycznej i ochrona środowiska.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Planuje się poprawę efektywności energetycznej poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – instalacje fotowoltaiczne i inne alternatywne źródła energii, – instalacje do retencjonowania i wykorzystania wody deszczowej, – wymianę istniejących źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i zautomatyzowane, – montaż inteligentnych systemów zarządzania energią elektryczną, ciepłą wodą, – wymianę oświetlenia na energooszczędne, – termomodernizację. <p>Część wskazanych nieruchomości wpisana została do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p>	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, cieplnej)	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
ul. P.O.W. 10/16 Działka 249/3 obręb 12, ul. P.O.W. 11/15 działka 244 obręb 12, ul. Browarna 4 działka 240/17 obręb 12, Pl. Kościuszki 18 działka 113 obręb 12, ul. św. Antoniego 55/55A działka nr 32/1 obręb 12	
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania	
<p>Projekt pozytywnie wpłynie na politykę równych szans kobiet i mężczyzn oraz dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt dąży do realizacji zasady równości mężczyzn i kobiet oraz zapobiegania wszelkiej dyskryminacji na poszczególnych etapach wdrażania projektu, zgodnie z wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu zaplanowano szereg działań prowadzących do ułatwienia dostępności do usług publicznych świadczonych przez Tomaszów Mazowiecki dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osobami z ograniczeniami i niepełnosprawnościami ruchowymi, wzrokowymi, słuchu oraz trudnościami poznawczymi, w zakresie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, cyfrowej. Również przy wyborze wykonawców zadań pod uwagę będą brane jedynie względy merytoryczne. Wszystkie osoby korzystające z efektów wnioskowanego projektu będą miały równy dostęp do opisanej infrastruktury. Projekt nie ogranicza</p>	

równego dostępu do zasobów powstałych w wyniku realizacji projektu. Infrastruktura będzie jednakowo dostępna dla kobiet, mężczyzn, a także osób niepełnosprawnych, niezależnie od rasy, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, wieku, niepełnosprawności, orientacji seksualnej – zakupiony sprzęt oraz infrastruktura powstała w wyniku prac budowlanych będą przystosowane do możliwości wszystkich osób. Procedury dotyczące realizacji inwestycji będą przeprowadzone z poszanowaniem prawa przy zapewnieniu równych szans dla wszystkich zainteresowanych osób fizycznych. Biorąc pod uwagę powyższe przedmiotowy projekt będzie realizowany zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Okres realizacji:

2024-2027

Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:

pochozące ze źródeł krajowych publicznych	pochozące ze źródeł prywatnych	pochozące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochozące z innych źródeł
	2 500 000,00	7 500 000,00	

Łączna wartość przedsięwzięcia

10 000 000,00 zł.

Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji

Wskaźniki produktu:

Liczba budynków poddanych termomodernizacji

Wskaźniki rezultatu:

Spadek emisyjności budynku (zgodnie z audytem energetycznym)

11. Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I.	
Nazwa przedsięwzięcia	
Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I.	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Głęboka termomodernizacja zaplanowana w ramach przedmiotowego projektu umożliwi osiągnięcie długotrwałych korzyści społeczno-gospodarczych w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawy stanu środowiska naturalnego. Planowane przedsięwzięcie prowadzić będzie do znacznego zmniejszenia emisji szkodliwych substancji, w tym dwutlenku węgla, wzmagającego efekt cieplarniany. • Zmniejszenia ryzyka zachorowalności lokalnej społeczności na choroby układu oddechowego. Dzięki zaplanowanym w ramach projektu działaniom nastąpi redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza a tym samym poprawi się jakość powietrza atmosferycznego w Tomaszowie Mazowieckim. • Poprawy jakości życia w Tomaszowie Mazowieckim. Wnioskodawca zapewni swoim mieszkańcom dostęp do wysokiej jakości infrastruktury mieszkalnej, by zapewnić dogodne warunki życia, które powstrzymałyby lokalną ludność od emigracji i zapewniły odpowiednie narzędzia, chroniące przed negatywnymi zjawiskami społecznymi i demograficznymi. 	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Głównym celem przedmiotowego projektu jest poprawa efektywności energetycznej w sektorze budownictwa mieszkalnego poprzez termomodernizację wybranych komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych zlokalizowanych w Tomaszowie Mazowieckim.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
Planuje się wykonanie głębokiej termomodernizacji poprzez wymianę źródeł ciepła, docieplenie przegród zewnętrznych, wymianę stolarki budowlanej, wymianę oświetlenia na energooszczędne, montaż instalacji fotowoltaicznych.	
Niektóre nieruchomości są wpisane do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	
Planowane grupy docelowe	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
<ul style="list-style-type: none"> ul. Polna 1 działki 160/3, 160/1 obręb 12 ul. Polna 6/8 działka nr 190 obręb 12 ul. Polna 11 działka 227 obręb 12 ul. Polna 15 działka 230 obręb 12 ul. Jerozolimska 6/Plac Kościuszki 1 działka nr 162 obręb 12 ul. Jerozolimska 7/9 działka nr 188 obręb 12 ul. Jerozolimska 12 działka nr 173/5 obręb 12 ul. Joselewicza 8 działka nr 140 obręb 12 ul. Joselewicza 11 działka nr 182 obręb 12 ul. Joselewicza 14 działka nr 146 obręb 12 ul. Joselewicza 17/19 działka nr 185 obręb 12 ul. Narutowicza 6 działka nr 16/1, 16/2 obręb 12 ul. Górna 11 działka nr 187 obręb 11 	

<ul style="list-style-type: none"> ul. Farbiarska 9/11 działka nr 21 obręb 12 ul. Piłsudskiego 11 działka nr 80 obręb 12 ul. Piłsudskiego 12 działka nr 72 obręb 12 ul. Piłsudskiego 13 działka nr 79 obręb 12 ul. Piłsudskiego 18 działka nr 37/1 obręb 12 ul. Piłsudskiego 22 działka nr 203/1 obręb 11 ul. Piłsudskiego 24 działka nr 202 obręb 11 ul. Piłsudskiego 25 działka nr 583 obręb 11 ul. Piłsudskiego 26 działka nr 201 obręb 11 ul. Piłsudskiego 31 działka nr 580 obręb 11 ul. Św. Antoniego 18a działka nr 226/4 obręb 12 ul. Św. Antoniego 20A działka nr 226/9 obręb 12 ul. Św. Antoniego 27 działka nr 283, 284 obręb 12 ul. Św. Antoniego 31/33 działka nr 285/1 obręb 12 ul. Św. Antoniego 44 działka nr 142 obręb 23 ul. Św. Antoniego 58 działka nr 183 obręb 23 ul. Słowackiego 1 działka nr 672/9 obręb 11 			
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
Prace dotyczą głównie termomodernizacji i podczas nich nie są planowane prace zwiększające dostępność z uwagi na stan techniczny istniejących budynków (w większości ponad 100-letnie kamienice). Jeśli jednostkowo będzie możliwość zwiększenia dostępności w danym budynku lub na danej nieruchomości, to takie prace również będą zrealizowane.			
Okres realizacji:			
2024-2030			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
	5 000 000,00	25 000 000,00	
łącznie wartość przedsięwzięcia			
30 000 000,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu: Energetycznie zmodernizowane budynki z gospodarstwami domowymi z lepszą klasą zużycia energii			
Wskaźniki rezultatu: Spadek emisyjności budynku (zgodnie z audytem energetycznym)			

12.	Przebudowa sieci wodociągowej z rur azbestowo-cementowych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego – Etap I		
Nazwa przedsięwzięcia			
Przebudowa sieci wodociągowej z rur azbestowo-cementowych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego – Etap I			
Nazwa wnioskodawcy			
a) osoba fizyczna		b) inny podmiot (nazwa): Zakład Gospodarki Wodno-Kanalizacyjnej Sp. z o. o. w Tomaszowie Mazowieckim	
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia			
Przestarzałe instalacje powodują częste awarie sieci. Dzięki realizacji przedsięwzięcia zlikwidowane zostaną szkodliwe wyroby azbestowe i tym samym wzrośnie bezpieczeństwo i jakość życia mieszkańców			
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia			
Głównym celem przedmiotowego projektu jest realizacja założeń Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Tomaszowa Mazowieckiego.			
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia			
Planuje się wykonanie modernizacji w następującym zakresie: ul. Górna – długość sieci 360 m ul. Murarska – długość sieci 255 m ul. Fabryczna – długość sieci 360 m ul. Ciesielska – długość sieci 188 m ul. Kołtątaja – długość sieci 380 m			
Planowana grupa docelowa			
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego			
Powiązanie z celami GPR			
3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)			
Miejsce realizacji przedsięwzięcia			
ulice: Górna, Wrzosowa, Murarska, Równa, Główna, Fabryczna, Ciesielska, Kołtątaja.			
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
Prace dotyczą modernizacji sieci wodociągowej i podczas nich nie są planowane prace zwiększające dostępność. Jeśli jednostkowo będzie możliwość zwiększenia dostępności w danym fragmencie inwestycji, to takie prace również będą zrealizowane.			
Okres realizacji:			
2024-2030			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
359 020,00		1 400 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
1 759 020,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			

Wskaźniki produktu:

Długość przebudowanej sieci wodociągowej: 1,5 km

Wskaźniki rezultatu:

Ograniczenie oddziaływania azbestu na zdrowie i życie mieszkańców

13. Nasz klimat – Nasz temat	
Nazwa przedsięwzięcia	
Nasz klimat – Nasz temat	
Nazwa wnioskodawcy	
a) osoba fizyczna	b) inny podmiot (nazwa): Gmina Miasto Tomaszów Mazowiecki
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia	
<p>Prace diagnostyczne wykazały, iż na obszarze rewitalizacji dochodzi do okresowych przekroczeń norm jakości powietrza. Wprawdzie część budynków użyteczności publicznej została poddana termomodernizacji, niemniej zjawisko niskiej emisji wywoływane jest przez wzmożony ruch kołowy oraz spalanie niskiej jakości paliw w domowych źródłach ciepła. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w stosunkowo niskiej świadomości ekologicznej. Dodatkowo zmiany klimatyczne wymuszają działania polegające na adaptacji do zachodzących procesów i dostosowanie się do nich poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami i produktami. Konieczne jest podniesienie świadomości ekologicznej nie tylko w zakresie przyczyn zanieczyszczenia powietrza ale także oszczędzania wody, energii elektrycznej, właściwego gospodarowania zasobami, umiejętnym wykorzystaniem żywności, nadawaniem „drugiego życia” rzeczom. Obszar rewitalizacji to obszar zurbanizowany z występowaniem miejsc o charakterze „wysp ciepła” dlatego konieczne są działania edukacyjne jak reagować na zmiany klimatyczne i niwelować ich skutki. Osoby uczestniczące w zajęciach, warsztatach, prelekcjach i imprezach będą mogły dzielić się zdobytą wiedzą i umiejętnościami z innymi co zwiększy zasięg oddziaływania projektu. Proponowane przedsięwzięcie stanowi dopełnienie dla działań związanych z optymalizacją energetyczną w zakresie infrastruktury.</p>	
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia	
Celem przedsięwzięcia jest budowanie świadomości ekologicznej oraz przedstawienie praktycznych aspektów działań adaptacyjnych do zmian klimatycznych wśród różnych grup interesariuszy.	
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia	
<p>Planuje się cykl spotkań, warsztatów, szkoleń adresowanych do różnych grup interesariuszy zamieszkujących obszar rewitalizacji, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dzieci, młodzieży szkolnej, - osób w wieku aktywności zawodowej - seniorów, - przedstawicieli instytucji publicznych, - przedsiębiorców, - działkowców <p>Proponowana tematyka zajęć prowadzonych przez specjalistów powinna obejmować następujące zagadnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jak dbać o środowisko w najbliższym otoczeniu, - jak ekologicznie używać opału i ogrzewać dom/mieszkanie, - jak oszczędzać wodę, także w uprawach działkowych i doniczkowych, - jak oszczędzać energię elektryczną i ciepłą, - jak prawidłowo segregować odpady, - jak nie marnować żywności i wykorzystywać ją i racjonalnie planować zakupy, - „drugie życie” produktów, - jak przygotować się do zmian klimatu <p>W ramach projektu zaplanowany jest zakup materiałów i wyposażenia niezbędnego do przeprowadzenia działań, zwiększającego ich atrakcyjność i efekt oddziaływania.</p>	
Planowana grupa docelowa	
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego	
Powiązanie z celami GPR	
3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)	
Miejsce realizacji przedsięwzięcia	
Obszar rewitalizacji	

Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
Przedsięwzięcie zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną. Osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym z różnymi typami niepełnosprawności nie będą wykluczone z udziału w organizowanej ofercie warsztatów.			
Okres realizacji:			
2024-2027			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochozące ze źródeł krajowych publicznych	pochozące ze źródeł prywatnych	pochozące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS	pochozące z innych źródeł
	250 000,00	950 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
1 200 000,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			
Wskaźniki produktu:			
Liczba przeprowadzonych warsztatów			
Wskaźniki rezultatu:			
Liczba uczestników warsztatów			

14.	Rewitalizacja terenu po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Farbiarskiej - Budynek A.		
Nazwa przedsięwzięcia			
Rewitalizacja terenu po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Farbiarskiej - Budynek A.			
Nazwa wnioskodawcy			
a) osoba fizyczna		b) inny podmiot (nazwa): Starostwo Powiatowe w Tomaszowie Mazowieckim	
Krótki opis problemu jaki ma rozwiązać realizacja przedsięwzięcia			
<p>Problemem, który ma być rozwiązany, poprzez realizację inwestycji jest zaniedbanie i nieużytkowanie budynku „A” po zamknięciu szkoły. Pusty i opuszczony budynek stwarza negatywne wrażenie wizualne oraz zagraża bezpieczeństwu.</p> <p>Przedsięwzięcie rewitalizacyjne ma na celu przekształcenie tego budynku w miejsce ożywione i funkcjonalne, które przyniesie korzyści zarówno dla lokalnej społeczności, jak i dla miasta jako całości.</p> <p>Budynek jest wyłączony z użytkowania od ponad 10 lat. Budynek znajduje się w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Tomaszowa Mazowieckiego. W latach świetności stanowił on budynek główny Zespołu Ponadgimnazjalnych Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim. Jest on również mocno związany z historią przemysłu włókienniczego miasta.</p>			
Cel ogólny (cele) przedsięwzięcia			
Celem przedsięwzięcia jest rewitalizacja dawnego budynku szkolnego, przywrócenie mu funkcji gospodarczych i społecznych. Zadanie jest ujęte w Strategii Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2021-2030 jako zadanie flagowe dla celu operacyjnego „Rozwój infrastruktury placówek oświatowych”.			
Zakres rzeczowy przedsięwzięcia			
<p>W ramach inwestycji zostanie przeprowadzona rewitalizacja budynku głównego po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Farbiarskiej – tak zwany Budynek A.</p> <p>Wszelkie prace modernizacyjne zostaną wykonane w zakresie uprzednio zaakceptowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.</p>			
Planowana grupa docelowa			
Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy miasta Tomaszowa Mazowieckiego			
Powiązanie z celami GPR			
2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego			
Miejsce realizacji przedsięwzięcia			
Tomaszów Mazowiecki, ul. Farbiarska 20/24			
Opis zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o ile dane te są możliwe do wskazania			
Projekt rewitalizacji będzie uwzględniał różnorodne potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami i spełniał standardy dostępności określone w ustawie. Ponadto, konkretne środki dostępności powinny być dostosowane do specyfiki i wymagań obiektu oraz obowiązujących przepisów.			
Okres realizacji:			
2023-2030			
Szacowana (orientacyjna) wartość przedsięwzięcia:			
pochodzące ze źródeł krajowych publicznych	pochodzące ze źródeł prywatnych	pochodzące z funduszy UE: EFRR, EFS, FS, FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich	pochodzące z innych źródeł
9 000 000,00		51 000 000,00	
Łączna wartość przedsięwzięcia			
60 000 000,00 zł.			
Prognozowane osiągnięcie wskaźników wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji			

Wskaźniki produktu:

Liczba zrewitalizowanych budynków – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

Liczba estetycznych i funkcjonalnych budynków

Liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury

10.2 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę, pozostałych, dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z kierunkami działań, które powinny być realizowane w wyniku prowadzonych działań uzupełniających. Zaznacza się, że dopuszcza się również realizację działań rewitalizacyjnych poza obszarem rewitalizacji przy czym warunkiem koniecznym dla przeprowadzenia projektu jest oddziaływanie na obszar rewitalizacji i jego mieszkańców.

Tabela 14 Pozostałe, dopuszczalne przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Charakterystyka projektów – zakres tematyczny	Realizowane kierunki działań	Szacunkowy koszt
Modernizacja energetyczna budynków, modernizacja indywidualnych źródeł ciepła oraz budowę instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach	3.1 Termomodernizacja i działania na rzecz ograniczenia negatywnego wpływu człowieka na środowisko	30 000 000,00 zł
Przebudowa niekomercyjnej infrastruktury turystycznej	2.1 Rozbudowa, przebudowa lub adaptacja obiektów użyteczności publicznej 2.2 Rewaloryzacja przestrzeni publicznych	10 000 000,00 zł
Ochrona lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	1.2 Rozwój ofert kulturalnej 1.3 Rozwój ofert sportu i rekreacji 2.1 Rozbudowa, przebudowa lub adaptacja obiektów użyteczności publicznej 2.2 Rewaloryzacja przestrzeni publicznych	15 000 000,00 zł
Działania zmierzające do aktywizacji i integracji mieszkańców oraz zwiększania ich uczestnictwa w życiu publicznym	1.1 Włączenie społeczne 1.2 Rozwój ofert kulturalnej 1.3 Rozwój ofert sportu i rekreacji	2 000 000,00 zł
Wspieranie organizacji społecznych	1.1 Włączenie społeczne 1.2 Rozwój ofert kulturalnej 1.3 Rozwój ofert sportu i rekreacji	1 000 000,00 zł
Poprawa jakości i dostępności usług społecznych/publicznych	1.1 Włączenie społeczne	2 000 000,00 zł
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych	1.4 Rozwój oferty wsparcia dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców	2 000 000,00 zł
	suma	62 000 000,00 zł

Źródło: opracowanie własne

11. Komplementarność i mechanizmy integrowania działań rewitalizacyjnych

11.1 Komplementarność przestrzenna

Proponowane rozwiązania projektowe skoncentrowane są na obszarze rewitalizacji, który został wyłoniony w drodze szczegółowych analiz poszczególnych sfer życia społeczno-gospodarczego, a także oceny sędziów kompetentnych. Wybrane do realizacji przedsięwzięcia są kompleksową odpowiedzią na zdiagnozowane deficyty obszaru rewitalizacji, który traktowany jest jako swoista całość, a zaplanowane działania nie będą oddziaływać punktowo lecz na całe otoczenie. Wiele projektów dotyczy miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, dzięki czemu z rezultatów prowadzonej interwencji będą mogli skorzystać wszyscy mieszkańcy miasta (a nie tylko mieszkańcy obszaru rewitalizacji). W ten sposób zorganizowany proces rewitalizacji ma za zadanie niwelować zjawiska kryzysowe i zapobiegać niepożądanym zjawiskom takim jak segregacja społeczna czy wykluczenie.

11.2 Komplementarność problemowa

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej. Zaplanowane działania dopełniają się tematycznie i uzupełniają, tworząc kompleksowy system oddziaływania. Zaplanowane działania inwestycyjne umożliwiają realizację przedsięwzięć społecznych, przywracają funkcje społeczne obiektom, jednocześnie zwiększając ład przestrzenny i porządkując przestrzeń publiczną, a tym samym wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców. Zaprogramowana interwencja powinna przynieść efekty w kilku sferach równocześnie, przez co ogranicza się ryzyko koncentracji działań na deficytach dotyczących tylko jednej sfery.

11.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Zaproponowany system zarządzania procesem rewitalizacji i wdrażaniem GPR, zawiera wszystkie elementy wymagane przez Ustawodawcę i przewiduje efektywne współdziałanie różnych podmiotów. Organem mającym ustawowe umocowanie do zarządzania GPR jest Prezydent Miasta Tomaszowa Mazowieckiego, który jednocześnie pełni funkcję Operatora procesu rewitalizacji i zarządza pozostałymi elementami struktury organizacyjnej związanej z wdrożeniem GPR. Zarządzanie GPR będzie odbywać się w ramach istniejących struktur Urzędu Miasta w Tomaszowie Mazowieckim. Współdziałanie zapewni skuteczne i efektywne zarządzanie programem i pozwoli, zgodnie z zasadą komplementarności międzyokresowej na kontynuację i uzupełnienie zakresu działań podejmowanych w ramach realizacji wcześniejszych inicjatyw rewitalizacyjnych.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna będzie polegała na integracji i współpracy w ramach działań poszczególnych grup interesariuszy, którzy zaangażowani są w proces rewitalizacji. Kluczowe znaczenie w tym zakresie będzie miała kooperacja pomiędzy operatorem rewitalizacji, a poszczególnymi wydziałami Urzędu Miasta (w szczególności Wydziałem rozwoju inwestycji i klimatu), jednostkami organizacyjnymi i pozostałymi interesariuszami procesu.

11.4 Dostępność

Wszelkie przedsięwzięcia w ramach GPR, zarówno z listy podstawowej jak i uzupełniającej będą realizowane zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2023 r. poz. 511).

Przewiduje się, iż wszelkie przedsięwzięcia będą realizowane w oparciu o założenia uniwersalnego projektowania.

1. W zakresie dostępności architektonicznej będą stasowane następujące udogodnienia:

- zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- instalacja urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
- zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego, o którym mowa w art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240),
- zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób.

2. W zakresie dostępności cyfrowej zastosowane zostaną udogodnienia przewidziane w Ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. 2023 poz. 82).

3. W zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej zostaną spełnione następujące wymagania:

- obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023r. poz. 20), lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,

- instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,
- zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,
- zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

Zgłoszone propozycje projektowe zostały przeanalizowane pod kątem wprowadzenia możliwych udogodnień. Miało to na celu poprawę warunków funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, którzy są narażeni na marginalizację lub dyskryminację m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku czy choroby.

11.5 Komplementarność międzyokresowa

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 jest kontynuacją polityki rewitalizacyjnej miasta. Poprzedni dokument – Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2016-2020 z perspektywą do 2023 (Uchwała nr XXXVII/337/2016 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 7 grudnia 2016 r.) przygotowany był w oparciu o „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” i traci aktualność. Przedsięwzięcia zawarte w niniejszym programie są następstwem podjętych we wcześniejszym okresie działań i bazują na poprzednich doświadczeniach. Komplementarnymi projektami realizowanymi w poprzednich latach, a mającymi swoją kontynuację w ramach planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych są:

Tabela 15 Zrealizowane projekty komplementarne wobec przedsięwzięć zaproponowanych w GPR

l.p	Nazwa przedsięwzięcia	Wartość projektu	Cel projektu
1	Zakup niskoemisyjnego taboru publicznego transportu zbiorowego wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Tomaszowie Mazowieckim	37 910 647,85 zł w tym dofinansowanie UE 24 809 276,40 zł	Głównym celem projektu jest zwiększone wykorzystanie transportu publicznego w Tomaszowie Mazowieckim. Konieczność realizacji przedsięwzięcia wynikała z potrzeby poprawy jakości i wydajności przyjaznego dla środowiska transportu miejskiego oraz integracji różnych form transportu zbiorowego.
2	Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej oraz modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych – miasto nad rzeką.	19 495 933,73 zł w tym dofinansowanie UE 11 581 275,41 zł	Przedmiotem inwestycji była kompleksowa rewitalizacja przestrzeni miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego, polegająca na budowie „miasta nad rzeką”. Dzięki interwencji wykorzystany został potencjał środowiskowy położenia. W ramach projektu przeprowadzono adaptację obiektu na funkcje usługowe (głównie usługi publiczne) i powiązano go z rzeką i parkiem „bulwary”. Stworzona została przyjazna przestrzeń dla mieszkańców i odwiedzających.
3	Budowa drogi lokalnej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną w celu otwarcia terenów inwestycyjnych, usytuowanych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego i gminy Tomaszów Mazowiecki, łączącej drogę ekspresową nr 8 stanowiącą element sieci ten-t	12 043 520,01 zł w tym dofinansowanie UE 8 802 825,40 zł	Celem projektu była poprawa dostępności transportowej woj. łódzkiego, poprzez budowę drogi lokalnej łączącej drogę ekspresową nr 8 stanowiącą element sieci ten-t, przy uwzględnieniu zasad zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego. Długość przedmiotowego odcinka wyniosła 2,38 km. W wyniku wdrożenia projektu nastąpiła poprawa bezpieczeństwa ruchu kołowego i pieszego, poprawa powiązań regionalnej sieci dróg woj. łódzkiego z siecią dróg krajowych i transeuropejską siecią transportową ten-t, poprawa dostępności do terenów inwestycyjnych.
4	Tomaszowskie Centrum Usług Społecznych II	8 263 728,98 zł w tym dofinansowanie UE 7 024 169,63 zł	Celem głównym projektu był rozwój usług medyczno-opiekuńczo dla os. niesamodzielnych, starszych, z niepełnosprawnością, służących zaspokojeniu rosnących potrzeb wynikających z niesamodzielności – w wymiarze społ. oraz poprawa dostępu i wzrost jakości świadczonych usług na terenie pow. tomaszowskiego. Proj. obejmował działania przyczyniające się do zwiększenia samodzielności osób stanowiących grupę docelową. Działania w projekcie przyczyniły się do poprawy dostępności jak i jakości usług społecznych ograniczając ubóstwo i wykluczenie społeczne osób niesamodzielnych oraz osób z ich otoczenia.

l.p	Nazwa przedsięwzięcia	Wartość projektu	Cel projektu
5	Integracja II	963 247,96 zł w tym dofinansowanie UE 818 732,84 zł	Celem głównym projektu jest reintegracja społeczno-zawodowa 100 osób, klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Mazowieckim z terenu woj. łódzkiego, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Do głównych rezultatów zalicza się liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym: – poszukujących pracy po opuszczeniu programu – które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu.
6	Renowacja parku Rodego w Tomaszowie Mazowieckim.	951 026,36 zł w tym dofinansowanie UE 459 033,94 zł	Celem projektu było utworzenie centrum ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime w mieście Tomaszów Mazowiecki. Renowacja Parku Rodego objęła m.in. ścinanie, przycinanie drzew, przygotowanie gruntu i uporządkowanie zieleni istniejącej, nasadzenie drzew i krzewów. Dzięki projektowi zmodernizowano istniejące nawierzchnie parkowe i wybudowano nowe alejki wzbogacone urządzeniami do zabawy takimi jak: tablica liczydło i tablica ksylofon, spirala z kulkami, ślady wilka, bujak, karuzela, huśtawka wagowa, huśtawka wahadłowa, drabinka oraz elementami w otoczeniu placu zabaw: ławkami, siedziskami dla dzieci, stolikami szachowymi Dla ochrony bioróżnorodności park wyposażono w budki lęgowe dla ptaków i ssaków oraz domki dla owadów. W ramach zadania wykonano również renowacje pomników: pomnika Jana Serafina Rodego oraz stojącej w parku armaty, czyli pomnika 14. Brygady Artylerii Przeciwpancernej
Suma (ogólna wartość projektów)			79 628 104,89 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <https://mapadotacji.gov.pl/>

11.6 Komplementarność źródeł finansowania

Zasadniczo planuje się, aby głównym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych były środki Unii Europejskiej w tym w szczególności Fundusze Europejskie dla Łódzkiego (Załącznik nr 1 do uchwały nr 1119/22 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 28 grudnia 2022 r.), środki własne miasta, środki organizacji pozarządowych, środki finansowe z innych źródeł i funduszy (fundusze rządowe, ministerialne, prywatne). W programie Fundusze Europejskie dla Łódzkiego działania rewitalizacyjne mogą być finansowane w ramach priorytetu 5: Fundusze Europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem, celu szczegółowego RSO 5.1 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

11.7 Podsumowanie komplementarności

Podsumowanie komplementarności w obrębie GPR odzwierciedla załączona poniżej matryca obrazująca powiązania na poziomie przedsięwzięć, celów i kierunków działań. Związane jest to z patrzaniem na proces rewitalizacji jako narzędzia osiągnięcia konkretnych i mierzalnych celów.

Tabela 16 Matryca komplementarności – komplementarność przedsięwzięć z celami i kierunkami działań GPR

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Cel 1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości				Cel 2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego		Cel 3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)
		1.1 Włączenie społeczne	1.2 Rozwój ofert kulturalnej	1.3 Rozwój ofert sportu i rekreacji	1.4. Rozwój oferty wsparcia dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców	2.1 Rozbudowa, przebudowa lub adaptacja obiektów użyteczności publicznej	2.2 Rewaloryzacja przestrzeni publicznych	3.1 Termomodernizacja i działania na rzecz ograniczenia negatywnego wpływu człowieka na środowisko
1.	Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włókniarz							
2.	Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych							
3.	Stworzenie centrum multimedialnego w wyremontowanych pomieszczeniach 2 piętra na Placu Kościuszki.							
4.	WłączONy Senior – aktywizacja osób starszych poprzez podniesienie kompetencji cyfrowych oraz udział w rozwijających działaniach edukacyjno-animacyjnych seniorów							

5.	Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim							
6	Cykl wydarzeń sportowych w Tomaszowie Mazowieckim							
7.	Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w Tomaszowie Mazowieckim „ Miasto Dzieci i Młodzieży							
8.	„Czas na Start” – stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej							
9.	Aktywizacja zawodowa i wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej							
10	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta.							

11	Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I.							
12.	Przebudowa sieci wodociągowej z rur azbestowo-cementowych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego – Etap I							
13	Nasz klimat – Nasz temat							
14	Rewitalizacja terenu po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Farbiarskiej - Budynek A.							

Źródło: opracowanie własne

11.8 Mechanizmy integracji

Przedmiotowy rozdział stanowi uzupełnienie wykazanej komplementarności. Integrowanie działań zidentyfikowanych w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 jest istotnym elementem programu rewitalizacji, głównie z punktu widzenia osiągnięcia zamierzonych celów. Integrowanie poszczególnych przedsięwzięć polega na połączeniu m.in. działań koncepcyjnych, organizacyjnych i finansowych.

1. **Integracja na poziomie celów** – mechanizm integracji w tym obszarze został wdrożony na poziomie opracowania dokumentu i będzie kontynuowany w okresie jego wdrażania. Etap opracowania dokumentu uwzględniał takie mechanizmy jak:
  - a. konsultacje wytyczonego obszaru zdegradowanego i wyznaczonego na jego podstawie obszaru rewitalizacji – etap ten rozpoczął mechanizm integracji poprzez uruchomienie procesu udziału mieszkańców i organizacji pozarządowych w tworzeniu GPR,
  - b. nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych do GPR – otwarty nabór przedsięwzięć przełożył się na stworzenie pola do weryfikacji przedsięwzięć z punktu widzenia ich oddziaływania na obszar rewitalizacji i zaplanowania kompleksowej i zintegrowanej interwencji.
  - c) na etapie wdrażania GPR mechanizmem integracji na poziomie celów będzie proces monitoringu – weryfikacji osiągniętych celów i formułowania zaleceń określających dalsze kroki wdrażania GPR.

2. **Integracja na poziomie partycypacji społecznej** w zarządzaniu wdrażaniem GPR – mechanizm ten będzie realizowany poprzez:
  - a. powołanie Komitetu Rewitalizacji – podstawową funkcją Komitetu będzie ocenianie postępu wdrażania GPR z punktu widzenia integracji i komplementarności podejmowanych działań przez podmioty zaangażowane w proces rewitalizacji,
  - b. współpracę ze środowiskiem seniorów oraz młodzieży w zakresie działań rewitalizacyjnych podejmowanych dla osób starszych, młodzieży i dzieci,
  - c. współpracę z przedstawicielami organizacji pozarządowych,
  - d. periodyczne spotkania z interesariuszami,
  - e. dodatkowym narzędziem integracji jest kontrola społeczna procesu realizowana dzięki publikacji i opiniowaniu sprawozdań z monitoringu GPR.

3. **Integracja na poziomie zarządzania wdrażaniem** – mechanizm związany z ciągłą oceną postępu wdrażania GPR, realizowany poprzez: monitoring i ewaluację.

Monitoring oraz ewaluacja GPR zostały opisane w rozdziale 14. Na poziomie mechanizmów integracji zostaną one wykorzystane dla prowadzenia procesu zarządzania, zgodnie z zaplanowanymi celami,

jednocześnie odnosząc się do mierzalnych wskaźników, co pozwoli na pomiar realizacji celów, a tym samym ocenę integracji GPR.

12. Indykatywne ramy finansowe

W tabeli poniżej przedstawiono szacowane koszty realizacji poszczególnych zadań wraz z potencjalnymi źródłami ich finansowania. Ogólny koszt realizacji wszystkich zadań wynosi 179 665 920,00 zł

Tabela 17 Indykatywne ramy finansowe – przedsięwzięcia podstawowe

L.p	Nazwa przedsięwzięcia	Szacowany koszt całkowity	Źródło finansowania
1	Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włókniarz	25 000 000,00 zł	FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), FERS, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
2	Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych	60 000,00 zł	FELD 2027, FERS, oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
3	Stworzenie centrum multimedialnego w wyremontowanych pomieszczeniach 2 piętra na Placu Kościuszki.	450 000,00 zł	FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
4	WłączONy Senior – aktywizacja osób starszych poprzez podniesienie kompetencji cyfrowych oraz udział w rozwijających działaniach edukacyjno-animacyjnych seniorów	196 800,00 zł	FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
5	Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gałajów w Tomaszowie Mazowieckim	45 500 000,00 zł	FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), FERS, oraz Ministerstwo Sportu i Turystyki
6	Cykl wydarzeń sportowych w Tomaszowie Mazowieckim	116 000,00 zł	FELD 2027, FEnIKS, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Program Inwestycji Strategicznych
7	Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w Tomaszowie Mazowieckim „Miasto Dzieci i Młodzieży”	764 100,00 zł	FELD 2027, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
8	„Czas na Start” – stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.	4 500 000,00 zł	FELD 2027
9	Aktywizacja zawodowa i wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej	120 000,00 zł	FELD 2027
10	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta.	10 000 000,00 zł	WFOŚiGW, FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), FEnIKS

11	Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I.	30 000 000,00 zł	WFOŚiGW, FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), FEnIKS
12	Przebudowa sieci wodociągowej z rur azbestowo-cementowych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego – Etap I	1 759 020,00 zł	WFOŚiGW, FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich), FEnIKS
13	Nasz klimat – Nasz temat	1 200 000,00 zł	WFOŚiGW, FELD 2027, FEnIKS
14	Rewitalizacja terenu po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Farbiarskiej - Budynek A.	60 000 000,00 zł	FELD 2027 (FELD.05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich) oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
suma		179 665 920,00 zł	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 18 Indykatywne ramy finansowe – przedsięwzięcia uzupełniające

Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych projektów rewitalizacyjnych	Szacowany koszt całkowity	Potencjalne źródło finansowania
Modernizacja energetyczna budynków, modernizacja indywidualnych źródeł ciepła oraz budowę instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach	10 000 000,00 zł	WFOŚiGW, FELD 2027, FEnIKS, środki prywatne
Przebudowa niekomercyjnej infrastruktury turystycznej	5 000 000,00 zł	Ministerstwo Sportu i Turystyki, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Program Inwestycji Strategicznych
Ochrona lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	5 000 000,00 zł	WFOŚiGW Ministerstwo Klimatu, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Program Inwestycji Strategicznych
Działania zmierzające do aktywizacji i integracji mieszkańców oraz zwiększania ich uczestnictwa w życiu publicznym	3 000 000,00 zł	NIW, NOWEFIO, PFR, środki własne
Wspieranie organizacji społecznych	2 500 000,00 zł	NIW, NOWEFIO, PFR, środki własne
Poprawa jakości i dostępności usług społecznych/publicznych	2 000 000,00 zł	Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, FELD 2027
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych	2 000 000,00 zł	Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, FELD 2027
suma	29 500 000,00 zł	

Źródło: opracowanie własne

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027

Poniżej przedstawiono wybrane propozycje dystrybucji środków europejskich w perspektywie 2021-2027.

Priorytet 5: Fundusze europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich (EFRR).

W celu zapewnienia odpowiedniego rozwoju społecznego i gospodarczego niezbędne będzie też realizowanie procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów, zgodnego z gminnym programem rewitalizacji. W związku z powyższym dofinansowaniem będą objęte kompleksowe projekty m.in. w zakresie inwestycji dotyczących **modernizacji wielorodzinnych budynków mieszkalnych, realizacji prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych prowadzących do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji (możliwy będzie też zakup sprzętu lub wyposażenia niezbędnego do realizacji celu projektu)**. Ponadto wsparcie będzie przeznaczone **na zagospodarowanie przestrzeni publicznej, w tym w szczególności tworzenie lub modernizację terenów zielonych, czy inwestycje w przestrzeń publiczną związane z adaptacją miast do zmian klimatu** w celu zmniejszenia tzw. Miejskiej wyspy ciepła lub adaptacją tych przestrzeni do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Na każdym etapie realizacji projektu rewitalizacyjnego należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie istniejącej zielonej infrastruktury, w szczególności ochronę drzew, dążąc do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych. Elementem projektu będą m.in. termomodernizacja budynku, instalacja monitoringu lub oświetlenia w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego czy inwestycje związane z podłączeniem do infrastruktury sieciowej na obszarze objętym projektem w celu zapewnienia dostępu obiektów i terenów rewitalizowanych do podstawowych usług komunalnych.

W ramach celu szczegółowego inwestycje w elementy infrastruktury drogowej (w tym parkingi) będą wspierane wyłącznie, gdy stanowią nieodłączny i niedominujący element większego projektu, a ich koszt kwalifikowalny nie przekracza 15% kosztów kwalifikowalnych operacji. W miastach projekty te nie mogą obejmować budowy nowych dróg lub parkingów ani zwiększenia ich pojemności lub przepustowości, ani przyczyniać się do zwiększenia natężenia ruchu samochodowego. Możliwe będzie wsparcie – jako elementu projektu – budowy nowych dróg rowerowych, ciągów pieszych lub pieszo-rowerowych. Powyższe ograniczenia i limity nie będą dotyczyły dróg rowerowych, ciągów pieszych lub pieszo-rowerowych będących produktem turystycznym lub elementem produktu turystycznego.

Planuje się wsparcie w szczególności następujących typów przedsięwzięć:

- inwestycje związane z tworzeniem wspólnej oferty turystycznej, sprzyjające budowaniu rozpoznawalnej marki turystycznej województwa poprzez promowanie istniejących lub budowanie nowych marek turystycznych;
- przedsięwzięcia związane z tworzeniem wspólnej oferty instytucji kultury i wypracowaniem mechanizmów współpracy sieciowej instytucji kultury, w tym przedsięwzięcia dotyczące rozwoju międzysektorowej współpracy w ramach zwiększania zaangażowania sektora prywatnego i pozarządowego w sektorze kultury, uzupełnione o wsparcie inwestycji związanych z rozwojem infrastruktury służącej prowadzeniu działalności kulturalnej;
- inwestycje w infrastrukturę turystyczną, w szczególności tworzącą piesze, rowerowe, konne lub wodne szlaki turystyczne;
- inwestycje związane z procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów, oparte na gminnych programach rewitalizacji, w zakresie:
  - wsparcia prac związanych z wielorodzinnymi budynkami mieszkalnymi;
  - przedsięwzięć prowadzących do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji;
  - zagospodarowania przestrzeni publicznej;
  - wsparcia inicjatyw na rzecz rozwoju terytorialnego.

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS, projekt)

Program opiera się na wsparciu rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Ponadto, założenia programu przewidują wsparcie inwestycji związanych z poprawą jakości infrastruktury drogowej, poprawą wydolności ochrony zdrowia, a także wykorzystaniem potencjału tkwiącego w dziedzictwie kulturowym. Wszystkie te działania przyczynią się bowiem do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności

2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Poprawa efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej i gospodarki o obiegu zamkniętym, wspieranie przystosowania do zmian klimatu, a także wzmocnienie ochrony przyrody i zielonej infrastruktury

Priorytet VII. Kultura

4.6 Wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacji społecznych

Planowana interwencja obejmuje rozwój infrastruktury kultury oraz ochronę dziedzictwa kulturowego w celu wzmocnienia ich potencjału w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy i włączenie społeczne. Efektem planowanych działań będzie wzrost udziału społeczeństwa w życiu kulturalnym oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej regionów. Wsparcie ukierunkowane zostanie po pierwsze na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych.

Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS, projekt)

Realizacja programu uwzględnia wsparcie m.in. na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Poniżej przedstawiono priorytety określone w Programie wraz z ich zakresem oraz wskazaniem kierunków działań zaplanowanych w ramach Strategii, które mogą zostać objęte wsparciem.

Priorytet I. Lepsze polityki dla rozwoju społecznego

Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących na rynku pracy, wspieranie niedyskryminacji, dostosowywanie uczestników rynku pracy do zmian, poprawa włączenia społecznego i integracji społeczno-gospodarczej

Wspieranie dostępu do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie

i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Priorytet III. Równe szanse dla osób z niepełnosprawnościami

Wspieranie aktywnego włączenia społecznego, promowanie równości szans i niedyskryminacji

Priorytet VI. Innowacje społeczne

Opracowywanie, testowanie, upowszechnianie i podejmowanie działań w zakresie włączenia wybranych nowych rozwiązań do polityki lub praktyki

13. Opis struktury zarządzania

Poniżej na grafice przedstawiono poszczególne podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030.

Komitet Rewitalizacji

Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji określa Rada Miejska w drodze uchwały, zapewniając wyłanianie przez interesariuszy ich przedstawicieli. W dniu 30 marca Rada Miejska Tomaszowa Mazowieckiego przyjęła uchwałę w sprawie określenia zasad wyznaczenia składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji (uchwała Nr LXXII/562/2023 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 30 marca 2023 r) Zgodnie z treścią uchwały w proces rewitalizacji włączeni zostaną:

- 1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczysti nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego,
- 2) mieszkańcy gminy innych niż wymienieni w pkt 1.,
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne,
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- 6) organy władzy publicznej,
- 7) podmioty inne niż wymienione w pkt 6., realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Rolą Komitetu Rewitalizacji jest doradztwo - w zakresie dbałości o prawidłową realizację GPR oraz prowadzenie dialogu między interesariuszami procesu rewitalizacji, a organami gminy. Podjęcie uchwały w tej sprawie było poprzedzone konsultacjami społecznymi – zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Nr 390/2022 z dnia 5 grudnia 2022 roku w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji w związku z realizacją zadania w ramach projektu pn. „Tomaszów Mazowiecki – opracowanie dokumentacji w ramach wsparcia rozwoju miast POPT 2014-2020” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 – 2020.

W dniu 04.07.2023 r. Prezydenta Miasta Tomaszowa Mazowieckiego powołał Komisję Wyboru kandydatów do Komitetu Rewitalizacji, Zarządzeniem nr 211/2023. W wyniku naboru i naborów uzupełniających w dniu 07.09.2023 r. Komisja Wyboru kandydatów do Komitetu Rewitalizacji dokonała zatwierdzenia zgłoszonych kandydatów na członków Komitetu Rewitalizacji

I	Określenie zasad wyznaczenia składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji	➔ Projekt uchwały
		➔ Konsultacje społeczne projektu uchwały
		➔ Podjęcie uchwały
		➔ Nabór kandydatów
II	Powołanie Komitetu Rewitalizacji	➔ Zarządzenie Prezydenta Miasta w sprawie powołania Komitetu Rewitalizacji

Za wdrażanie i monitoring Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego odpowiadać będzie Prezydent Miasta we współpracy z:

1. Radą Miejską,
2. Urzędem Miasta,
3. Komitetem ds. Rewitalizacji,
4. Jednostkami organizacyjnymi gminy: jednostkami budżetowymi, samorządowymi instytucjami kultury i spółkami gminnymi.

Realizację Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 powierza się Prezydentowi Miasta poprzez komórki organizacyjne Urzędu Miasta – w szczególności poprzez komórkę organizacyjną wskazaną w Regulaminie Organizacyjnym jako właściwą ds. działań rewitalizacyjnych.

Zarządzanie GPR będzie odbywać się w ramach istniejących struktur Urzędu Miasta, przez co nie przewiduje się dodatkowych kosztów na zarządzanie programem.

Prezydent Miasta może powoływać zespoły zadaniowe w celu sprawnego zarządzania większymi zadaniami inwestycyjnymi. W skład zespołów będą wchodzić przedstawiciele poszczególnych komórek odpowiedzialnych za cząstkowe funkcje zarządzania przedsięwzięciem. Zakłada się, iż dzięki zespołom proces przygotowania przedsięwzięć od strony technicznej i zarządzanie nimi będzie przebiegać sprawniej – począwszy od przygotowania specyfikacji istotnych warunków zamówienia, poprzez przeprowadzenie postępowania przetargowego, realizację, kontrolę i nadzór nad robotami, zarządzania przepływem dofinansowania, sprawozdawczość i monitoring oraz ostateczne rozliczenie otrzymanej pomocy.

14. System monitoringu

14.1 Ocena aktualności i stopnia realizacji GPR

Zgodnie z Art. 22.1 ustawy o rewitalizacji gminny program rewitalizacji podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta co najmniej raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w programie. Ocena będzie obejmować całość działań zaplanowanych do realizacji w ramach GPR, w tym ocenę osiągnięcia wskaźników przypisanych poszczególnym celom zakończoną raportem. Poniżej w tabeli przedstawiono wskaźniki monitoringu poszczególnych celów, zgodnych ze wskaźnikami użytymi do delimitacji obszar zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Tabela 19 Wskaźniki monitorowania osiągnięcia celów GPR

Wskaźnik	Wartość wskaźnika (2021)	Źródło danych	Tendencja wskaźnika	Szacowana wartość docelowa
Cel strategiczny 1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości				
Saldo migracji na 1 000 mieszkańców	-27,4	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	spadek	-20
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów	7,9%	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	wzrost	10%
Cel strategiczny 2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego				
Udział obiektów dostosowanych do osób ze szczególnymi potrzebami	55,2%	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	wzrost	70%
Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)				
Liczba obiektów użyteczności publicznej wymagających termomodernizacji	28%	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	spadek	0%
Liczba nieruchomości zawierających wyroby azbestowe / km ²	40,6	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	spadek	20

źródło: opracowanie własne

- Ocena sporządzona przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta podlega zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji oraz ogłoszeniu na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej.

- W przypadku stwierdzenia, że gminny program rewitalizacji wymaga zmiany, wójt, burmistrz albo prezydent miasta występuje do rady gminy z wnioskiem o jego zmianę. Do wniosku załącza się opinię, o której mowa w ust. 2.
- W przypadku stwierdzenia, w wyniku przeprowadzonej oceny stopnia realizacji gminnego programu rewitalizacji, osiągnięcia celów rewitalizacji w nim zawartych, rada gminy uchyla uchwałę w sprawie gminnego programu rewitalizacji w całości albo w części, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta.

14.2 Monitorowanie postępu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Monitoring realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie odbywał się w cyklach rocznych za pomocą przygotowanych kart projektów. Podmiot odpowiedzialny za realizację przedsięwzięcia rewitalizacyjnego (wydział lub inny realizator) będzie zobligowany do wypełnienia karty projektu, zgodnie z załączonym wzorem¹³:

Tabela 20 Wzór karty monitorowania przedsięwzięcia rewitalizacyjnego

Data sporządzenia karty	
Nazwa projektu	
Cel ogólny realizacji projektu	
Krótki opis działań	
Realizator (wydział/referat/inne)	
Miejsce realizacji (adres)	
Monitorowane wskaźniki	
Wydatkowane środki finansowe	
Zaawansowanie realizacji/przygotowania do realizacji	
Planowana data zakończenia (oddania do użytku/realizacji) projektu	

Źródło: opracowanie własne

Następnie sporządzone karty powinny zostać przekazane do -komórki Urzędu Miasta właściwej merytorycznie, natomiast pracownik merytoryczny, na podstawie zgromadzonych kart sporządzi raport z realizacji projektów GPR do 15 grudnia danego roku. Raport powinien zostać opublikowany w BIP oraz stronie internetowej poświęconej rewitalizacji.

Tak zaproponowany system monitoringu wynika z wielości potencjalnych źródeł finansowania projektów. Poniżej w tabeli przedstawiono sugerowane wskaźniki dla poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zgodnych z programem Fundusze Europejskie dla Łódzkiego na lata 2021-2027 wraz z przedsięwzięciami i celami GPR.

¹³ W uzasadnionych przypadkach (jeśli np. realizowane zadanie tego wymaga lub jest bardziej skomplikowane), wzór może podlegać modyfikacjom.

Tabela 21 Proponowane wskaźniki monitoringu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Wskaźnik i wartość	Źródło danych	Przedsięwzięcie
Cel strategiczny 1. Ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych oraz wsparcie przedsiębiorczości		
Liczba osób korzystających z oferty wsparcia	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w Tomaszowie Mazowieckim „Miasto Dzieci i Młodzieży”
Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych
Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Cykl kulturalnych wydarzeń integracyjnych
Liczba uczestników wydarzeń sportowych i rekreacyjnych	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Cykl wydarzeń sportowych w Tomaszowie Mazowieckim
Liczba osób które w wyniku realizacji projektu rozpoczęły działalność gospodarczą	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Aktywizacja zawodowa i wsparcie w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej
Cel strategiczny 2. Zmiana lub przywrócenie funkcji obiektom użyteczności publicznej oraz stworzenie warunków do spędzania czasu wolnego		
Powierzchnia zrewitalizowanych obiektów	Dokumentacja techniczna	Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim
Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	Dokumentacja techniczna	Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz
Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Dokumentacja techniczna	Przebudowa stadionu Miejskiego im. Braci Gadajów w Tomaszowie Mazowieckim Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – kinoteatr Włóknierz
Cel strategiczny 3. Ochrona środowiska i działania na rzecz optymalizacji zużycia energii (elektrycznej, ciepłej)		
Liczba przeprowadzonych warsztatów proekologicznych	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Nasz klimat – Nasz temat
Liczba uczestników warsztatów proekologicznych	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Nasz klimat – Nasz temat
Powierzchnia budynków, które zostały poddane termomodernizacji	Urząd Miasta w Tomaszowie Mazowieckim	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta. Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I.

Źródło: opracowanie własne

14.3 Aktualizacja GPR

Jeśli wystąpią problemy w realizacji GPR, rzutujące na niską efektywność realizacji przedsięwzięć, należy rozważyć modyfikację i aktualizację programu rewitalizacji. Aktualizacja gminnego programu rewitalizacji następuje w trybie, w jakim został on uchwalony. W przypadku wprowadzania zmian i korekt w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych, w dokumencie należy przedstawić ich uzasadnienie. Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 może okazać się konieczna, np. w przypadku nieosiągnięcia zakładanych wskaźników podczas monitorowania, braku terminowości realizacji działań lub z rekomendacji Komitetu Rewitalizacji w odpowiedzi na negatywną ocenę efektywności działań rewitalizacyjnych. Procedura aktualizacji obejmuje zatem następujące etapy:

1. Ocena aktualności i stopnia realizacji GPR (co najmniej raz na 3 lata).
2. Opiniowanie oceny przez Komitet Rewitalizacji.
3. Ogłoszenie zaopiniowanej oceny na stronie internetowej gminy i w BIP.
4. Wniosek do rady gminy o zmianę programu rewitalizacji.
5. Dokonanie zmian w GPR.
6. Konsultacje społeczne aktualizowanego programu rewitalizacji.
7. Opiniowanie, procedura środowiskowa - nie wymaga uzyskania opinii i przeprowadzenia konsultacji społecznych taka zmiana gminnego programu rewitalizacji, która nie dotyczy podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz nie wymaga zmiany uchwały dot. ustanowienia na obszarze rewitalizacji Specjalnej Strefy Rewitalizacji (jeżeli została ustanowiona).
8. Podjęcie uchwały.

14.4 Harmonogram realizacji

Tabela 22 Harmonogram realizacji GPR

Uchwalenie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030	2023 r.
Powołanie i rozpoczęcie prac przez Komitet Rewitalizacji	2023 r. (w ciągu 3 miesięcy od uchwalenia GPR)
Wprowadzenie zaplanowanych inwestycji do Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Tomaszowa Mazowieckiego	Niewłócznie po uchwaleniu GPR
Posiedzenia Komitetu Rewitalizacji	Od 2023 do 2030 (przynajmniej jedno posiedzenie w ciągu roku)
Realizacja przedsięwzięć zaplanowanych w ramach GPR	Od 2023 do 2030
Monitoring	Od 2023 r. do 2030 r. (realizowany systematycznie w okresach rocznych)

Ewaluacja okresowa	Od 2023 r. do 2030 r. (realizowana w okresach trzyletnich)
Komunikacja społeczna GPR	Od 2023 r. do 2030 r.

Źródło: opracowanie własne

14.5 Koszty zarządzania

W związku z realizacją założeń Gminnego Programu Rewitalizacji Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 nie przewiduje się konieczności poniesienia dodatkowych kosztów. Zarządzanie programem będzie odbywało się w oparciu o istniejące struktury Urzędu Miasta. Należy także nadmienić, iż praca w Komitecie Rewitalizacji ma charakter społeczny, dobrowolny i bezpłatny.

15. GPR jako strategia IIT (inny instrument terytorialny)

„Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” wskazują, iż gminne programy rewitalizacji obligatoryjnie pełnią funkcję strategii IIT w odniesieniu do przewidzianych w nich działań finansowanych ze środków polityki spójności¹⁴. Poniżej zobrazowano powiązania pomiędzy gminnym programem rewitalizacji, a strategią IIT jako narzędziem umożliwiającym pozyskiwanie środków z Funduszy Europejskich.

Rysunek 2 Powiązanie GPR i strategii IIT

Gminny Program Rewitalizacji	Elementy obowiązkowe:		Elementy obowiązkowe:	IIT (inny instrument terytorialny)
	Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku	szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji	✓	
	opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji			
	cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań	✓	cele, jakie mają być zrealizowane w ramach instrumentu	
	lista planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	✓	lista projektów realizujących cele	
	zaangażowanie (partycypacja) interesariuszy zarówno w proces sporządzania GPR jak i wdrażania jego założeń (art. 5.1 Ustawy o rewitalizacji)	✓	opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych (art. 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 w powiązaniu z art. 8)	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o rewitalizacji oraz Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

Regulacje wykonawcze Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej (Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027) wskazują, iż Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 stanowi jednocześnie strategię IIT ponieważ w dokumencie uwzględniono obowiązkowe elementy strategii IIT takie jak:

Tabela 23 Elementy obowiązkowe strategii IIT w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030

Nr rozdziału GPR	Element obowiązkowy strategii IIT
5. i 7.	synteza diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;

¹⁴ Por. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027>

Nr rozdziału GPR	Element obowiązkowy strategii IIT
10.	lista projektów realizujących cele, o których mowa w pkt 2, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;
9.	cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązanych z realizacją właściwego programu;
16.	opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

Obowiązkowy element Strategii IIT jakim jest opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych(..) koresponduje z obligatoryjnymi przepisami ustawy o rewitalizacji dotyczącymi uspołecznienia procesu tworzenia i wdrażania gminnego programu rewitalizacji. Ustawa o rewitalizacji definiuje katalog interesariuszy rewitalizacji, wskazuje obligatoryjne formy zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia i wdrażania GPR, a także określa katalog podmiotów uprawnionych do tworzenia komitetu rewitalizacji oraz udziału w procesie opiniowania GPR (w szczególności art. 5.1 – partycypacja społeczna, 6.1 – konsultacje społeczne, 7.1 – komitet rewitalizacji w powiązaniu z artykułem 2.2 – interesariusze rewitalizacji i artykułem 17.1 – proces opiniowania)¹⁵.

W zakresie procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oprócz standardowych technik partycypacyjnych (konsultacji społecznych, spotkań warsztatowych, zbierania uwag w postaci papierowej, ustnej i elektronicznej¹⁶) przeprowadzono również procedurę opiniowania Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030. Zgodnie z zapisami Ustawy o rewitalizacji (Dz.U. z 2023 r. poz. 28) projekt dokumentu skierowano do następujących podmiotów:

- zarządu właściwego powiatu – w zakresie zgodności ze strategią rozwoju powiatu,
- zarządu właściwego województwa – w zakresie zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego województwa i strategią rozwoju województwa,
- właściwego wojewody – w zakresie zgodności z zadaniami rządowymi służącymi realizacji celu publicznego określonego w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,

¹⁵ Ustawa o rewitalizacji <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000485/T/D20210485L.pdf>

¹⁶ Szczegóły dotyczące prowadzonych działań partycypacyjnych zostały opisane w rozdziale 16.1

- właściwych organów wojskowych, ochrony granic oraz bezpieczeństwa państwa – w zakresie wymagań bezpieczeństwa i obronności,
- właściwego komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej – w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego,
- właściwej gminnej komisji urbanistyczno-architektonicznej,
- operatorów sieci uzbrojenia terenu, w tym zarządców dróg oraz linii i terenów kolejowych,
- Komitetu Rewitalizacji,
- Krajowego Zasobu Nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zdobie Nieruchomości (Dz. U. z 2021r., poz. 1961, z 2022r. poz. 807 i 1561) – w zakresie sposobu zagospodarowania oraz przedsięwzięć związanych z nieruchomościami wchodzącymi w skład Zasobu Nieruchomości.

Dodatkowo na podstawie art. 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej w powiązaniu z art. 8. zapewniono możliwość i włączono w proces przygotowania GPR następujących partnerów: władze lokalne i miejskie oraz instytucje publiczne, partnerów społecznych i gospodarczych, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie. Wskazane podmioty miały 14 dni na wyrażenie swojej opinii z uwzględnieniem zasady milczącej zgody. Raport z procesu opiniowania zostanie opublikowany na stronie www.tomaszow-maz.pl oraz w biuletynie informacji publicznej.

16. Uspołecznienie dokumentu i proces partycypacji społecznej

15.1 Uspołecznienie opracowania GPR

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 przeszedł wszelkie konieczne formy konsultacji społecznych.

1. Konsultacje projektu uchwały Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

W dniu 28.07.2022 opublikowano Zarządzenie nr 258/2022 Prezydenta Miasta Tomaszowa Mazowieckiego w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego w związku z realizacją zadania w ramach projektu pn. „Tomaszów Mazowiecki – opracowanie dokumentacji w ramach wsparcia rozwoju miast POPT 2014-2020” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 – 2020. Konsultacje społeczne odbyły się w dniach 05.08- 04.09.2022. w następujących formach:

- zbierania uwag w postaci papierowej poprzez wypełnienie formularza dostępnego w Urzędzie Miasta w Tomaszowie Mazowieckim lub w postaci elektronicznej dostępnego pod linkiem: https://ankieta.deltapartner.org.pl/tomaszow_maz_formularz_or_i_oz
- spotkania konsultacyjnego dla interesariuszy procesu rewitalizacji – w dniu 16 sierpnia 2022 r., o godz. 14 w sali obrad Urzędu Miasta w Tomaszowie Mazowieckiego.
- przez elektroniczny formularz ankiety: https://ankieta.deltapartner.org.pl/tomaszow_maz_gpr_mieszkancy

Uwagi i opinie do projektu uchwały w formie wypełnionego formularza konsultacyjnego można było składać w okresie trwania konsultacji tj. terminie od 5 sierpnia 2022 r. do 4 września 2022 r.:

- za pomocą elektronicznego formularza

https://ankieta.deltapartner.org.pl/tomaszow_maz_formularz_or_i_oz

poprzez dostarczenie formularza konsultacyjnego osobiście lub pocztą na adres Urzędu Miasta w Tomaszowie Mazowieckiego podczas otwartego spotkania z interesariuszami procesu rewitalizacji w dniu 16.08.2022 r.

W trakcie spotkania zaprezentowano wyniki i podsumowanie diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Miasta Tomaszowa Mazowieckiego. W ramach spotkania nie wpłynęły uwagi. Za pomocą udostępnionego formularza nie wpłynęły żadne uwagi.

W dniu 22.08.2022 r. do Urzędu Miasta Tomaszowa Mazowieckiego wpłynęło pismo z uwagami i sugestiami od MM CONSULT sp. z o.o. – uwagi zostały częściowo uwzględnione.

2. Przystąpienie do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji – podjęcie uchwały Nr LXIV/501/2022 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 27 października 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030.

3. Nabór przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W terminie 21.11.2022- 05.12.2022 Przeprowadzono otwarty nabór propozycji projektowych do GPR. Nabór propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwala mieszkańcom w sposób rzeczywisty wpływać na działania, jakie podjęte zostaną w Tomaszowie Mazowieckim w kolejnych latach. Aby zgłosić propozycję projektu lub przedsięwzięcia do realizacji w Gminnym Programie Rewitalizacji Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 należało wypełnić wzór formularza, który dostępny był w formie elektronicznej lub papierowej.

Sposób zgłaszania propozycji:

- drogą elektroniczną przez wypełnienie formularza dostępnego na stronie internetowej https://ankieta.deltapartner.org.pl/gpr_tomaszowmaz_nabor_projektow

W wyniku naboru, oraz spotkania zgromadzono łącznie 5 propozycji projektów.

15.2 Uspołecznienie wdrażania GPR

Władze Tomaszowa Mazowieckiego dołożą wszelkich starań, aby w realizację założeń GPR zaangażować bezpośrednio jak najszersze grono interesariuszy. Ważnym założeniem jest, aby mieszkańcy (w szczególności obszaru rewitalizacji) brali czynny udział w przygotowaniu, prowadzeniu i ocenie rewitalizacji.

Proces partycypacji społeczności lokalnej w realizacji GPR odbywać się będzie:

1. pośrednio – poprzez informowanie z wykorzystaniem strony internetowej gminy, publikacje promocyjne i informacyjne oraz lokalną prasę,
2. bezpośrednio – podczas spotkań z mieszkańcami, przedstawicielami lokalnych środowisk oraz z organizacjami pozarządowymi (dopuszczalna formuła zdalna).

Interesariuszami procesu rewitalizacji, w stosunku do których prowadzona będzie polityka komunikacji i informacji są: mieszkańcy gminy, a zwłaszcza mieszkańcy obszaru rewitalizacji (w tym także poszczególne grupy społeczne, takie jak młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami itp.), lokalni przedsiębiorcy, spółdzielnie, wspólnoty mieszkańców, organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.

W ramach rozpowszechniania informacji o Gminnym Programie Rewitalizacji podejmowane będą prowadzone następujące działania:

- umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miasta w Tomaszowie Mazowieckim opracowanego Gminnego Programu Rewitalizacji,
- informowanie za pośrednictwem strony internetowej Urzędu o nowo realizowanych zadaniach w ramach GPR,
- publikowanie informacji w mediach społecznościowych,
- publikowanie raportów z monitoringu i oceny aktualności GPR.

Uspółcześnienie wdrażania GPR będzie również realizowane z wykorzystaniem wypracowanych form współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i społecznym poprzez:

- powołanie Komitetu Rewitalizacji składającego się z przedstawicieli różnych grup interesariuszy rewitalizacji (w terminie do 3 miesięcy od uchwalenia Gminnego Programu Rewitalizacji). Komitet stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących prowadzenia i oceny rewitalizacji. Będzie on również pełnił funkcję opiniotwórczo-doradczą Prezydenta Miasta Tomaszowa Mazowieckiego,
- przygotowywanie informacji bieżących z przebiegu wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji,
- opracowanie, co najmniej raz na 3 lata, ankiety internetowej skierowanej do mieszkańców i innych interesariuszy dotyczącej oceny Gminnego Programu Rewitalizacji, prowadzonego procesu rewitalizacji oraz możliwości zgłaszania nowych potrzeb rewitalizacyjnych, wynikających ze zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej,
- organizację co najmniej jednego w roku spotkania informacyjnego (dopuszczalna formuła zdalna) lub współudział w spotkaniach, gremiach, posiedzeniach, w trakcie których mieszkańcy oraz przedstawiciele instytucji lokalnych będą mogli uzyskać informacje na temat aktualnego zaawansowania prac nad wdrożeniem procesu rewitalizacji oraz zgłosić uwagi dotyczące prowadzonych prac.

Proponowane działania mają na celu aktywizację społeczną mieszkańców oraz wspieranie dialogu i współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

17. Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko

Podstawę prawną do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowią Dyrektywa nr 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.7.2001, str. 30-37), ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1029, 1260, 1261, 1783, 1846, 2185, 2687) oraz ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 916, 1726, 2185, 2375). Ustawa ta dodatkowo uszczegóławia przepisy odnośnie obszarów podlegających ochronie, w szczególności obszarów Natura 2000.

Prezydent Miasta Tomaszowa Mazowieckiego w dniu 5.04.2023 wystąpił z pismem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi oraz do Łódzkiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego celem uzyskania niezbędnych decyzji w zakresie uczestnictwa w procedurze Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko oraz uzyskania stosownych opinii i uzgodnień dla projektu dokumentu.

W odpowiedzi w dniu 13.04.2023 pismem (znak: WOOŚ.411.123.2023.MGw) Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Łodzi uzgodnił brak potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedmiotowego projektu dokumentu.

18. Określenie niezbędnych zmian w uchwałach

Uchwalenie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-3030 nie wywołuje konieczności zmian w uchwałach Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego. W programie nie planuje się ingerencji w zasoby mieszkaniowe miasta, dlatego też Uchwała nr XLIII/313/2021 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki na lata 2021 – 2025” nie wymaga modyfikacji.

19. Zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

19.1 Specjalna Strefa Rewitalizacji

W związku z realizacją programu nie przewiduje się konieczności ustanowienia specjalnej strefy rewitalizacji.

19.2 Zmiany w dokumentach planowania i zagospodarowania przestrzennego

19.2.1 Niezbędne zmiany w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Działania realizowane w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030 są zgodne z postanowieniami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego (Uchwała nr LI/445/2009 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego).

19.2.2 Niezbędne zmiany w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Realizacja działań zaplanowanych w ramach GPR nie wywołuje konieczności zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

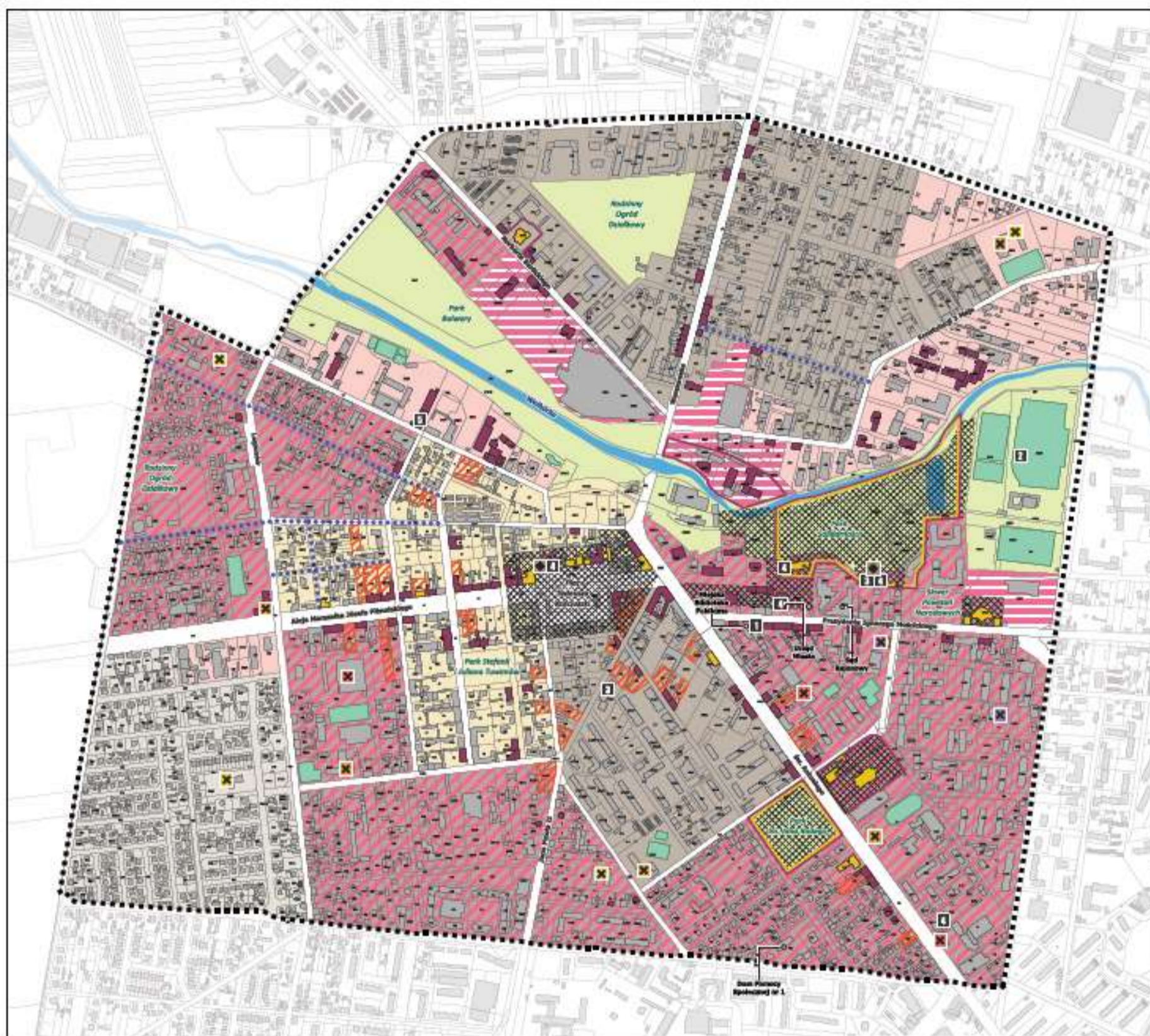
Spis rysunków, tabel i wykresów

<i>Rysunek 1 Schemat obszarów i celów operacyjnych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2021 – 2030</i>	22
<i>Rysunek 2 Powiązanie GPR i strategii IIT</i>	116
<i>Tabela 1 Zestawienie obszarów porównawczych (ewidencyjnych) w ramach programu rewitalizacji</i>	28
<i>Tabela 2 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników</i>	31
<i>Tabela 3 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości wskaźników</i>	31
<i>Tabela 4 Podsumowanie analizy obszarów - sfera społeczna – wartości zestandaryzowane</i>	32
<i>Tabela 5 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery</i>	32
<i>Tabela 6 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery</i>	33
<i>Tabela 7 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery</i>	33
<i>Tabela 8 Podsumowanie analizy obszarów – pozostałe sfery</i>	33
<i>Tabela 9 Definicja rewitalizacji</i>	35
<i>Tabela 10 Obszar zdegradowany – powierzchnia i ludność</i>	35
<i>Tabela 11 Zestawienie wskaźników obligatoryjnych</i>	36
<i>Tabela 12 Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji</i>	45
<i>Tabela 13 Problemy w sferach pozaspołecznych na obszarze rewitalizacji</i>	48
<i>Tabela 14 Pozostałe, dopuszczalne przedsięwzięcia rewitalizacyjne</i>	92
<i>Tabela 15 Zrealizowane projekty komplementarne wobec przedsięwzięć zaproponowanych w GPR</i>	96
<i>Tabela 16 Matryca komplementarności – komplementarność przedsięwzięć z celami i kierunkami działań GPR</i> ..	99
<i>Tabela 17 Indykatywne ramy finansowe</i>	104
<i>Tabela 18 Wskaźniki monitorowania osiągnięcia celów GPR</i>	111
<i>Tabela 19 Wzór karty monitorowania przedsięwzięcia rewitalizacyjnego</i>	112
<i>Tabela 20 Proponowane wskaźniki monitoringu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych</i>	113
<i>Tabela 21 Harmonogram realizacji GPR</i>	114
<i>Tabela 22 Elementy obowiązkowe strategii IIT w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2023-2030</i>	116
<i>Wykres 1 Aktywność kulturalna mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego</i>	45
<i>Wykres 2 Aktywność sportowo rekreacyjna mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego</i>	46
<i>Wykres 3 Występowanie negatywnych zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji</i>	46
<i>Wykres 4 Ocena poszczególnych aspektów życia społecznego</i>	47
<i>Wykres 5 Występowanie negatywnych zjawisk pozaspołecznych na obszarze rewitalizacji</i>	49
<i>Wykres 6 Ocena poszczególnych aspektów sfer pozaspołecznych</i>	50
<i>Wykres 7 Zalety, mocne strony obszaru rewitalizacji</i>	51
<i>Wykres 8 Wady, słabe strony obszaru rewitalizacji</i>	51

Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji

Załącznik 1 – mapa pogładowa obszaru rewitalizacji

PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH OBSZARU REWITALIZACJI MIASTA TOMASZOWA MAZOWIECKIEGO

0 100 200 m
skala: 1:5000

- Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne:**
- 1. Rozbudowa, przebudowa budynku i jego adaptacja na cele kulturalne – Młoteczko Wólczańskie
  - 2. Przebudowa stadionu Miejskiego Im. Braci Gałajców w Tomaszowie Mazowieckim
  - 3. Stworzenie przestrzeni do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej (2 warianły lokalizacji)
  - 4. Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Urzędu Miasta
  - 5. Rewitalizacja terenu po byłym Zespole Ponadgimnazjalnym Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Tomaszowie Mazowieckim przy ul. Partbierskiej - Budynek A
  - 6. Termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych wielorodzinnych – etap I
  - 7. Przebudowa ścieki wodociągowej z rur asbestowo-cementowych na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego – etap I

Docelowa struktura funkcjonalno-przestrzenna wg Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tomaszowa Mazowieckiego:

- tereny zabudowy mieszkaniowej (średnioklasowej)
- tereny zabudowy mieszkaniowej (średnioklasowej) i wielorodzinnej
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
- tereny zabudowy usługowej
- tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowej
- tereny rozmieszczenia obiektów handlowych o pow. sprzedaży powyżej 2000 m²
- tereny zieleni urządzonej

- 0. ważne instytucje
- Przedsiębiorstwa Publiczne
- Szkoła Podstawowa
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych
- Urząd Ogólnokształcący
- Państwowa Szkoła Muzyczna II stopnia
- Miejskie Centrum Kultury

- budynki
- obszary wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz wyznaczone przez Prezydenta Miasta
- obszary wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków
- obszary wpisane do gminnej ewidencji zabytków
- obszary wpisane do gminnej ewidencji zabytków
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej "A"
- działki ewidencyjne
- obszary sportowe
- granica obszaru rewitalizacji

Załącznik - indeks ulic obszaru rewitalizacji

Ulica	Numery							
Aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego	4	5	6	7	8	9	10	11
		12	13	14	15	16	18	20
		21	22	23	24	25	26	27
		28	29	30	31	32	34	36
		37	39	40	41	50	52	54
		59	60	61	62	63	64	65
		66	67	68	69	70	71	1/3
		17/19	26a	2a	33/35	34A	42/46	45/47
		49-51	49-57	54-58	58/56			
Armii Krajowej	5	6	7	8	11	17		
Bartosza Głowackiego	16	30	34	36	52	54	56	58
		60	62	18A	18B	22/24	36A	44/46
Berka Joselewicza	2	4	5	6	8	10	11	12
		13	14	15	16	18	20	17/19
Bezdomna	2	3	4	6	7	8	9	10
		11	12	13	14	15	16	17
		19	20	21	22	23	24	26
		28	29	30	31	32	34	36
		38	15a	24A	4A			
Bogusława Meca	15							
Bohaterów 14 Brygady	1	11	13	15	17	19	20	21
		22	24					
Bohaterów Getta Warszawskiego	3	5	7	9	11	13	15	25
		27	29	31	2/6	8/12	17/19	21/23
		2-6a						
Borek	1	3	5	6	7	8	10	12
		14	16	18	9/11	22/24	22/24A	7A
Browarna	7	9	25	11/13	21/23	7A	7B	7C
Brzozowa	1	2	3	4	5	6	7	8
		9	10	11	12	13	16	17
		19	20	21	22	23	24	25
		26	27	16a				
Ciepła	3	6	9	11	5-7	8/10		
Ciesielska	3	4	6	7	9	8/10	2A	3a
		3b	3c					
Czołgistów	2	4	2A	4A				
Długa	4	6	8	10	11	12	14	25
		27	28	33	36	37	38	39
		1/9	16/18	20/22	24/26	27a	29/35	30/34
		40/42	8A	8B				
Dywanowa	2	3	4	5	6	7	8	9
		10	2a					
Fabryczna	1	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12	13	14	15	17
		18	19	20	21	22	23	24
		26	28	29	30	31	32	34
		35	36	37	39	12A	12B	17A
		17B	1B	26a	26b	28a	29B	36A
		44/46						
Farbiarska	1	2	4	5	6	7	13	15
		16	17	18	25	26	28	30
		31	32	33	34	35	36	37

Ulica	Numery							
		39	41	43	45	47	49	59
		65	8/14	1/3	9/11	18a	18A	19/23
		20/24	21/23	27/29	33A	34a	37A	37B
		45a	51/57	61/63	6a			
gen. Grota-Roweckiego	2	4	6	8	10	12	14	16
		18	20	22	24	26	28	30
		32	34	42	44	46	48	50
		52	54	58	26A	26B	36/40	60-64
gen. Józefa Bema	9	11	27	29	31	41	45	49
		53	55	59	63	65	67	69
		11A	13A	17-25	27A	29A	29B	33/35
		41A	43a	53A	53a	9A		
gen. Józefa Sowińskiego	1	3	5	6	7	1A	5a	
Górna	1	2	4	6	9	10	11	12
		13	14	15	17	19	21	23
		29	31	33	35	37	39	41
		43	45	47	49	51	12/18	3/5
		13a	14A	21A	24-32	29A	35A	37a
		4a						
Graniczna	2	4	6	8	10	12	14	16
		22	26	28	30	32	34	36
		38	42	56	58	62	12A	12B
		14A	14B	14C	16A	44/46	48/50	4A
		60a	60b					
Grunwaldzka	2	4	5	6	7	11	21	24
		28	30	32	10/12	13/15	16-22	23/25
		24A	26A	2A	4a			
Hetmańska	1	2	3	4	6	7	8	9
		10	12	13	14	16	20	22
		24	26					
Hugo Kołłątaja	2	3	5	7	12	13	14	16
		17	18	19	20	21	22	23
		24	25	27	29	31	15a	23A
		26/28	27A	7A	7B			
Husarska	1	2	3	4	5	6	7	8
		9	10	11	13	15	17	19
		21	23	25	27			
J. U. Niemcewicza	4	5	6	7	8	9	10	14
		16	17	18	19	21	22	23
		24	25	26	27	28	29	30
		31	32	33	34	36	38	39
		40	41	42	43	44	45	46
		47	17A	18a	20a	21A	21B	21C
		21D	21E	22A	22B	26a	32a	33A
		35-37	38a	42A	44A	50/56	5A	7A
Jana Karola Chodkiewicza	5	6	11	15	17	19	20	21
		22	23	24	25	26	27	28
		29	35					
Jana Pawła II	1	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12	13	15	17	19
		21	23	25	27	29	2a	2b
		2C	4a					
Jana Sobieskiego	2	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12	13	14	15	16
		17	18	19	20	22	24	

Ulica	Numery							
Jerozolimska	1	3	5	6	12	14	16	21
		22	23	24	26	28	11/15	2/4
		7/9	8-10	14a	16a	18/20	1A	
Juliusza Słowackiego	1	3	4	5	7	19	21	22
		23	24	25	26	27	29	31
		33	35	43	44	45	46	47
		51	53	55	57	59	65	8/10
		9-11	13-19	16/18	28/30	32/42	32-42A	37-41
		3a	47a	47B	47C	61/63		
Kanonierów	2	4	5	6	7	8	9	10
		11	12	13	14	15	16	4a
Kmicica	2	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12	13	14	15	17
Konstytucji 3 Maja	5	6	7	8	10	12	13	15
		17	18	19	20	21	22	23
		24	25	26	27	28	29	30
		31	32	33	34	35	36	37
		38	39	40	41	42	43	44
		45	46	47	49	51	52	53
		54	55	56	58	60	61	62
		63	72	74	76	78	80	1-3
		2/4	9/11	14/16	21a	24A	28a	34A
		34C	39A	41A	42a	44A	45a	45b
		45C	46A	47A	47a	48-50	48-50A	50A
		50B	50C	50D	55A	55B	55C	64/66
		65/67	68/70	7A	9/11A			
Krótką	1	3	5	7				
Krucza	2	4	6	7	8	9	10	11
		12	13	14	15	17	18	19
		20	21	22	23	24	25	26
		27	28	3/5	7A			
Krzywa	3	5	7	8	10	12	13	4/6
		9/11	17/19	2A	2B			
Krzyżowa	1	2	3	4	5	6	11	19
		20	21	22	23	24	26	28
		30	12/14	8-10	15-17	16/18	22B	25/27
		4a						
Legionów	3	5	7	11	12	13	15	16
		18	20	22	24	25	29	31
		33	38	40	41	42	43	44
		45	46	47	48	49	50	51
		52	57	59	60	61	62	63
		64	65	66	67	68	69	70
		71	72	73	74	75	76	77
		78	79	80	81	82	83	84
		85	86	17a	17b	18a	18b	21/23
		25A	27A	29A	37-39	48a	54/56	60A
		78a	84a					
Lewa	1	2	3	4	5	6	7	8
		10	12	13	14	16	18	21
		23	25	26	7/11	17/23	20/24	
Mała	2	4						
Murarska	4	6	7	8	10	13	17	19
		21	9/11	10A				

Ulica	Numery							
Niecała	5	7	8	15	20	7/11	9/11	
		10/10A	11a	5a				
Norberta Barlickiego	2	4	6	8	14	15	16	17
		18	20	22	24	30	32	34
		35	36	37	38	40	10/14	2/4
		10/12	21/23	25/29	25-29	26/28	31-33	32A
		32b	38A					
Nowowiejska	5	29	31	33	35	37	39	41
		43	5/7	9-27	11/27	37A		
Olgi i Andrzeja Małkowskich	1	2	3	4	5	6	8	
P. O. W.	3	5	7	8	9	17	11/15	10/16
Partyzantów	4	5	7					
Piekarska	2	3	4	5	6	7	8	9
		10	14	15	19	11/13	16-20	1A
		2A						
Plac Gabriela Narutowicza	2	3	5	6	7	8	9	
Plac Tadeusza Kościuszki	1	2	3	4	5	6	8	9
		10	11	12	13	16	17	18
		19	23	24	25	26	27	28
		29	30	14/15	20/22	5a		
Pogodna	2	4	5	6	7	8	9	10
		11	12	14	16	18	20	
Polna	1	3	6	10	11	12	13	14
		15	16	17	18	19	20	26
		28	30	33	35	36	37	38
		39	40	41	42	43	44	45
		46	47	49	50	52	54	56
		58	60	62	5-7	6/8	14a	19a
		19B	21/23	22/24	23A	25/27	25A	27A
		29/31	33A	33B	33C	35A	37A	38a
		39A	44A	47A	54A	54B	54C	54D
		56a	58a	6a	6b			
Pomorska	3	4	5	6	7	9	14	15
		16	17	18	19	20	21	22
		23	24	25	27	16a	18a	
Prawa	4	6	10	12				
Prezydenta Ignacego Mościckiego	2	3	4	6	8	9	10	11
		12	13	15	17	19	20	30
		32	35	38	40	42	44	46
		48	50	9/11	14/18	18A	19A	22/24
		25/27	29/33	31/33	34/36	48a	9A	
Prof. T. Seweryna	3	5	7					
Przemysłowa	1	2	3	4	5	6	7	8
		9	10	11	12			
Przeskok	3							
Przędzalniana	2	3	5	6	7	8	9	11
		13	21	23	25	27	29	31
		33	35	15/19	29A			
Radosna	1-3							
Rolna	2	4	6	8	10	12	14	16
		22	25	26	27	28	29	30
		31	32	33	34	35	36	37
		38	39	40	41	42	44	46
		48	50	52	1/3	5/7	9/11	1/3A
		13/15	17/19	18/22	21/23	22A	23A	30A

Ulica	Numery							
		40A 6B	40B	40C	40D	42a	44A	6A
Rycerska	3	4 11	5 12	6	7	8	9	10
Rzeźnicza	4							
Skrzetuskiego	2	3 10	4 11	5 12	6	7	8	9
Słoneczna	4	6 18	8 1/3	10 5/7	12 9/11	14 10A	16 13/15	17
Smugowa	2	6 40 64 5/23 40B	8 44 66 8/12 48-50	28 46 68 14/20 52/54	30 54 76 22/24 6A	32 58 78 34A	36 60 86 34B	38 62 90 40a
Stanisława Żółkiewskiego	1	2 9	3 10	4 11	5 12	6 13	7 14	8
Stefana Batorego	2	3 10	4 11	5 12	6 13	7 14	8 15	9 17
Stefana Czarnieckiego	3	5 28 53	7 30 61	15 32 63	17 33 12/14	18 41 53a	22 43 65a	25 51
Stolarska	4	6 26 40 21/27	8 28 42 31A	9 29 10/14 31B	16 30 1/3 33A	17 31 5/7 5/7A	19 32 16A	22 33 18/20
Szeroka	3	5 35 19A 7/11A	13 41 23/25A	17 43 23/25B	19 45 29/31	21 47 37/39	27 9/11 3A	33 13A 5A
Szkolna	3	5 19 28 38 24a	7 21 29 40 26a	9 23 30 11a 28a	11 24 31 13a 5A	13 25 32 14A	15 26 34 15A	17 27 36 23A
Śląska	1	2 12 12a	3 13 14A	4 14 15A	6 15 4a	8 16 6A	10 5-9 8a	11 10A
św. Antoniego	1	2 15 24 35 47 56 3/5 25a 2E 48a 65/69	8 16 25 36 48 57 5/7 26A 31/33 49/51	9 17 26 38 50 58 16A 27A 32/34 50A	10 18 27 41 52 60 18a 2A 33a 52A	12 19 28 42 53 62 20A 2B 35A 54B	13 20 29 44 54 64 21/23 2C 37/39 55A	14 22 30 46 55 66 24A 2D 43/45 62a
Tadeusza Kawki	3	7						
Tkacka	2	4 12 1/3	5 16 13-15	6 17 17A	7 18 19A	9 19 5A	10 20	11 21
Ułańska	1	3 10	4	5	6	7	8	9

Ulica	Numery							
Warszawska	1	5	6	7	8	9	11	13
		15	17	19	20	21	22	23
		24	25	26	27	28	30	32
		33	34	35	36	37	38	39
		40	41	42	43	44	45	46
		47	48	50	52	54	56	58
		60	10/14	2/4	16/18	25A	29-31	38A
		40A	44a	44b				
Wołodyjowskiego	1	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	13	8A			
Wschodnia	1	3	9	11	12	13	14	18
		20	22	24	5/7	19-21		
Zagłoby	1	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12				
Zapiecek	8	10	12	14	16	10A		
Zgorzelicka	2	4	6	7	8	9	10	11
		12	17	18	19	21	23	28
		30	32	34	36	37	38	39
		40	41	43	45	47	1/3	13/15
		14/16	22C	29/31	33/35	39A	45A	5a
Żwirki i Wigury	1	3	4	5	6	7	8	9
		10	11	12	13	15	17	17a
		3A	7a					

Załącznik – zabytki zlokalizowane na obszarze rewitalizacji

Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków:

L.p	Obszary i obiekty	Ulica	Nr
1	Willa Pofabrykancka - dawna willa M. Piescha	Barlickiego	32
2	Budynek Biurowy	Konstytucji 3 Maja	38/50
3	Dawna Szkoła Handlowa	Mościckiego	22/24
4	Zespół Budynków Banku - korpus główny, oficyna wschodnia, oficyna zachodnia, ogrodzenie z bramą	Mościckiego	31/33
5	Zespół Budynków Banku - oficyna wschodnia	Mościckiego	31/33
6	Zespół Budynków Banku - oficyna zachodnia	Mościckiego	31/33
7	Dom	Piłsudskiego	18
8	Dom	Piłsudskiego	34
9	Dom	Plac Kościuszki	16
10	Dom	Plac Kościuszki	17
11	Dom	Plac Kościuszki	18
12	Dom	Plac Kościuszki	20
13	Kościół parafialny parafii protestanckiej pw. św. Trójcy	Plac Kościuszki	21
14	Dom Parafialny	Plac Kościuszki	22
15	Pałac	POW	11/15
16	Park	Browarna	
17	Jatki	Rzeźnicza	4
18	Dom	św. Antoniego	10
19	Dom	św. Antoniego	22
20	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - Budynek Kościoła	św. Antoniego	39
21	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - Budynek Plebani	św. Antoniego	39
22	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - Budynki Gospodarcze	św. Antoniego	39
23	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - Ogrodzenie od ul. Św. Antoniego	św. Antoniego	39

24	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - Ogrodzenie wewnętrzne metalowe	św. Antoniego	39
25	Zespół Kościelny Kościoła Ewangelicko – Augsburgskiego - zielen przykościelna	św. Antoniego	39
26	Willa Pofabrykancka	św. Antoniego	42
27	Park imienia dr Jana Rodego	Św. Antoniego, Szkolna, Polna, Żwirki i Wigury	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zarządzenia Nr 368/2019 Prezydenta Miasta Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 28 sierpnia 2019 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Tomaszowa Mazowieckiego

Obiekty i obszary znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wyznaczone przez Prezydenta Miasta:

L.p	Obszary i obiekty	Ulica	Nr
1	Strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu przestrzennego - strefa średmiejska		
2	Kamienica	3-go Maja	18
3	Kamienica	3-go Maja	22
4	Zespół budynków fabryki Włókien H. Landsberga	3-go Maja	34
5	Budynek administracyjny w zespole budynków fabryki	3-go Maja	34
6	Przędzalnia w zespole budynków fabryki	3-go Maja	34
7	Dom	3-go Maja	35
8	Willa fabrykancka	3-go Maja	36
9	Zespół dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
10	Budynek administracyjny w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
11	Hala produkcyjna I w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
12	Hala produkcyjna II w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
13	Hala produkcyjna III w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
14	Budynek produkcyjno pomocniczy w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
15	Siłownia w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46

16	Suszarnia w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
17	Gręplarnia w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
18	Komin kotłowni w zespole dawnej Fabryki Sukna H. Landsberga	3-go Maja	46
19	Kamienica	Norberta Barlickiego	8
20	Willa	Norberta Barlickiego	17
21	Kamienica	Norberta Barlickiego	20
22	Zespół fabryczny dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
23	Portiernia i wykańczalnia w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
24	Kotłownia w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
25	Budynek tkalni w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
26	Budynek biurowy w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
27	Komin kotłowni w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
28	Wozownia w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
29	Budynek mieszkalny w zespole fabrycznym dawnych zakładów M. Piescha	Norberta Barlickiego	23
30	Dom	Norberta Barlickiego	30
31	Dom	Norberta Barlickiego	34
32	Cmentarz	Słowackiego	13/17
33	Fabryka	Farbiarska	8/14
34	Szkoła	Farbiarska	20
35	Dom	Farbiarska	32
36	Budynek Dawnej Fabryki Wyrobów Sukienniczych E. Borstein	Farbiarska	34

37	Dom	Grunwaldzka	24
38	Kamienica	Grunwaldzka	30
39	Kamienica	Grunwaldzka	32
40	Dom	Jana Pawła II	4
41	Dom	Jana Pawła II	5
42	Dom	Jerozolimska	12
43	Dom	Kołątaja	12
44	Kamienica	Krzyżowa	3
45	Budynek Fabryczny	Krzyżowa	12/14
46	Dom	Krzyżowa	30
47	Dom	Legionów	16
48	Dom	Legionów	80
49	Willa	Mościckiego	4
50	Dom	Mościckiego	6
51	Dom	Mościckiego	8
52	Dom	Mościckiego	10
53	Dom	Mościckiego	12
54	Dom	Mościckiego	14/18
55	Dom	Mościckiego	20
56	Dom	Mościckiego	38
57	Dom	Mościckiego	44
58	Dom	Piekarska	11/13
59	Kamienica	Piłsudskiego	2
60	Kamienica	Piłsudskiego	2a
61	Kamienica	Piłsudskiego	4
62	Dom	Piłsudskiego	6
63	Dom	Piłsudskiego	8
64	Kamienica	Piłsudskiego	10
65	Kamienica	Piłsudskiego	12
66	Kamienica	Piłsudskiego	16
67	Budynek Fabryczny	Piłsudskiego	17/19
68	Kamienica	Piłsudskiego	20

69	Kamienica	Piłsudskiego	21
70	Kamienica	Piłsudskiego	22
71	Kamienica	Piłsudskiego	23
72	Kamienica	Piłsudskiego	24
73	Kamienica	Piłsudskiego	29
74	Kamienica	Piłsudskiego	33/35
75	Szkoła	Piłsudskiego	42/46
76	Dom	Plac Kościuszki	2-4
77	Dom	Plac Kościuszki	5-6
78	Dom	Plac Kościuszki	19
79	Dom	Plac Kościuszki	23
80	Kamienica	Polna	8
81	Dom	Polna	13
82	Dom	Polna	15
83	Dom - dawny budynek ochotniczej straży pożarnej	P.O.W	5
84	Dom - byłe stajnie zespołu pałacowo-parkowego	P.O.W	7
85	Dom - Plebania	P.O.W	8
86	Dom mieszkalny zespołu pałacowo-parkowego	P.O.W	9
87	Zespół Ratusza Oficyna II	P.O.W	10/16
88	Zespół Ratusza Oficyna III	P.O.W	10/16
89	Zespół Ratusza Oficyna I	P.O.W	10/16
90	Zespół Ratusza Budynek Główny	P.O.W	10/16
91	Zespół Pałacowo Parkowy – budynek gospodarczy	P.O.W	10/16
92	Dom	Słoneczna	8
93	Dom	Stolarska	22
94	Kamienica	Św. Antoniego	8
95	Kościół parafii rzymsko-katolickiej	Św. Antoniego	9/11
96	Kamienica	Św. Antoniego	12
97	Dom	Św. Antoniego	21
98	Dom	Św. Antoniego	24
99	Kamienica	Św. Antoniego	25
100	Dom	Św. Antoniego	26

101	Kamienica	Św. Antoniego	27
102	Dom	Św. Antoniego	28
103	Dom	Św. Antoniego	30
104	Dom	Św. Antoniego	35
105	Dom	Św. Antoniego	36
106	Dom	Św. Antoniego	38
107	Dom	Św. Antoniego	44
108	Dom	Św. Antoniego	46
109	Dom	Św. Antoniego	52
110	Dom	Św. Antoniego	54
111	Dom	Tkacka	9
112	Budynek dawnej łaźni miejskiej	Tkacka	10
113	Budynek dawnej kotłowni w zespole dawnej fabryki Batawia	Warszawska	2/4
114	Kamienica	Warszawska	5
115	Kamienica	Warszawska	7
116	Kamienica	Warszawska	9
117	Pałac	Warszawska	14
118	Kamienica	Warszawska	17
119	Dom	Warszawska	22
120	Kamienica	Warszawska	24
121	Kamienica	Warszawska	26
122	Dom	Warszawska	28
123	Kamienica	Warszawska	39
124	Dom	Warszawska	52
125	Dom	Warszawska	56
126	Kamienica	Warszawska	60
127	Kamienica	Wschodnia	20
128	Kamienica	Wschodnia	22
129	Kamienica	Zgorzelicka	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zarządzenia Nr 368/2019 Prezydenta Miasta Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 28 sierpnia 2019 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Tomaszowa Mazowieckiego